ਗਣਿਤ ਦੀ ਦੁਨੀਆ

(ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਈ)

ਸਮੱਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਨ

ਪੜ੍ਹੋ ਸਾਰੇ ਵਧੋ ਸਾਰੇ

ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਉਪਰਾਲਾ

ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ

© ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ

ਪਹਿਲਾਂ ਰੀਵਾਈਜ਼ਡ ਐਡੀਸ਼ਨ : 2022............1,71,500 ਕਾਪੀਆਂ

All rights, including those of translation, reproduction
and annotation etc., are reserved by the
Punjab Government

ਸੰਯੋਜਕ : **ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕਥੂਰੀਆ**
ਵਿਸ਼ਾ ਮਾਹਿਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ

ਚਿੱਤਰਕਾਰ : ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ
ਚੀਫ ਆਰਟਿਸਟ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ

ਚੇਤਾਵਨੀ

1. ਕੋਈ ਵੀ ਏਜੰਸੀ-ਹੋਲਡਰ ਵਾਧੂ ਪੈਸੇ ਵਸੂਲਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਤੇ ਜਿਲਦ-ਸਾਜੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।(ਏਜੰਸੀ-ਹੋਲਡਰਾਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ ਨੰ. 7 ਅਨੁਸਾਰ)
2. ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਛਪਾਈਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਜਾਅਲੀ ਨਕਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾਂ (ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ) ਦੀ ਛਪਾਈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਸਟਾਕ ਕਰਨਾ, ਜਮ੍ਹਾਂਖੋਰੀ ਜਾਂ ਵਿਕਰੀ ਆਦਿ ਕਰਨਾ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਫ਼ੌਜਦਾਰੀ ਜੁਰਮ ਹੈ।

(ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੀਆਂ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਬੋਰਡ ਦੇ 'ਵਾਟਰਮਾਰਕ' ਵਾਲੇ ਕਾਗਜ਼ ਉਪਰ ਹੀ ਛਪਵਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ)

ਸਮੱਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਨ

ਪੜ੍ਹੋ ਸਾਰੇ ਵਧੋ ਸਾਰੇ

ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਉਪਰਾਲਾ

ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਕੱਤਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ, ਵਿੱਦਿਆ ਭਵਨ, ਫੇਜ਼-8 ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ-160062 ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਅਤੇ **ਨਿਊ ਸਿਮਰਨ ਆੱਫਸੈੱਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼**, ਜਲੰਧਰ ਦੁਆਰਾ ਛਾਪੀ ਗਈ।

ਮੁੱਖ-ਬੰਧ

ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਆਪਣੀ ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ ਹੀ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਬਣਾਉਣ, ਰਾਸ਼ਟਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਬਦਲਦੀਆਂ ਵਿੱਦਿਅਕ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਠ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਨਵਿਆਉਣ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਲਗਾ ਕੇ ਖੇਤਰੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ NCF-2005 ਅਤੇ PCF - 2013 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਾਲ 2018-19 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰੀ-ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਦੇ ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਾਲ 2022-23 ਤੋਂ ਰਿਵਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਇਸ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਬੋਰਡ, SCERT ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਤਜ਼ਰਬੇਕਾਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ/ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਬੋਰਡ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੈ।

ਲੇਖਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਪੱਧਰ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਵਿਸ਼ਾ-ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਇੱਕ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਥਾਨਕ ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਸ਼ੈਲੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਬਦਲੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਗਣਿਤ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਇਹ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਲਾਹੇਵੰਦ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗੀ। ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਹੋਰ ਚੰਗੇਰਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚੋਂ ਆਏ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੋਰਡ ਆਦਰ ਸਹਿਤ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰੇਗਾ।

ਚੇਅਰਮੈਨ

ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ

ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਨਿਰਮਾਣ ਕਮੇਟੀ

ਲੇਖਕ

- ਗੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਧਿਆਪਿਕਾ, ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਝਿਊਰਹੇੜੀ, ਐੱਸ.ਏ.ਐੱਸ. ਨਗਰ।
- ਮਨਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਧਿਆਪਿਕਾ, ਸਰਕਾਰੀ ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸਕੂਲ ਅਕਾਲਗੜ੍ਹ, ਪਟਿਆਲਾ।
- ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਧਿਆਪਕ, ਸਰਕਾਰੀ ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸਕੂਲ ਅਰਾਈ ਮਾਜਰਾ, ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ।
- ਗੁਰਨੈਬ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਧਿਆਪਕ, ਸਰਕਾਰੀ ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸਕੂਲ ਮਘਾਣੀਆਂ, ਮਾਨਸਾ।
- ਵਿਨੈ ਲੈਕਚਰਾਰ, ਸਰਕਾਰੀ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (ਕੁੜੀਆਂ) ਜੋਗਾ, ਮਾਨਸਾ।
- ਪਵਨਦੀਪ ਕੁਮਾਰ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਧਿਆਪਕ, ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਫਰੌਰ, ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ।
- ਪੂਜਾ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਧਿਆਪਿਕਾ, ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਧੁਰਾਲੀ, ਐੱਸ.ਏ.ਐੱਸ. ਨਗਰ।
- ਰੂਬੀ ਖੁੱਲਰ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਧਿਆਪਿਕਾ, ਸਰਕਾਰੀ ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸਕੂਲ ਲਟੌਰ, ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ।
- ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਧਿਆਪਕ, ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਦੁਲਬਾ, ਪਟਿਆਲਾ।
- ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਧਿਆਪਕ, ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਲੰਗ, ਪਟਿਆਲਾ।

ਸੋਧਕ

- ਗੁਰਵੀਰ ਕੌਰ, ਵਿਸ਼ਾ ਮਾਹਿਰ, ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ., ਪੰਜਾਬ।
- ਰਮਕੀਤ ਕੌਰ, ਵਿਸ਼ਾ ਮਾਹਿਰ, ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ., ਪੰਜਾਬ।
- ਨਿਰਮਲ ਕੌਰ, ਏ.ਐਸ.ਪੀ.ਡੀ., ਡੀ.ਜੀ.ਐਸ.ਈ. ਦਫਤਰ, ਪੰਜਾਬ।
- ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਰਕਾਰੀ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਚੂਹੜੀ ਵਾਲਾ ਧੰਨਾ, ਫਾਜਿਲਕਾ।
- ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਗਣਿਤ ਅਧਿਆਪਕ, ਸਰਕਾਰੀ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਬਡਾਲੀ ਆਲਾ ਸਿੰਘ, ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ।
- ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ 'ਦੀਪਕ', ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ (ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ), ਐੱਸ.ਏ.ਐੱਸ. ਨਗਰ।
- ਹਰਮੀਤ ਸਿੰਘ, ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ (ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ), ਐੱਸ.ਏ.ਐੱਸ. ਨਗਰ।
- ਜਤਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ, ਗਣਿਤ ਅਧਿਆਪਕ, ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਗਿਆਨਾ ਰਾਮਾ ਮੰਡੀ, ਬਠਿੰਡਾ।
- ਅਰੁਣ ਕੁਮਾਰ ਗਰਗ, ਗਣਿਤ ਅਧਿਆਪਕ, ਸਰਕਾਰੀ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਬੁਢਲਾਡਾ, ਮਾਨਸਾ।
- ਪਾਰਸ ਕੁਮਾਰ ਖੁੱਲਰ, ਸੀ. ਐਚ. ਟੀ., ਸਰਕਾਰੀ ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸਕੂਲ ਗੱਟੀ ਰਹੀਮੇਂ ਕੇ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ।
- ਚਰਨ ਸਿੰਘ, ਗਣਿਤ ਅਧਿਆਪਕ, ਸਰਕਾਰੀ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਲੂੰਬੜੀਵਾਲਾ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ।
- ਰੰਜਨਾ ਬੱਤਰਾ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਧਿਆਪਕ, ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਸੰਤੇ ਮਾਜਰਾ, ਐੱਸ. ਏ. ਐੱਸ ਨਗਰ।

ਵਿਸ਼ਾ-ਸੂਚੀ

1. ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਖੇਡ 1
2. ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਖੇਡ 48
3. 21 ਤੋਂ 99 ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ 80
4. ਧਨ (ਕਰੰਸੀ) 106
5. ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ 116
6. ਨਮੂਨੇ 129
7. ਮਾਪ 135
8. ਸਮਾਂ 147
9. ਅੰਕੜੇ 154

ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਿਖਿਆਰਥੀ

- ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਭੌਤਿਕ ਗੁਣਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼ਕਲ, ਆਕਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਦੇਖਣ ਯੋਗ ਗੁਣਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੁੜ੍ਹਨਾ ਖਿਸਕਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- 1 ਤੋਂ 20 ਤੱਕ ਦੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਤੇ ਕਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹਨ।
  - 1 ਤੋਂ 9 ਤੱਕ ਦੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਗਿਣਦੇ ਹਨ।
  - 20 ਤੱਕ ਦੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤ੍ਰਕ ਰੂਪ ਨਾਲ, ਚਿੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬੋਲ ਕੇ ਗਿਣਦੇ ਹਨ।
  - 20 ਤੱਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਜਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਵੱਧ ਹੈ।
- ਦੈਨਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ 1 ਤੋਂ 20 ਤੱਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਵਿੱਚ ਕਰਦੇ ਹਨ।
  - ਠੋਸ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ 9 ਤੱਕ ਦੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਜੋੜਾਤਮਕ ਤੱਥ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ 3+3 ਕਰਨ ਲਈ 3 ਦੇ ਅੱਗੇ 3 ਗਿਣ ਕੇ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਦੇ ਹਨ ਕਿ 3+3=6
  - 1 ਤੋਂ 9 ਤੱਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਘਟਾਓ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ 9 ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚੋਂ 3 ਵਸਤੂਆਂ ਕੱਢ ਕੇ ਬਾਕੀ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਗਿਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਦੇ ਹਨ ਕਿ 9-3=6
  - 9 ਤੱਕ ਦੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰੋਜਾਨਾ ਵਰਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- 99 ਤੱਕ ਦੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।
- ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਸਤੂਆਂ/ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਅਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਗੇਂਦ ਰੁੜਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਡੱਬਾ ਖਿਸਕਦਾ ਹੈ, ਆਦਿ।
- ਛੋਟੀ ਲੰਬਾਈਆਂ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਗੈਰ ਮਾਣਕ ਇਕਾਈਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਂਗਲ, ਗਿੱਠ, ਬਾਂਹ ਅਤੇ ਕਦਮ ਆਦਿ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਮਾਪਦੇ ਹਨ।
- ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪੈਟਰਨ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ, ਵਿਸਥਾਰ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ/ਵਸਤੂਆਂ/ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਜਿਵੇਂ :

  - 1, 2, 3, 4, 5
  - 1, 3, 5
  - 2, 4, 6
  - , 2, 3, 1, 2, ..., 1, ... 3, ...
- ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ/ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਸੇ ਚਿੱਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਤਲਬ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਬਾਗ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਖਾਸ ਰੰਗ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵੱਧ ਹਨ।
- ਸਿਫਰ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

1 ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਖੇਡ

ਉਦੇਸ਼

- ਬੱਚਿਆਂ ਅੰਦਰ ਰੌਚਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ਼ ਗਣਿਤ ਦੀ ਸਮਝ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਣਿਤ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਗਣਿਤ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- ਸੰਖਿਆ ਬੋਧ ਤਹਿਤ 1 ਤੋਂ 9 ਤੱਕ ਗਿਣਨ, ਬੋਲਣ, ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਸਮਝ।
- ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਝ।
- 1 ਤੋਂ 9 ਤੱਕ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਗਿਣਤੀ, ਪੁੱਠੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਸਮਝ।
- ਇੱਕ ਅੰਕ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਜੋੜ-ਤੋੜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਉਣਾ।

ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ?

- ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ਼ ਕਿੰਨੇ ਬਸਤੇ ਹਨ?
- ਸੂਰਜ ਕਿੰਨੇ ਹਨ?
- ਤੁਹਾਡੇ ਕਿੰਨੇ ਸਿਰ ਹਨ?
- ਤੁਹਾਡੇ ਕਿੰਨੇ ਹੱਥ ਹਨ?
- ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹਨ?
- ਤੁਹਾਡੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਬਲਬ ਹਨ?
- ਤੁਹਾਡੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਪੱਖੇ ਹਨ?
- ਤੁਹਾਡੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀਆਂ ਖਿੜਕੀਆਂ ਹਨ?

- ਤੁਹਾਡੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਕਮਰੇ ਹਨ?
- ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਭੈਣ ਭਰਾ ਹੋ?
- ਤੁਹਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਜੀਅ ਹਨ?
- ਕੁਰਸੀ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਹਨ?
- ਤੁਹਾਡੇ ਇੱਕ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਹਨ?
- ਤੁਹਾਡੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਹਨ?
- ਤੁਹਾਡੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਦਰਖ਼ਤ ਹਨ?

ਇੱਕ ਦੋ

ਹੱਥ ਧੋ

ਤਿੰਨ ਚਾਰ

ਖਾ ਅਨਾਰ

ਪੰਜ ਛੇ

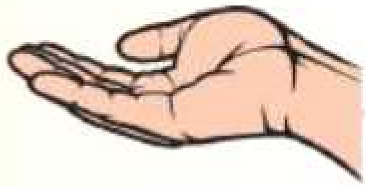

ਮੈਨੂੰ ਦੇ

ਸੱਤ ਅੱਠ

ਚੁੱਕ ਲੈ ਗੱਠ

ਨੌਂ ਦਸ

ਖੁੱਲ ਕੇ ਹੱਸ

ਬੱਦਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੀਂਹ ਵਰਸਾਓ
ਮੀਂਹ ਦੀਆਂ ਕਣੀਆਂ ਹੇਠਾਂ ਤੱਕ ਬਣਾਓ

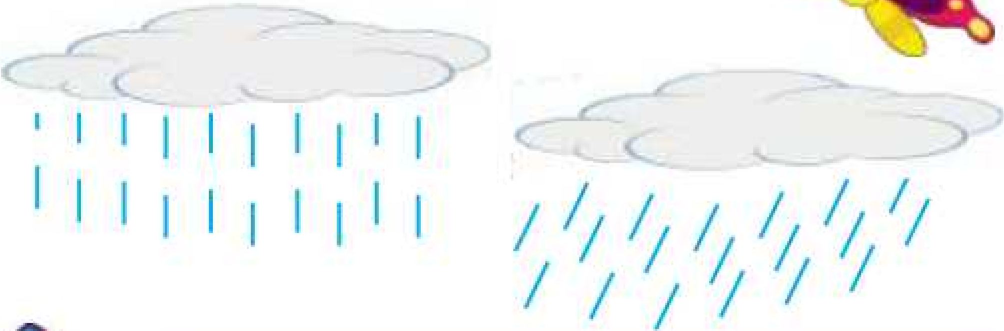

ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਕਿਸ਼ਤੀ ਬਣਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਚਲਾਈਏ
ਕਿਸ਼ਤੀ ਹੇਠ ਪਾਣੀ ਬਣਾਈਏ

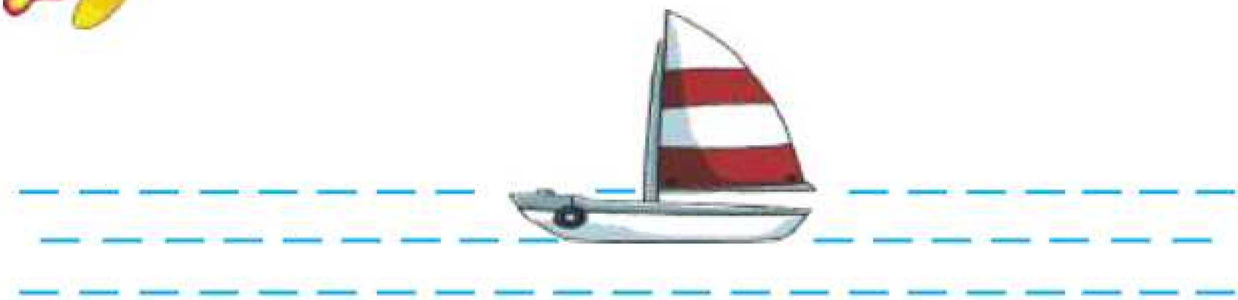

ਆਓ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਕਣੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਈਏ

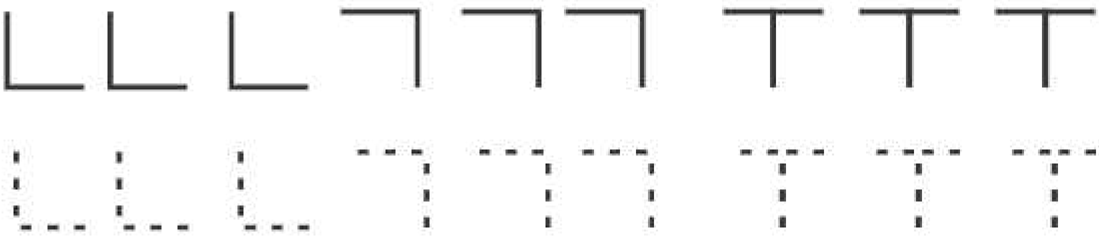

ਸੰਕੇਤ ਅਧਿਆਪਕ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾ ਕੇ ਗਿਣਤੀ ਸਿਖਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੀਂਹ ਦੀਆਂ ਕਣੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ਤੀ ਹੇਠਾਂ ਪਾਣੀ ਬਣਾਉਣਾ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪੇਜ਼ ਪੂਰਾ ਭਰਵਾਏਗਾ।

ਗੋਲ ਗੋਲ ਘੁਮਾਓ ਬਿੱਲੀ ਦੀ ਪੂੰਛ ਬਣਾਓ

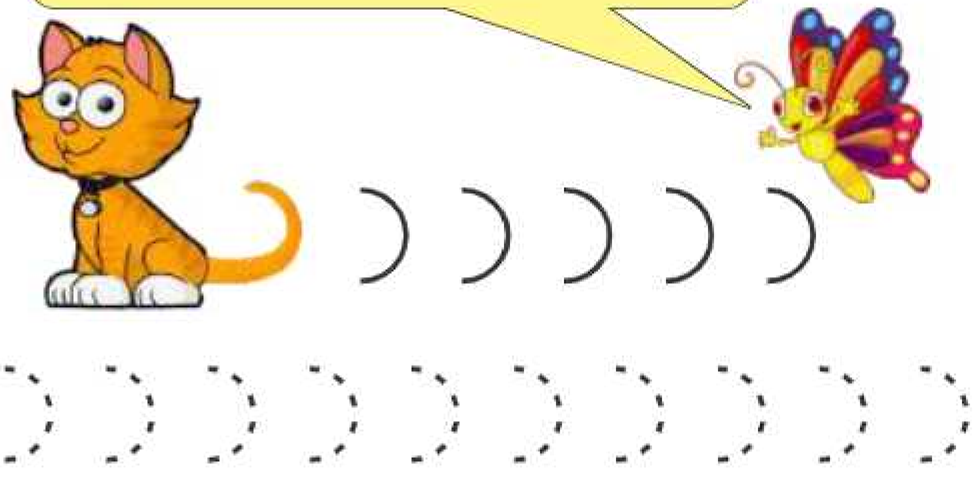

ਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੋ

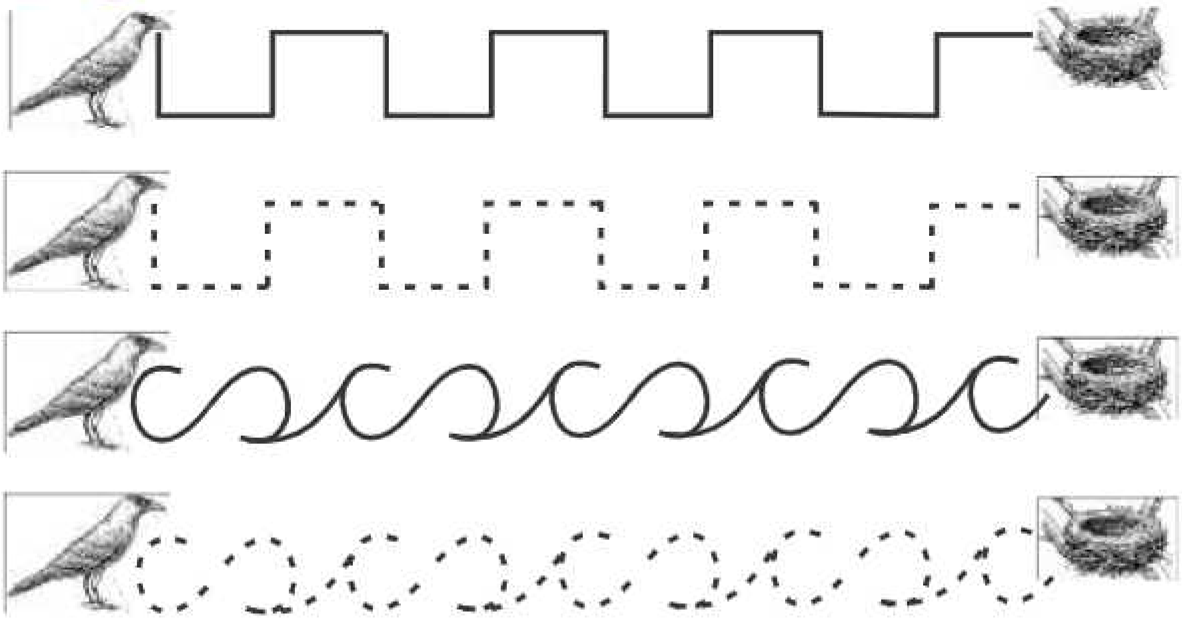

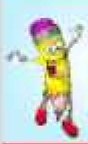

ਸੰਕੇਤ ਅਧਿਆਪਕ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪੇਜ਼, ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਾਪੀ ਉੱਪਰ ਵੀ ਕਰਵਾਉਣ।

ਇੱਕ ਇੱਕ ਇੱਕ

ਨੱਕ ਸਾਡਾ ਇੱਕ

ਰੰਗ ਭਰੋ

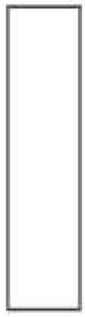

ਦੋ ਦੋ ਦੋ

ਅੱਖਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਦੋ

ਰੰਗ ਭਰੋ

ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ

ਪੱਖੇ ਦੇ ਪਰ ਤਿੰਨ

ਰੰਗ ਭਰੋ

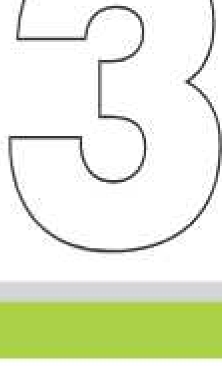

ਚਾਰ ਚਾਰ ਚਾਰ

ਕੁਰਸੀ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਚਾਰ

ਰੰਗ ਭਰੋ

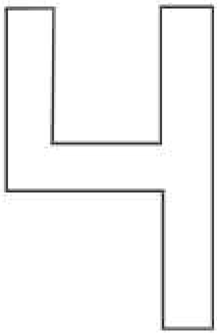

ਪੰਜ ਪੰਜ ਪੰਜ

ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਪੰਜ

ਰੰਗ ਭਰੋ

ਰੰਗ ਭਰੋ

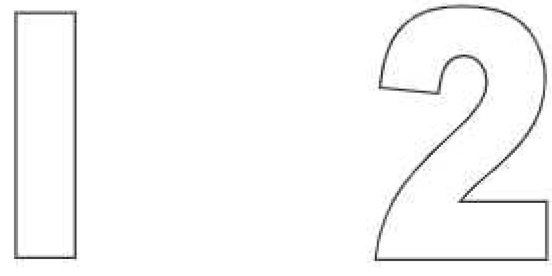

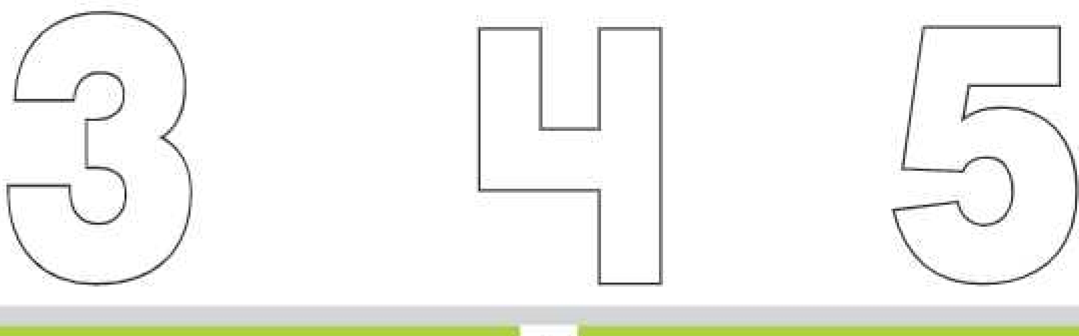

1 ਤੋਂ 5 ਤੱਕ ਦਾ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਗਿਆਨ

ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਗਿਣੋ।

1 2 3 4 5

ਅਵਨੀਤ

ਇੱਕ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਹਨ?

5

ਅਵਨੀਤ

ਹੁਣ ਚਲੋ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਰ ਵਸਤੂਆਂ ਵੀ ਗਿਣੀਏ।

ਇਹ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ?

1

1

ਅਸਲਮ

1

ਇਸ ਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਅੰਕ ਹੈ?

1

ਚਿੰਟੂ

ਸੰਖਿਆ ਪੱਟੀ 'ਤੇ 1 ਦਿਖਾਓ

1	2	3	4	5	6	7	8	9

ਸੰਕੇਤ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਧਿਆਪਕ 1 ਤੋਂ 5 ਤੱਕ ਦੇ ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਸੰਖਿਆ ਬੋਧ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ, ਸਥੂਲ ਵਸਤੂਆਂ, ਮਾਨ ਕਾਰਡ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਪੱਟੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕਰਵਾਏਗਾ।

1 ਤੋਂ 5 ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣਨਾ, ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨਾ

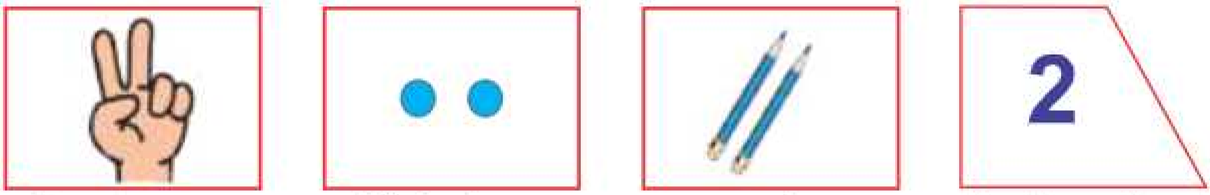

ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ | ਬਿੰਦੀਆਂ ਨਾਲ | ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ | ਮਾਨ ਕਾਰਡ ਨਾਲ

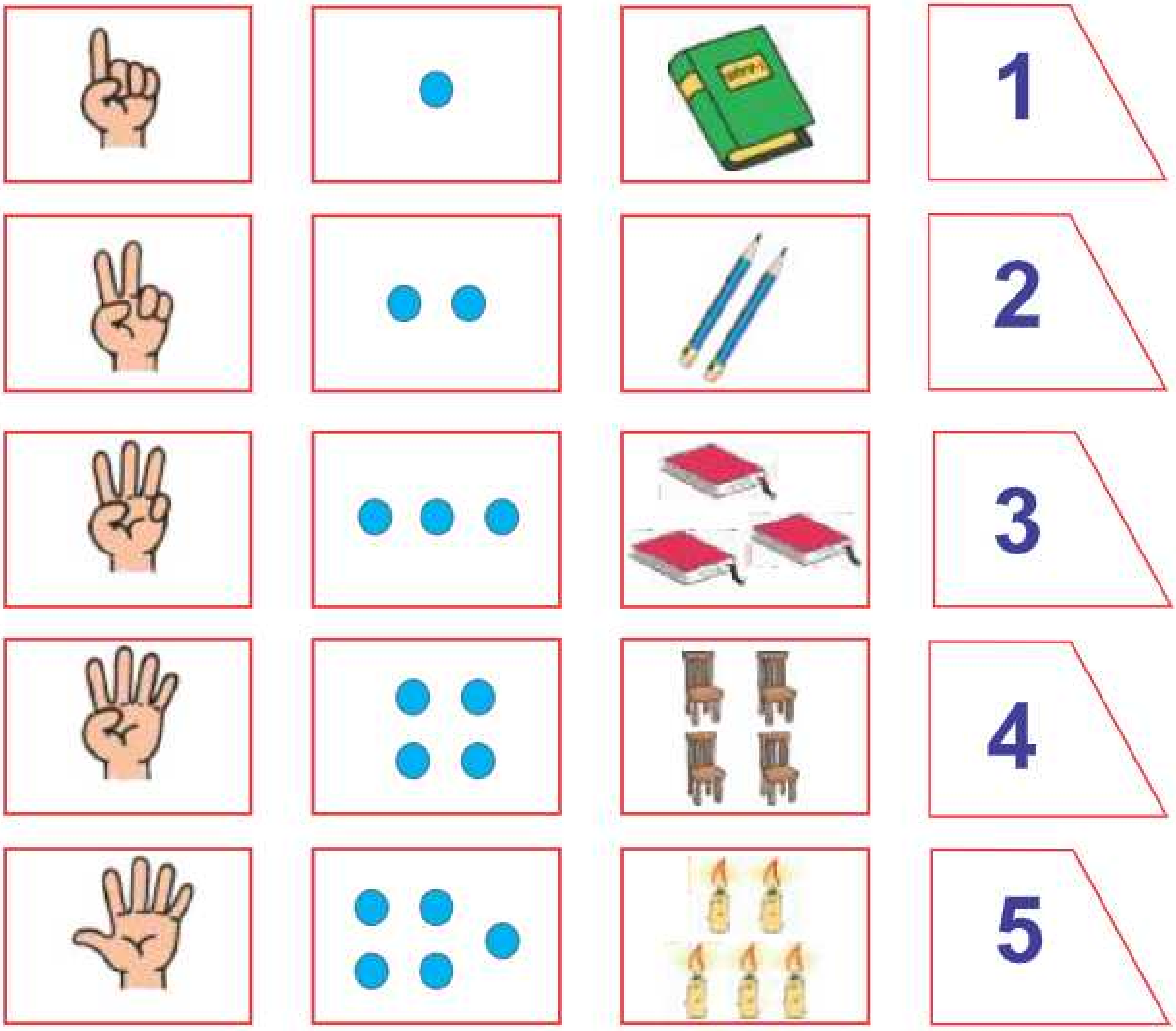

ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਸਤੂਆਂ, ਬਿੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਵਰਤਦੇ ਹੋਏ ਗਿਣਨ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿਣਗੇ।

ਛਾਲ ਮਾਰੋ ਅਤੇ ਕਾਰਡ ਲਿਆਓ

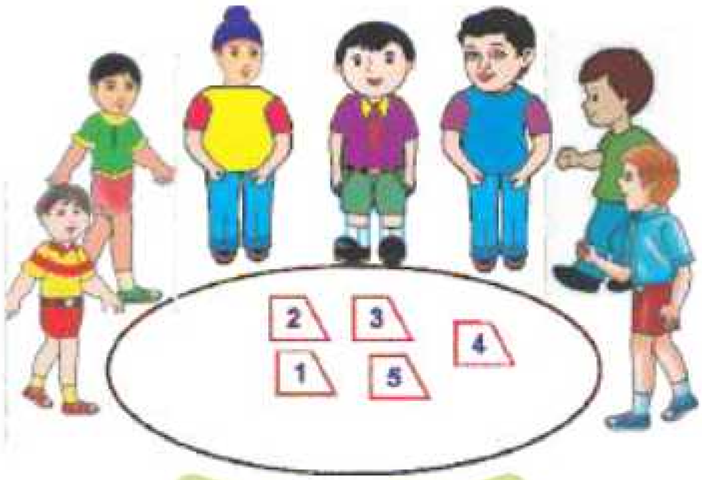

ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਖੜ੍ਹੋ

- ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਮਾਨ ਕਾਰਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਸਤੂਆਂ ਗਿਣਨ ਨੂੰ ਦੇਣਾ। ਧਿਆਨ ਰਹੇ ਕਿ ਗਿਣਨਾ ਅਤੇ ਬੋਲਣਾ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਗਿਣਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਾਨ ਕਾਰਡ ਤੇ ਉਹੀ ਸੰਖਿਆ ਦਿਖਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਪੱਟੀ 'ਤੇ ਲੱਭਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ।
- ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਸਟਾਪੂ ਬਣਾ ਕੇ ਦੱਸੀ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਲਈ ਕਹਿਣਾ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਸੰਖਿਆ ਦੱਸ ਕੇ ਮਾਨ ਕਾਰਡ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ।
- ਮਾਨ ਕਾਰਡ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੱਚਿਆ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ ਤੇ ਸੰਖਿਆ ਬੋਲਣਾ।

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਗੁਬਾਰੇ ਗਿਣੋ, ਸੰਖਿਆ ਪਹਿਚਾਣੋ ਅਤੇ ਮਿਲਾਨ ਕਰੋ

5

3

1

2

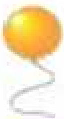 4

ਆਪਣੀਆਂ ਮਨਪਸੰਦ ਵਸਤੂਆਂ ਬਣਾਓ

4	3	5	1	2

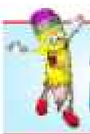

ਸੰਕੇਤ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਨਪਸੰਦ ਵਸਤੂਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ।

ਪਾਸੇ (DICE)'ਤੇ ਜਿੰਨੇ ਬਿੰਦੂ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉੱਨੇ ਹੀ ਮੋਤੀ, ਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਓ :

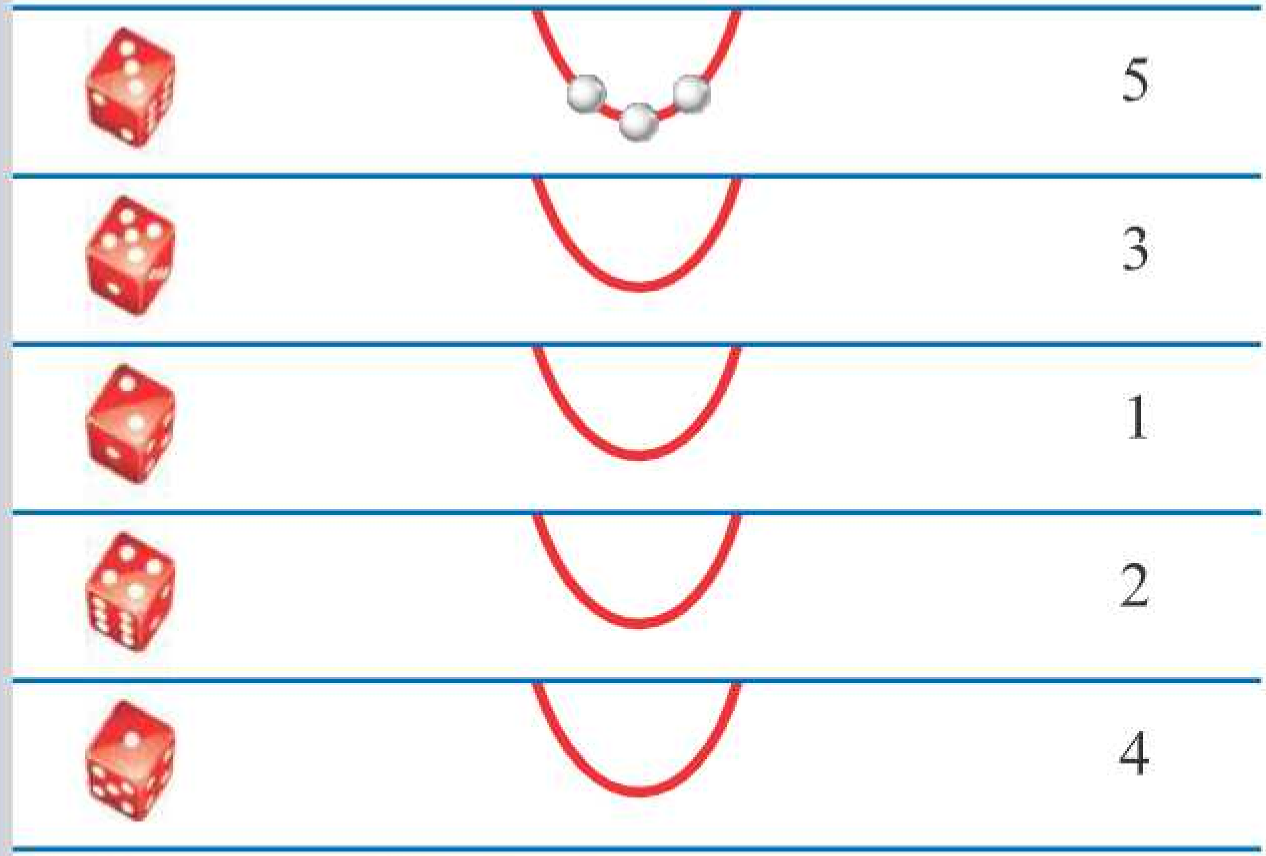

ਦਿੱਤੇ ਅੰਕ ਅਨੁਸਾਰ ਗਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲ ਬਣਾਓ :

ਬਿੰਦੀ ਤੋਂ ਤਾਰੇ ਵੱਲ ਜਾਈਏ, ਸੋਹਣੇ-ਸੋਹਣੇ ਅੰਕ ਬਣਾਈਏ

1	2	3	4	5

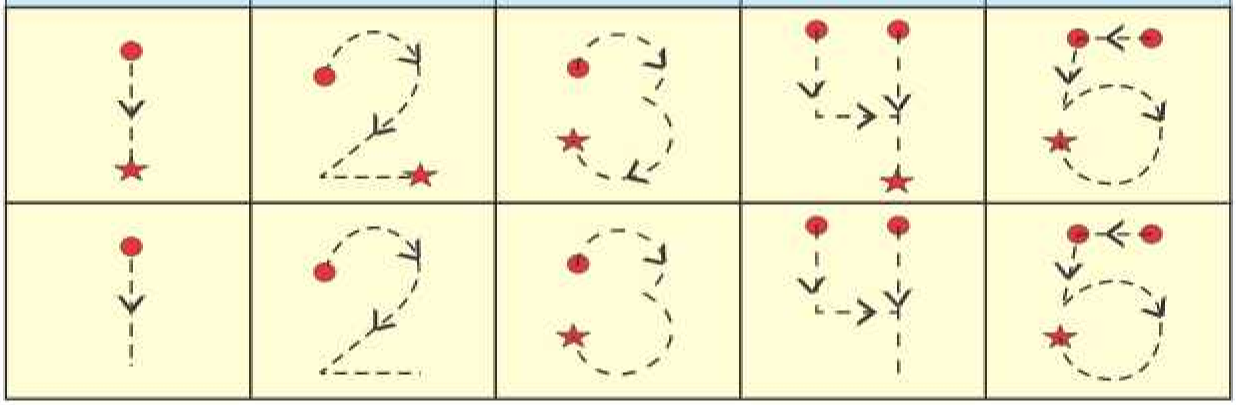

1 ਤੋਂ 5 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ :

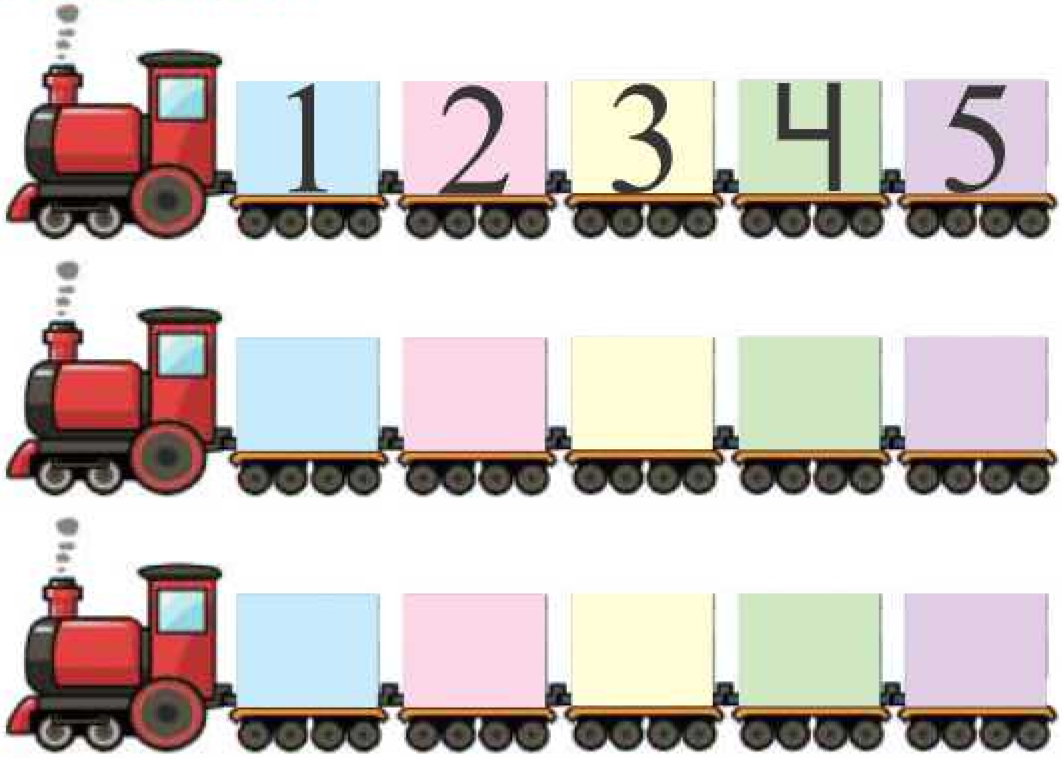

ਸੰਕੇਤ ਅਧਿਆਪਕ 1 ਤੋਂ 5 ਤੱਕ ਅੰਕ ਲਿਖਵਾਏਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਾਪੀ 'ਤੇ ਕਰਵਾਏ।

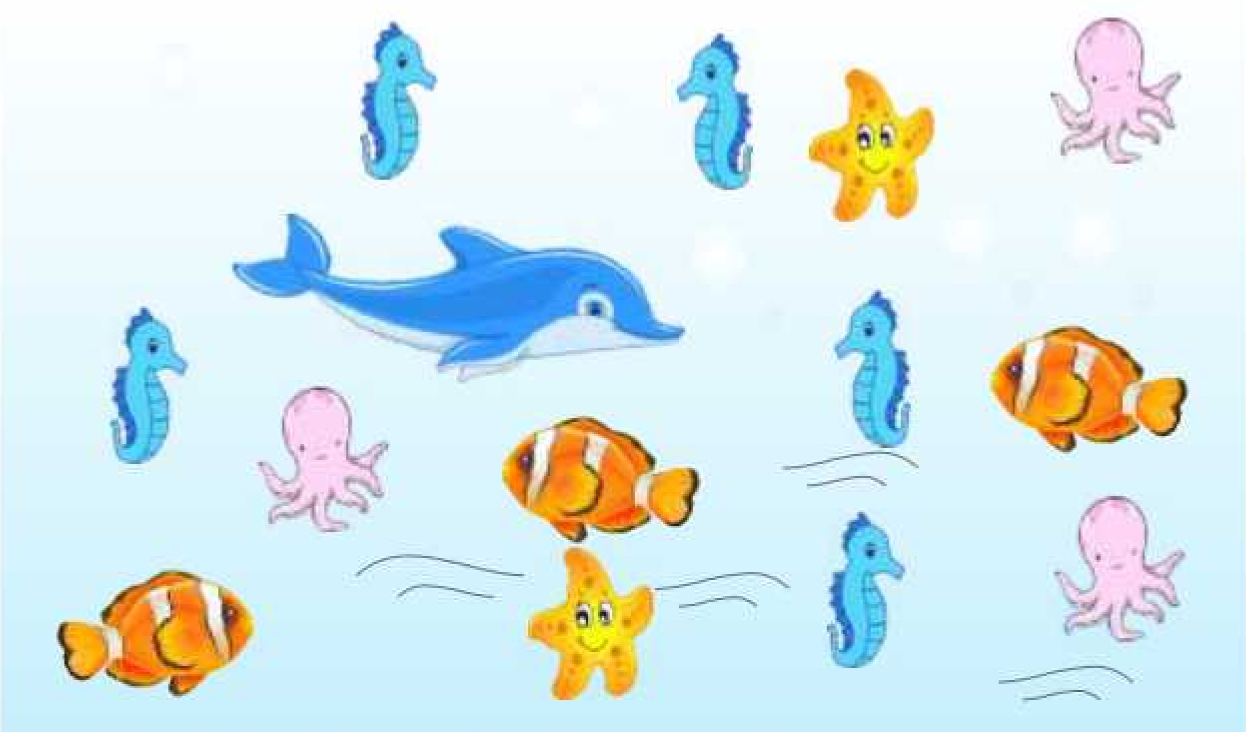

ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜੀਵ ਗਿਣੋ ਅਤੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਅੰਕ ਲਿਖੋ :

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

6 ਤੋਂ 9 ਤੱਕ ਦਾ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਗਿਆਨ

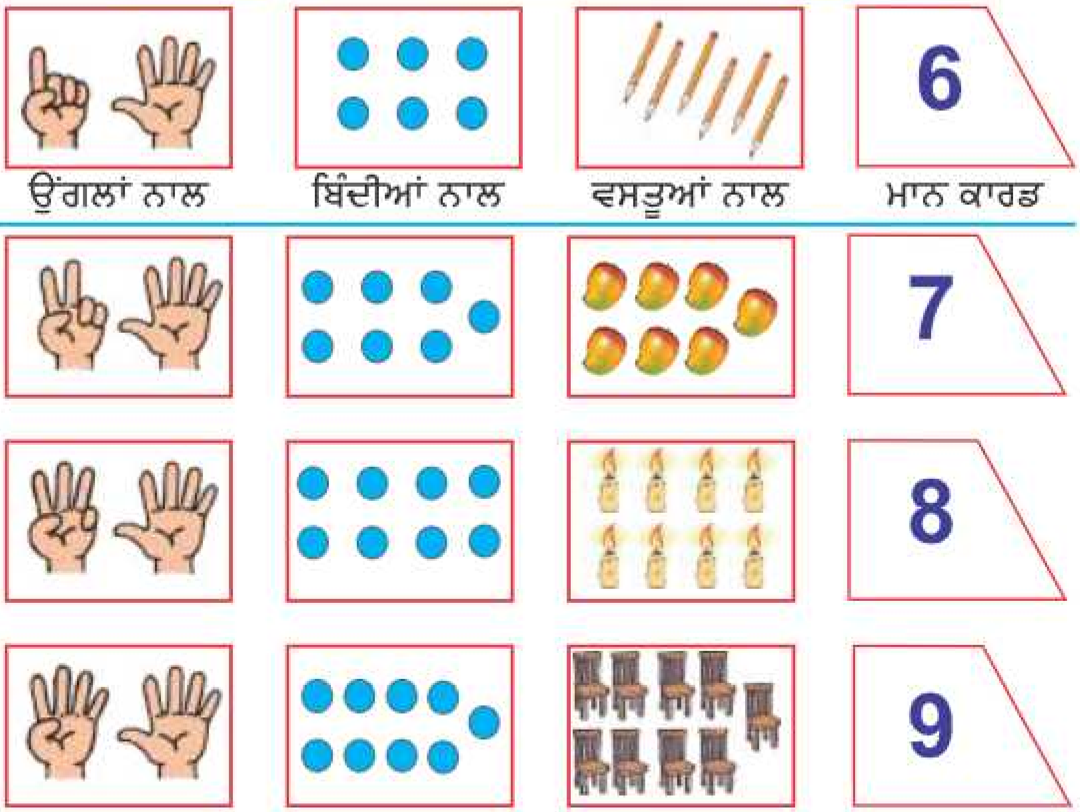

1 ਤੋਂ 9 ਤੱਕ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ

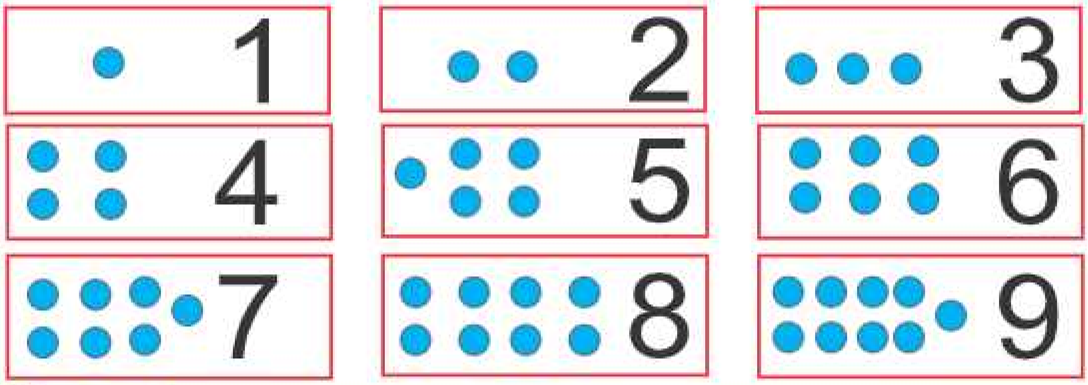

ਸੰਕੇਤ ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ 1 ਤੋਂ 5 ਤੱਕ ਵਸਤੂਆਂ ਗਿਣਨ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਅਤੇ 1 ਤੋਂ 5 ਦੇ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸਿੱਖ ਜਾਵੇ ਤਾਂ 6 ਤੋਂ 9 ਤੱਕ ਦੇ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਸਤੂਆਂ, ਬਿੰਦੀ ਕਾਰਡ ਨਾਲ ਗਿਣਨਾ ਸਿਖਾਉਣਾ। ਗਿਣਦੇ ਹੋਏ ਮਾਨ ਕਾਰਡ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਪੱਟੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ।

ਛਾਲ ਮਾਰੋ ਤੇ ਕਾਰਡ ਲਿਆਓ

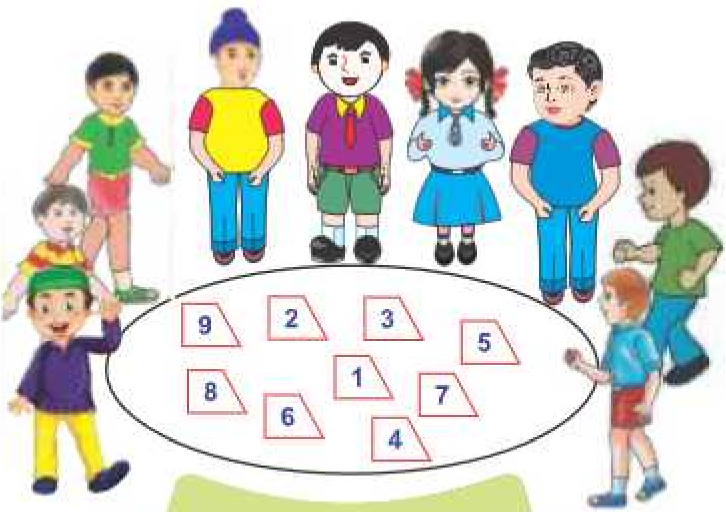

ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਖੜ੍ਹੋ

ਸੰਕੇਤ

- 1 ਤੋਂ 9 ਤੱਕ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਅੰਕ ਬੋਲ ਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਸ ਅੰਕ 'ਤੇ ਛਲਾਂਗ ਲਗਾਉਣ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੋਲਾ ਆਕਾਰ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨਾ ਅਤੇ 1 ਤੋਂ 9 ਤੱਕ ਦੇ ਮਾਨ ਕਾਰਡ ਵਿਚਕਾਰ ਰੱਖਣਾ। ਕੋਈ ਇੱਕ ਅੰਕ ਬੋਲਣਾ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਾਰਡ ਚੁੱਕਣ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ।
- 1 ਤੋਂ 9 ਤੱਕ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਮਾਨ ਕਾਰਡ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣਤੀ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ।

ਆਓ ਕਰੀਏ

1. 6 ਸੇਬਾਂ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਭਰੋ :

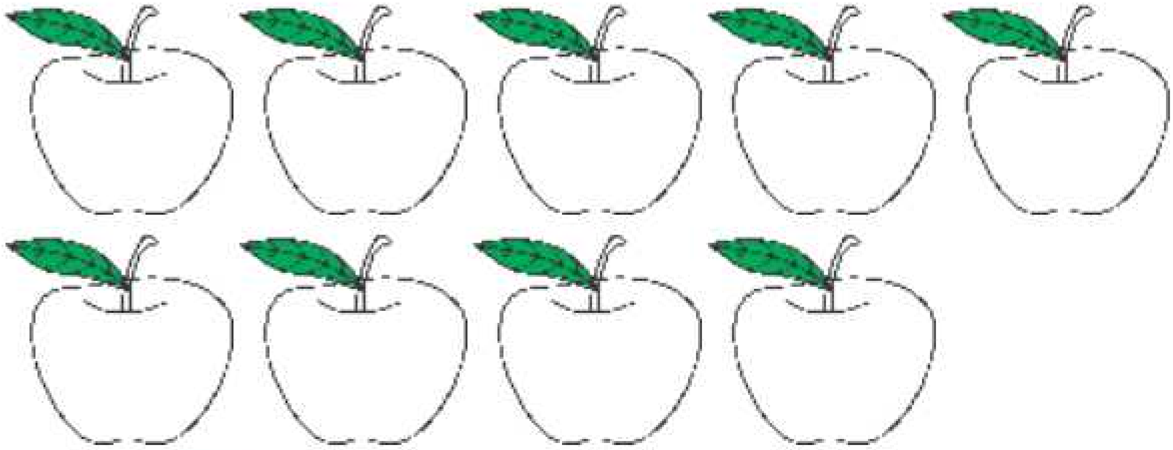

2. 8 ਗੁਬਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਭਰੋ :

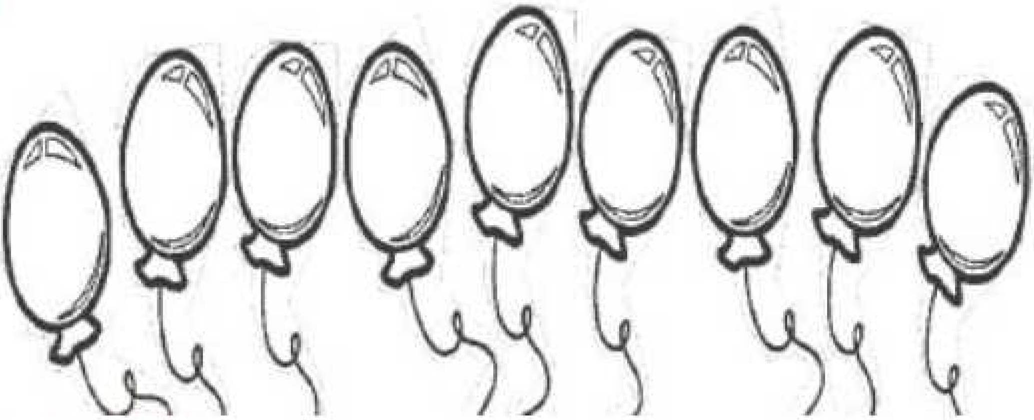

3. 7 ਤਿੱਤਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਭਰੋ :

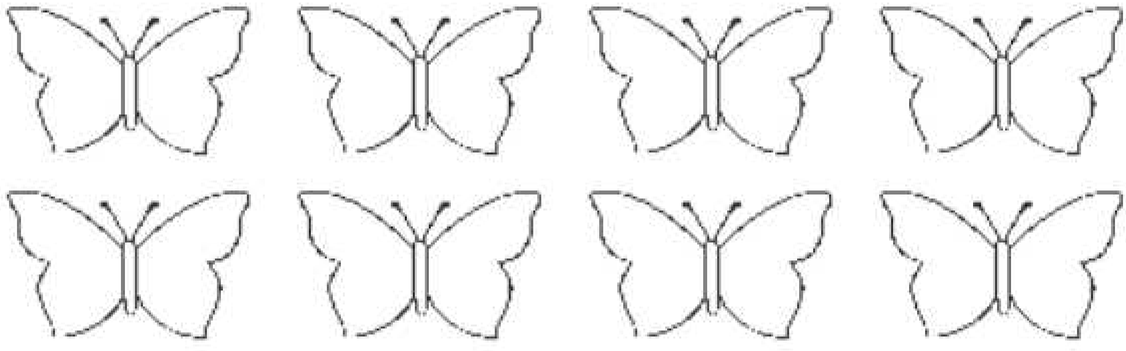

ਸੰਕੇਤ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚ ਪਈਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਸਤੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਸਤੂਆਂ ਚੁੱਕਣ ਨੂੰ ਕਹਿਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚੋਂ 8 ਪੱਤੀਆਂ, 6 ਆਇਸਕ੍ਰੀਮ ਦੀਆਂ ਡੰਡੀਆਂ, 4 ਮੋਤੀ ਚੁੱਕਣਾ ਆਦਿ।

4. ਪਾਸੇ (DICE)'ਤੇ ਜਿੰਨੇ ਬਿੰਦੂ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉੱਨੇ ਹੀ ਮੋਤੀ, ਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਓ :

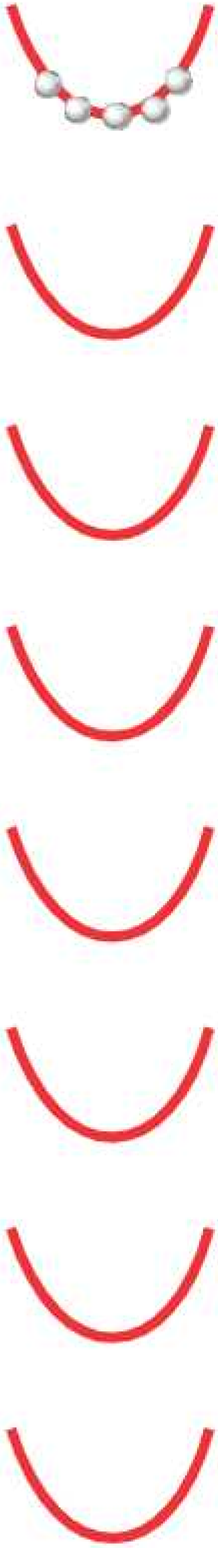

5

6

4

2

3

9

8

7

ਬਿੰਦੀ ਤੋਂ ਤਾਰੇ ਵੱਲ ਜਾਈਏ, ਸੋਹਣੇ-ਸੋਹਣੇ ਅੰਕ ਬਣਾਈਏ

6	7	8	9

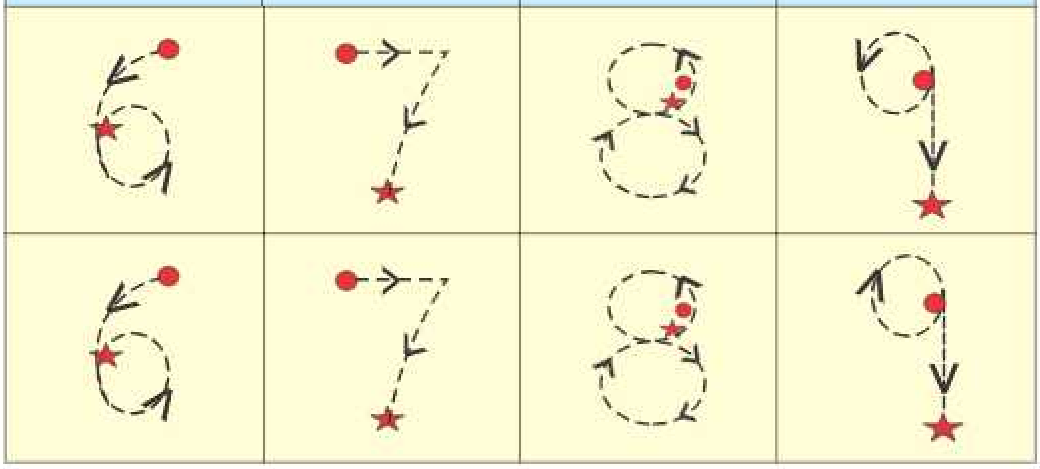

6 ਤੋਂ 9 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ :

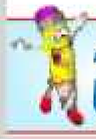

ਸੰਕੇਤ ਅਧਿਆਪਕ 6 ਤੋਂ 9 ਤੱਕ ਅੰਕ ਲਿਖਵਾਏਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਾਪੀ 'ਤੇ ਕਰਵਾਏ।

ਗਿਣੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

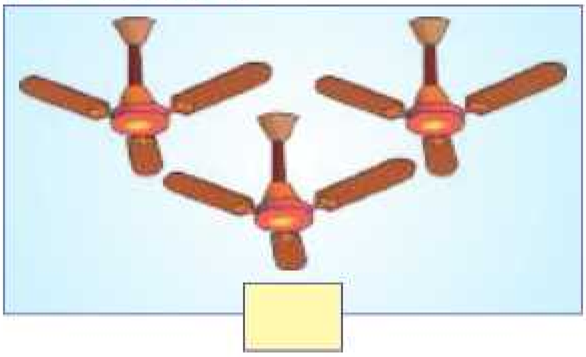

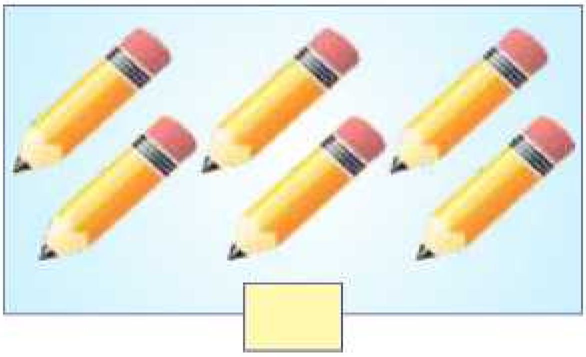

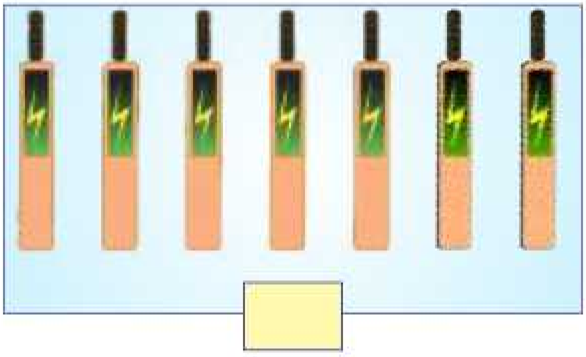

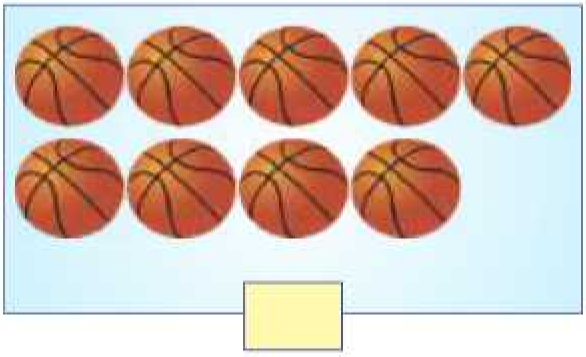

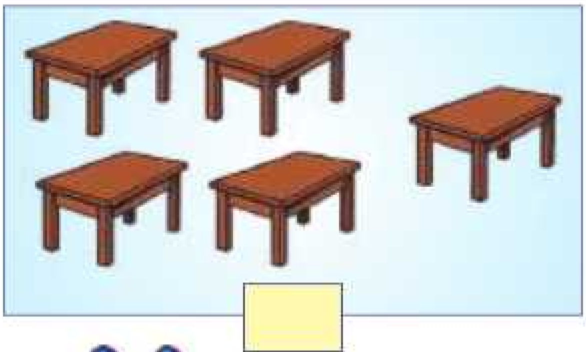

ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਲਾਓ, ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ਼ ਸਜਾਓ

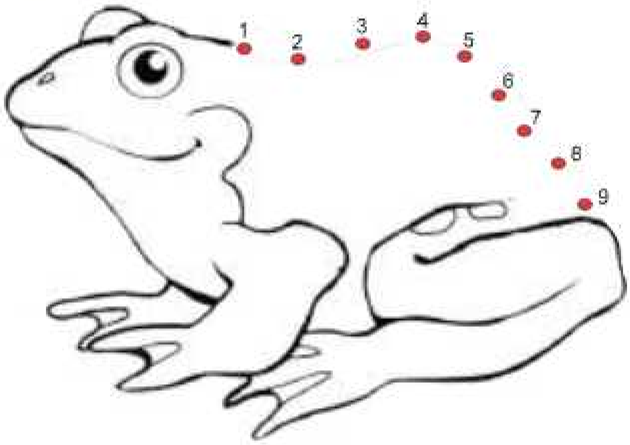

ਗਤੀਵਿਧੀ

ਬਿਲਕੁਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਬਿਲਕੁਲ ਬਾਅਦ :

ਅਹਿਲ ਗੁਰਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਸਿਮਰਨ ਕੁਲਜੀਤ ਪਿੰਕੀ ਅਸਲਮ ਜੋਤੀ ਰਾਣੋ ਸੰਦੀਪ

ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਬਾਅਦ ਕੌਣ ਖੜਾ ਹੈ?

ਕੁਲਜੀਤ

ਪਿੰਕੀ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕੌਣ ਖੜਾ ਹੈ?

ਕੁਲਜੀਤ

ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਪਿੰਕੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੌਣ ਖੜਾ ਹੈ?

ਕੁਲਜੀਤ

1	2	3	4	5	6	7	8	9

ਸੰਖਿਆ ਪੱਟੀ ਨੂੰ ਦੇਖੋ

7 ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹੜਾ ਅੰਕ ਹੈ?

6

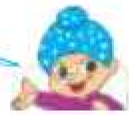

8 ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਬਾਅਦ ਕਿਹੜਾ ਅੰਕ ਹੈ?

9

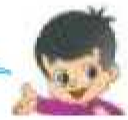

ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ

ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਣਾ ਕੀ, ਬਾਅਦ 'ਚ ਆਉਣਾ ਕੀ,
ਆਉਣਾ ਕੀ ਵਿਚਕਾਰ,
ਗਿਣਤੀ ਸਿੱਧੀ - ਪੁੱਠੀ ਕਰੀਏ,
ਕਰੀਏ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ।

1. ਬਿਲਕੁਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀ ਆਵੇਗਾ?

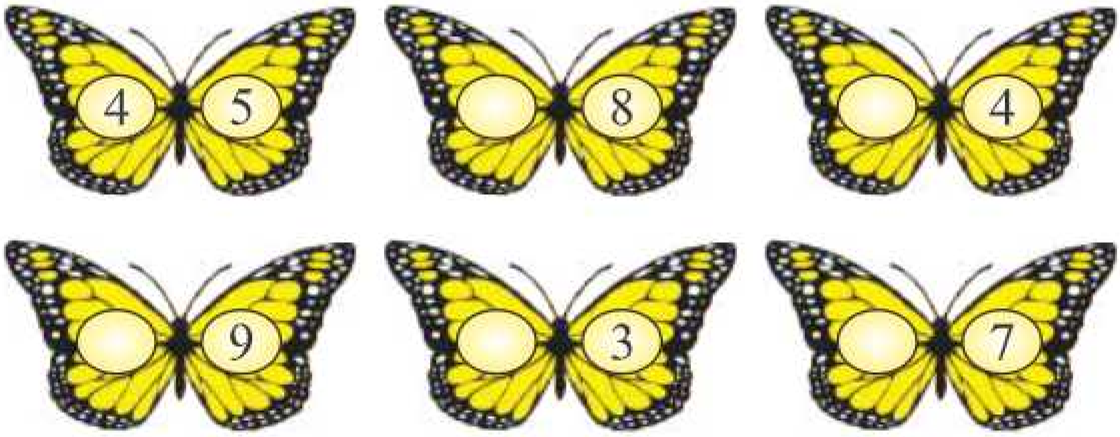

2. ਬਿਲਕੁਲ ਬਾਅਦ ਕੀ ਆਵੇਗਾ?

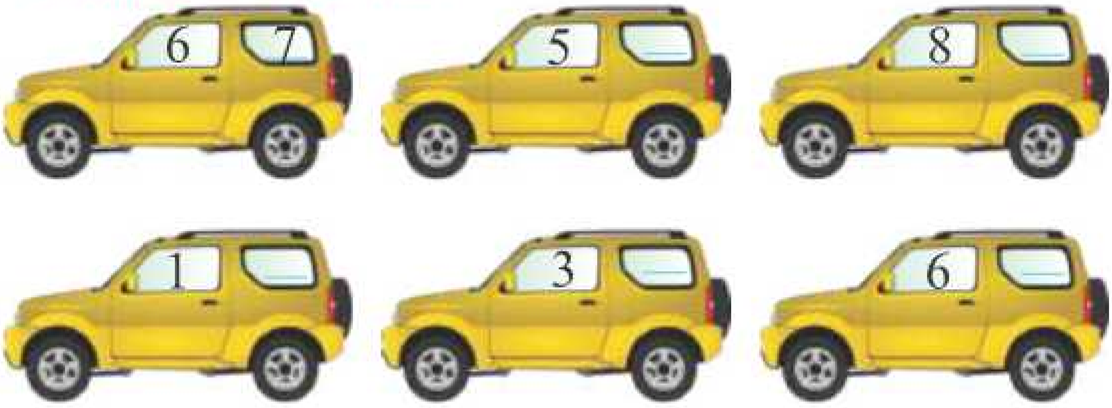

3. ਵਿਚਕਾਰ ਕੀ ਆਵੇਗਾ?

4. ਵਸੂਤਆਂ ਗਿਣਕੇ ਲਾਲ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਉਸਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਅੰਕ ਹਰੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ :

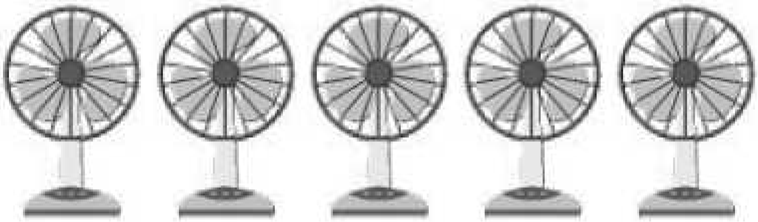

ਸੰਕੇਤ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਗਿਣਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਲ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ ਫਿਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਅੰਕ ਹਰੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ।

5. ਵਸਤੂਆਂ ਗਿਣ ਕੇ ਲਾਲ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਪਹਿਲਾ ਅੰਕ ਹਰੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ :

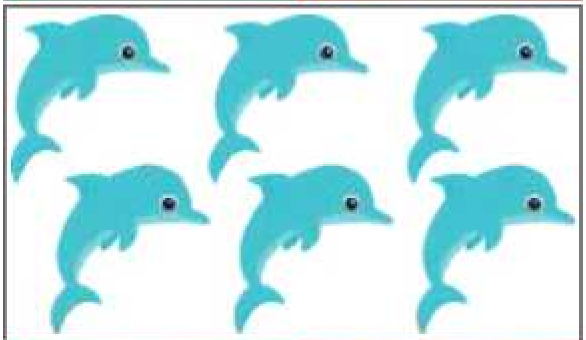

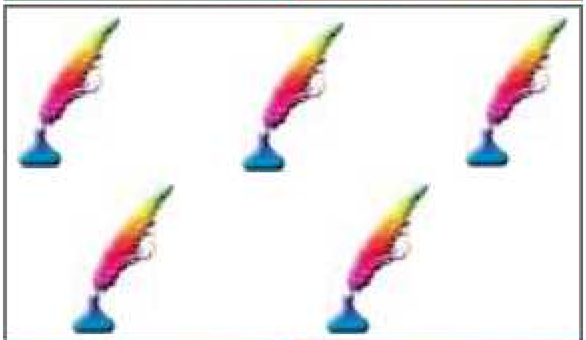

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ

ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਦੋਵਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਚਾਕ ਦੇ ਟੁੱਕੜੇ ਲੈ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਕਿਸ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਚਾਕ ਦੇ ਟੁੱਕੜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਚਾਕ ਦੇ ਟੁੱਕੜੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਚਾਕ ਦੇ ਟੁੱਕੜੇ ਹਨ।

ਸੰਕੇਤ ਅਧਿਆਪਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਤਰਾ ਨਾਲ ਉਪਰੋਕਤ ਗਤੀਵਿਧੀ ਕਰਵਾਉਣਗੇ। ਅਧਿਆਪਕ ਬਲੈਕ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਲਿਖ ਕੇ ਵੱਧ-ਘੱਟ ਸੰਖਿਆ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਗੇ।

ਦੋ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਮਿਲਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੱਧ ਜਾਂ ਘੱਟ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇਖਣ ਉਪਰੰਤ ਵੱਧ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ (✓) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਘੱਟ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ (×) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ।

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

1.

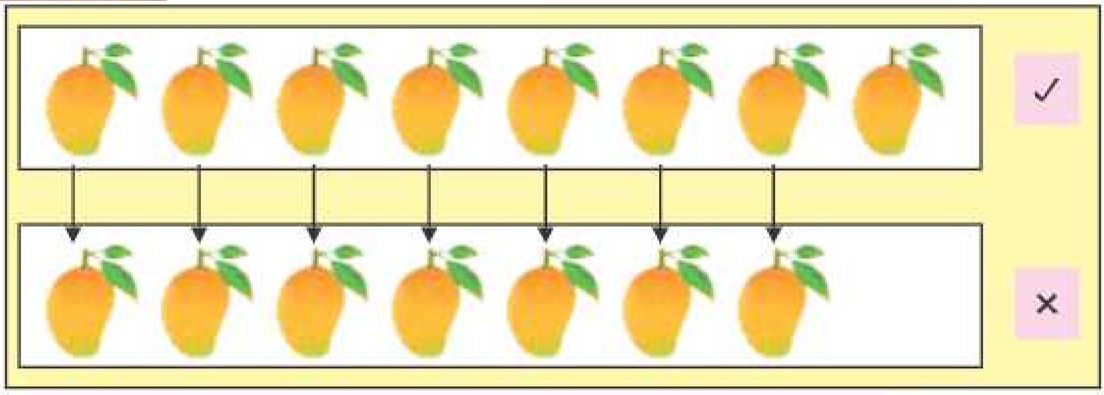

2.

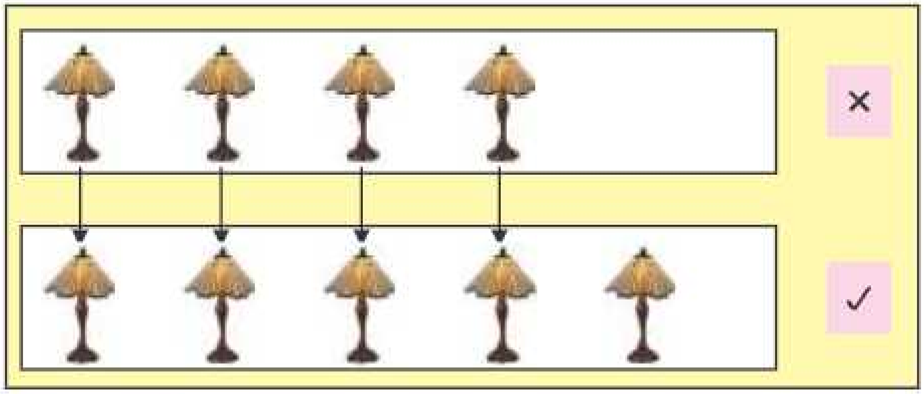

ਆਓ ਕਰੀਏ

1.

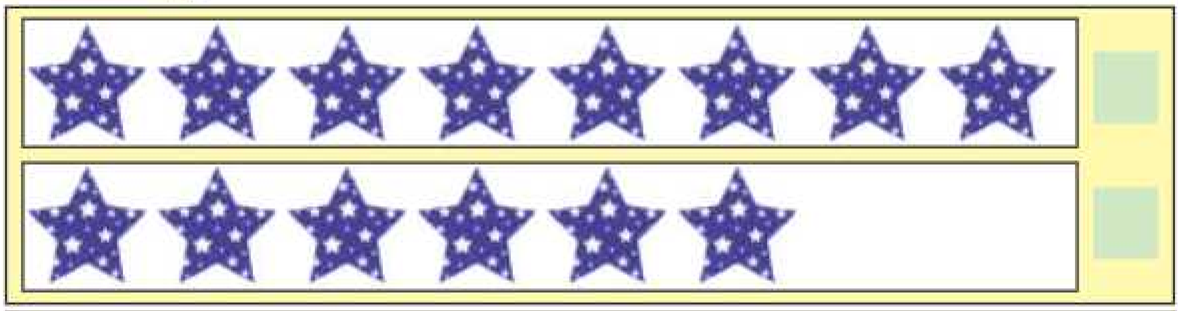

2.

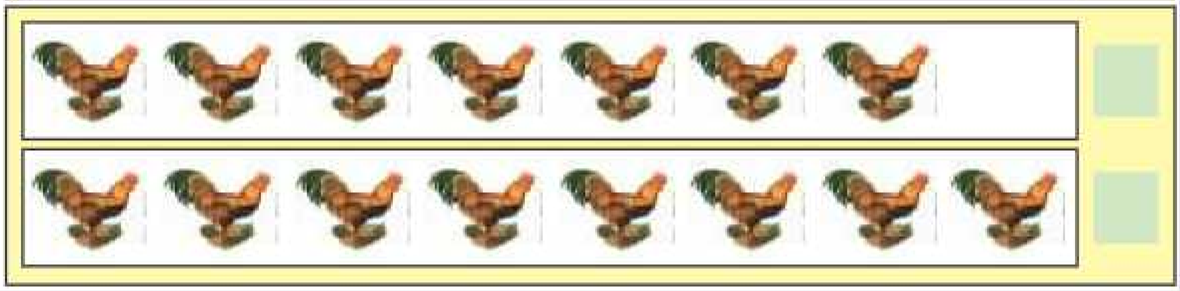

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਧ/ਘੱਟ ਵਸਤੂਆਂ

5 ਤੋਂ ਘੱਟ ਵਸਤੂਆਂ 'ਤੇ (✓) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ।

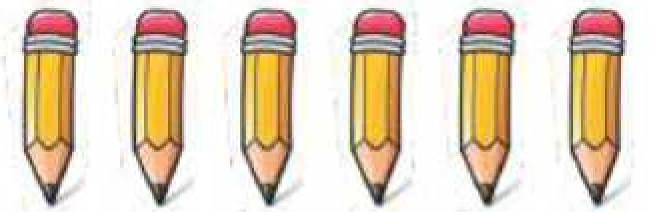	
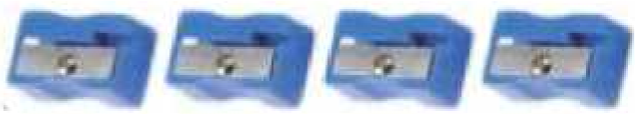	✓

ਆਓ ਕਰੀਏ

1. 5 ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਸਤੂਆਂ 'ਤੇ (✓) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ।

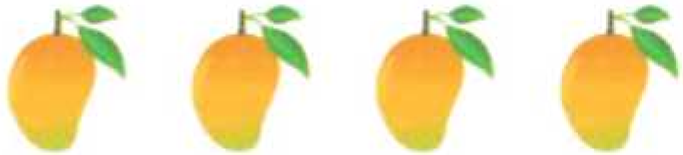	
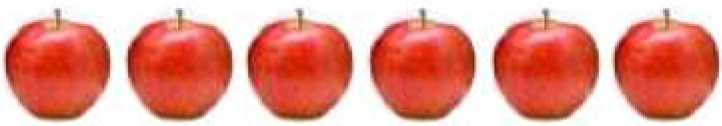	

2.

ਵੱਡੇ ਅੰਕ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਸਮਝ ਲਓ ਤੁਸੀਂ ਟੱਕਰ
ਵੱਡੇ ਅੰਕ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ ਲਗਾਓ ਉਸ 'ਤੇ ਚੱਕਰ

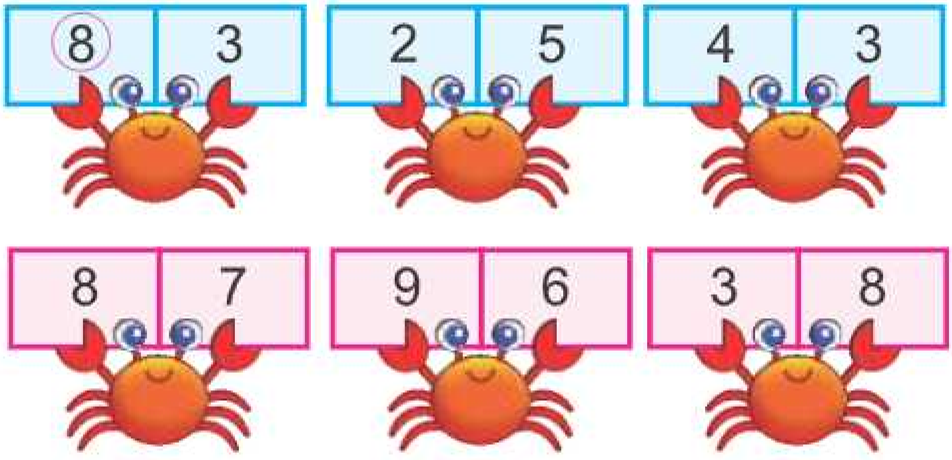

3.

ਛੋਟੇ ਅੰਕ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਸਮਝ ਲਓ ਤੁਸੀਂ ਟੱਕਰ
ਛੋਟੇ ਅੰਕ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ ਲਗਾਓ ਉਸ 'ਤੇ ਚੱਕਰ

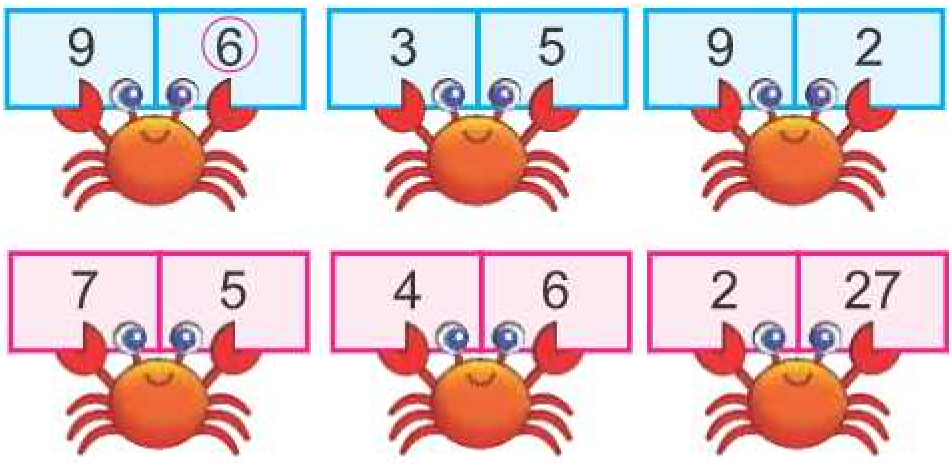

ਸੰਕੇਤ ਅਧਿਆਪਕ ਵੱਧ-ਘੱਟ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵੱਡੇ-ਛੋਟੇ ਅੰਕ ਦੀ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੱਡੇ ਛੋਟੇ ਅੰਕ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਵਾਉਣ।

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਬਰਾਬਰ

ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੀਆਂ 5 ਉਂਗਲਾਂ

ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀਆਂ 5 ਉਂਗਲਾਂ

ਇਹ ਨਾ ਤਾਂ ਘੱਟ ਹਨ ਨਾ ਵੱਧ

ਇਹ ਤਾਂ ਬਰਾਬਰ ਹਨ

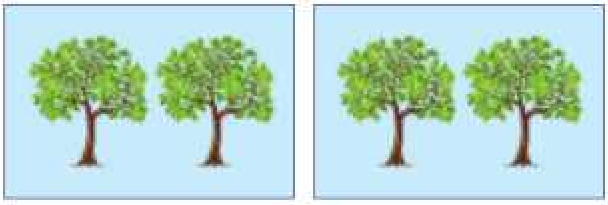

ਆਓ ਕਰੀਏ

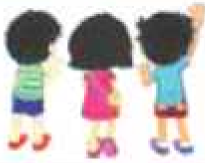

ਪੁੱਠੀ ਗਿਣਤੀ 9 ਤੋਂ 1 ਤੱਕ ਗਿਣੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

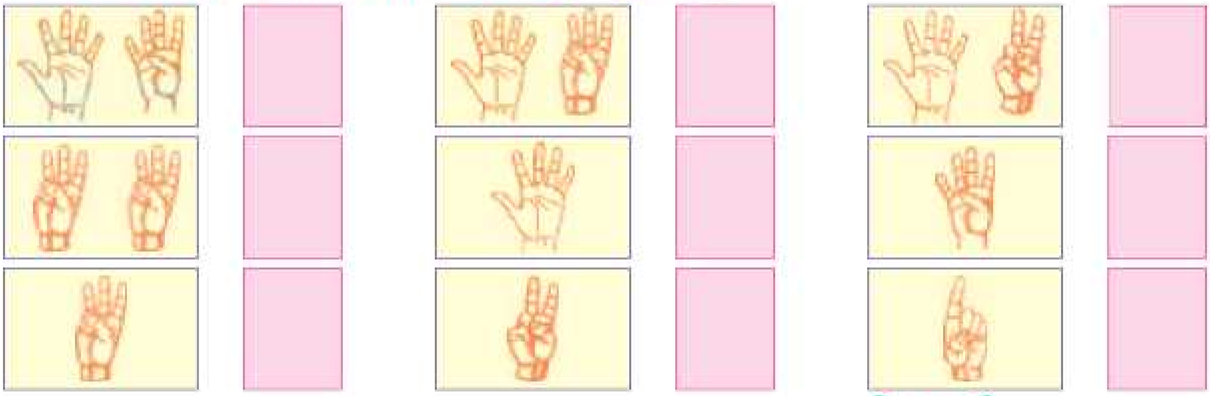

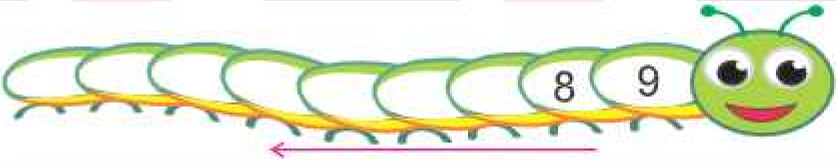

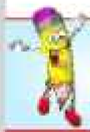

ਸੰਕੇਤ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ਼ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਕਦਮ ਗਿਣਦੇ ਹੋਏ ਪੁੱਠੀ ਗਿਣਤੀ ਬੋਲਣਾ ਸਿਖਾਉਣਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ/ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ਼ ਘਟਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪੁੱਠੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਵਾਉਣਾ।

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਅਵਨੀਤ ਸਿੰਘ 9.

7.

5.

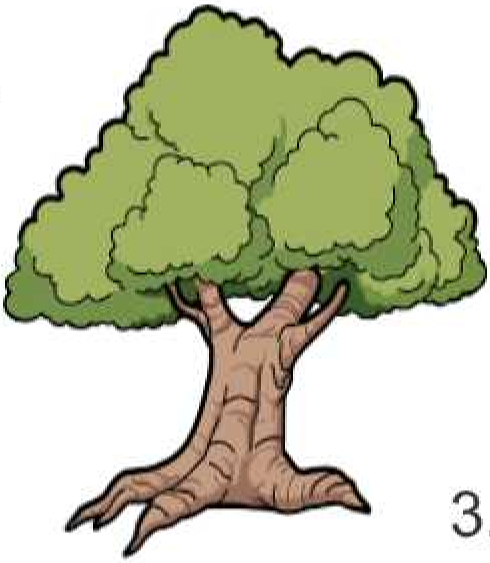

8.

6.

3.

4.

2.

ਸੰਕੇਤ ਮਾਮਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਇੱਥੇ ਲਿਖੇ ਸਾਰੇ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਠੀ ਗਿਣਤੀ ਬੋਲ ਬੋਲ ਕੇ ਛੂੰਹਦੇ ਹੋਏ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਈਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹੋਏ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਕਿ ਲਾਈਨਾਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਾ ਛੂਹਣ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੱਟਣ।

ਗਤੀਵਿਧੀ

ਸਿਫ਼ਰ ਦਾ ਗਿਆਨ

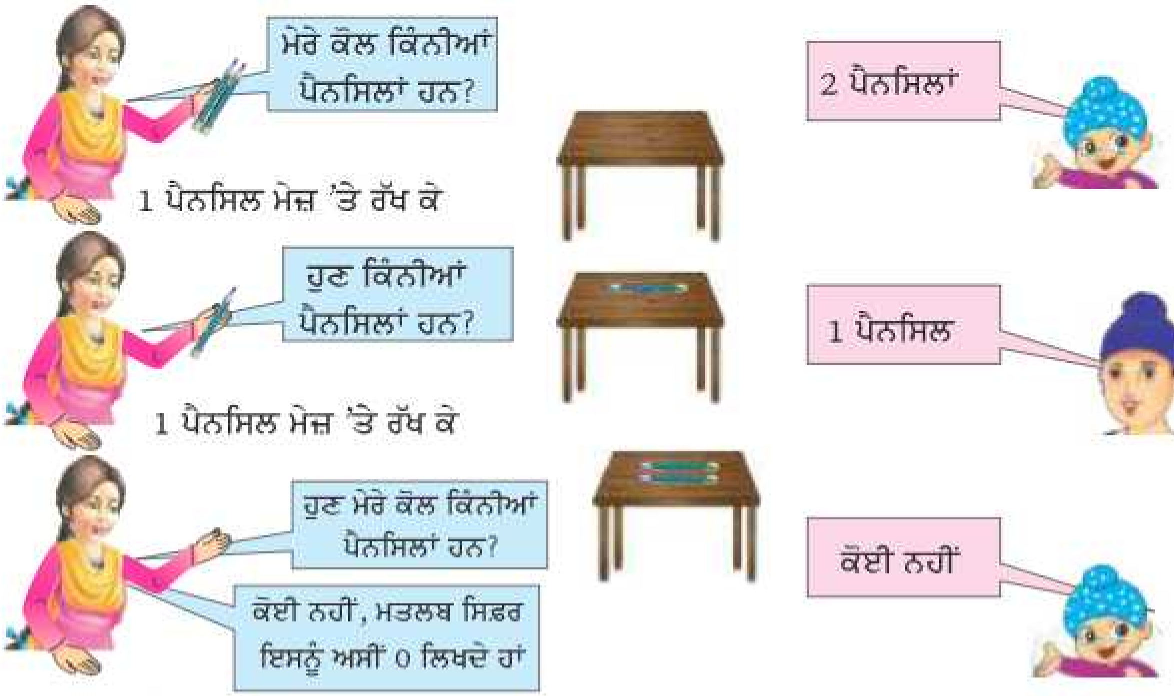

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹਨ?

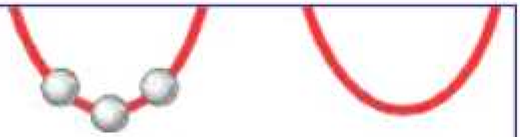

.... ਮੋਤੀ .... ਮੋਤੀ

.... ਫੁੱਲ .... ਫੁੱਲ

.... ਅੰਬ .... ਅੰਬ

ਸੰਕੇਤ ਅਧਿਆਪਕ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬੱਧ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ 'ਸਿਫ਼ਰ' ਦੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ।

ਵਰਕਸ਼ੀਟ

1. 1 ਤੋਂ 9 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ (ਸਿੱਧੀ) ਲਿਖੋ :

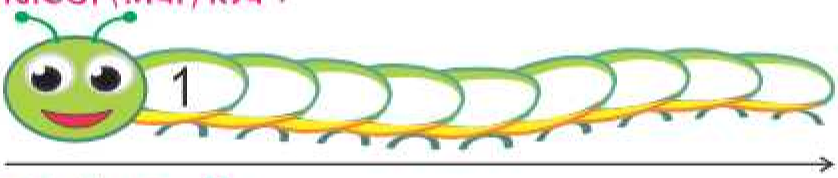

2. ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :

3	4
9	6

2	1
7	9

3. ਬਿਲਕੁਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਬਿਲਕੁਲ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਾਲੇ ਅੰਕ ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰੋ :

___ 8
___ 5

7 ___
4 ___

7 ___ 9
4 ___ 6

4. 9 ਤੋਂ 1 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ (ਪੁੱਠੀ) ਲਿਖੋ : 1.

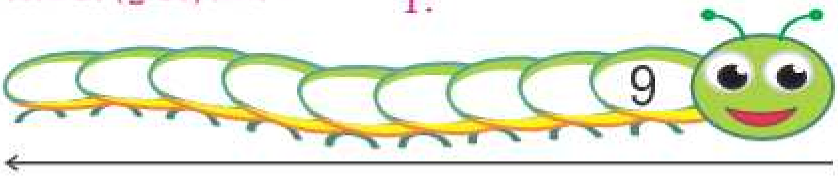

5. ਛੋਟੀ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :

3	5
7	9

8	6
9	8

6. ਗਿਣੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

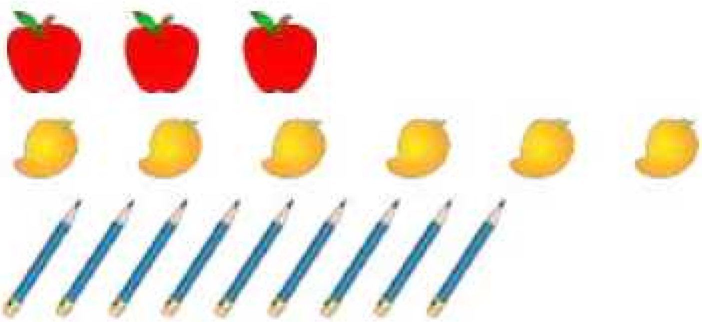

ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਜੋੜ-ਤੋੜ

ਗਤੀਵਿਧੀ

1 ਹੋਰ

1 ਹਰਾ ਤੋਤਾ, ਨੱਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਹ
1 ਹੋਰ ਆ ਗਿਆ, ਹੋ ਗਏ ਦੋ

ਦੋ ਹਰੇ ਤੋਤੇ, ਸੌਂ ਰਹੇ ਵਿੱਚ ਦਿਨ
1 ਹੋਰ ਆ ਗਿਆ, ਹੋ ਗਏ ਤਿੰਨ

ਤਿੰਨ ਹਰੇ ਤੋਤੇ, ਉੱਡਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ
1 ਹੋਰ ਆ ਗਿਆ, ਹੋ ਗਏ ਚਾਰ

4 ਹਰੇ ਤੋਤੇ ਨੱਚ ਰਹੇ ਵਿੱਚ ਜੰਝ
1 ਹੋਰ ਆ ਗਿਆ ਹੋ ਗਏ ਪੰਜ

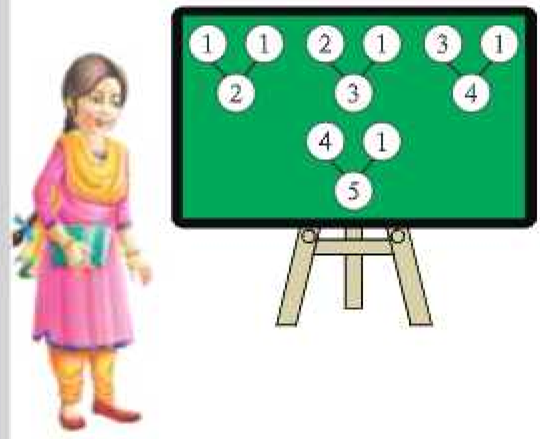

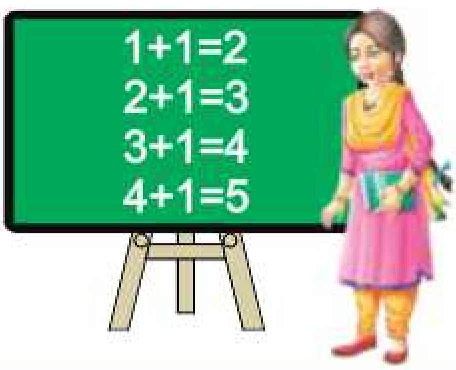

ਸੰਕੇਤ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇੱਕ ਹੋਰ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਣ। ਬਲੈਕ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਜੋੜ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ਼ ਦੱਸਣਾ ਕਿ ਪਹਿਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ਼ ਕੀ ਫ਼ਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਅੰਕੀਂ ਜੋੜ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਅਤੇ ਜੋੜ ਦੇ 'ਚਿੰਨ੍ਹ' (+) ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ।

ਗਤੀਵਿਧੀ

1 ਉੱਡ ਗਿਆ/ਚਲਾ ਗਿਆ :

5 ਕਬੂਤਰ ਰੁੱਖ 'ਤੇ, ਕਰ ਰਹੇ ਵਿਚਾਰ
1 ਕਬੂਤਰ ਉੱਡ ਗਿਆ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਏ ਚਾਰ

4 ਕਬੂਤਰ ਰੁੱਖ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਭਿੰਨ
1 ਕਬੂਤਰ ਉੱਡ ਗਿਆ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਏ ਤਿੰਨ

3 ਕਬੂਤਰ ਰੁੱਖ 'ਤੇ, ਖੇਡ ਰਹੇ ਸੀ ਉਹ
1 ਕਬੂਤਰ ਉੱਡ ਗਿਆ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਏ ਦੋ

2 ਕਬੂਤਰ ਰੁੱਖ 'ਤੇ, ਬੈਠੇ ਤਾਣ ਕੇ ਹਿੱਕ
1 ਕਬੂਤਰ ਉੱਡ ਗਿਆ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਇੱਕ

1 ਕਬੂਤਰ ਰੁੱਖ 'ਤੇ, ਬੈਠਾ ਬਣ ਕੇ ਹੀਰੋ
ਉਹ ਵੀ ਉੱਡ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਏ ਜ਼ੀਰੋ

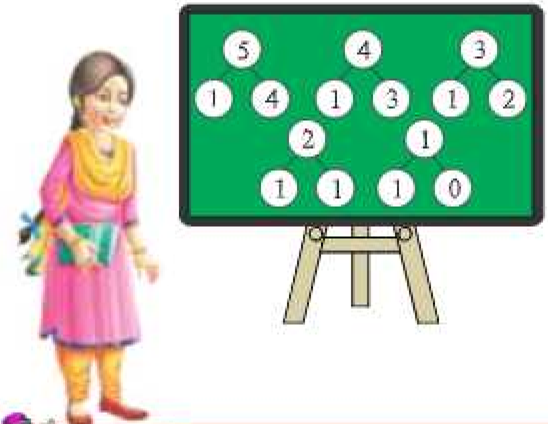

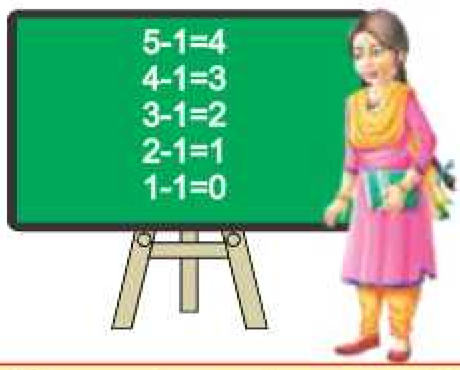

ਸੰਕੇਤ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਵਸਤੂਆਂ ਘਟਣ ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਸਕੇ। ਬਲੈਕ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਬਣਾ ਕੇ ਦੱਸਣਾ। ਕਵਿਤਾ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਅੰਕੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਘਟਾਓ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ। ਘਟਾਓ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ (–) ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ।

ਗਤੀਵਿਧੀ

ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ 5 ਤੱਕ ਦਾ ਜੋੜ-ਤੋੜ :

ਮੈਡਮ ਜੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ 1 ਪੈਨਸਿਲ ਸੀ।
ਮੰਮੀ ਨੇ 1 ਹੋਰ ਲੈ ਦਿੱਤੀ।
ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਕੋਲ 2 ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਅੱਛਾ ਜੀ, ਚਲੋ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ
ਕਿੰਨੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਖੜੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।
ਕਿੰਨੀਆਂ ਮੁੜੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

2 ਖੜੀਆਂ

3 ਮੁੜੀਆਂ

ਸ਼ਾਬਾਸ਼! ਆਓ ਅਸੀਂ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਮੋੜ ਕੇ ਗਿਣਤੀ ਕਰੀਏ

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੋੜ ਕੇ ਫਿਰ ਖੜੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁੜੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਕੇ ਲਿਖੋ :

ਖੜੀਆਂ ☐ ਮੁੜੀਆਂ ☐

ਖੜੀਆਂ ☐ ਮੁੜੀਆਂ ☐

ਖੜੀਆਂ ☐ ਮੁੜੀਆਂ ☐

ਖੜੀਆਂ ☐ ਮੁੜੀਆਂ ☐

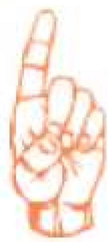
ਖੜੀਆਂ ☐ ਮੁੜੀਆਂ ☐

ਖੜੀਆਂ ☐ ਮੁੜੀਆਂ ☐

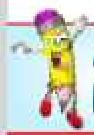

ਸੰਕੇਤ ਇੱਕ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਖੜੀਆਂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਖੜੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁੜੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਣਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਿਆਸ ਕਈ ਵਾਰ ਕਰਵਾਉਣਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਲਾਈਡਿੰਗ ਕਾਰਡ ਨਾਲ। ਇਸ ਨਾਲ 5 ਤੱਕ ਅਤੇ 5 ਦਾ ਜੋੜ-ਤੋੜ ਕਰਵਾਉਣਾ।

ਸਲਾਈਡਿੰਗ ਕਾਰਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ 5 ਤੱਕ ਦਾ ਜੋੜ-ਤੋੜ :

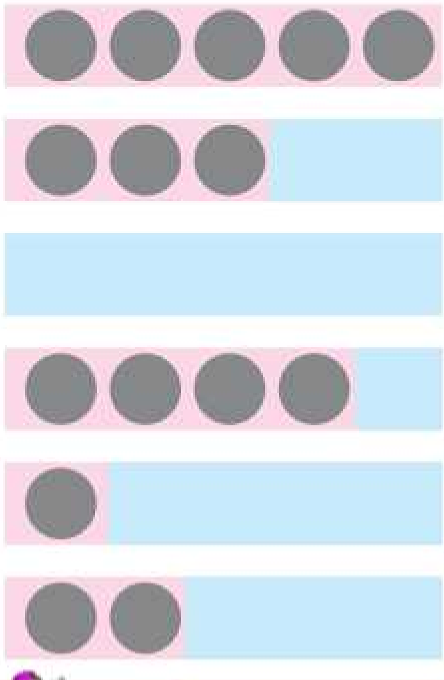

	ਕਾਰਡ ਦੇ ਹੇਠਾਂ	ਕਾਰਡ ਦੇ ਬਾਹਰ

ਸੰਕੇਤ ਸਲਾਈਡਿੰਗ ਕਾਰਡ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਜੋੜ ਘਟਾਓ ਕਰਵਾਉਣ ਜਾਂ ਚਾਰਟ ਸ਼ੀਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ਼ ਪਿੱਛੇ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਲਾਈਡਿੰਗ ਕਾਰਡ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਸਲਾਈਡਰ ਕਾਰਡ ਤਿਆਰ ਕਰਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਈ ਦਿਨ ਕਰਨ। ਸਲਾਈਡਿੰਗ ਕਾਰਡ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਦਿਖ ਰਹੀਆਂ ਅਤੇ ਸਲਾਈਡਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿੰਦੀਆਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਣਾ।

ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਕਿਰਿਆ

ਸਥੂਲ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ 5 ਦਾ ਜੋੜ-ਤੋੜ :

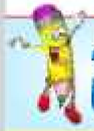

ਸੰਕੇਤ ਅਧਿਆਪਕ ਕੋਈ 5 ਸਥੂਲ ਵਸਤੂਆਂ ਲੈ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ 5 ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਨੂੰ ਕਹਿਣਗੇ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਬਲੈਕ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਵੀ ਦਰਸਾਉਣਗੇ।

ਆਓ ਕਰੀਏ

5 ਤੋਂ 9 ਤੱਕ ਜੋੜ-ਤੋੜ

5 → 3, 2	5 → ___, ___	___ → 4, 1

6 → 4, 2	6 → ___, ___	___ → 3, 3

7 → 4, 3	7 → ___, ___	___ → 2, 5

8 → 5, 3	8 → ___, ___	___ → 7, 1

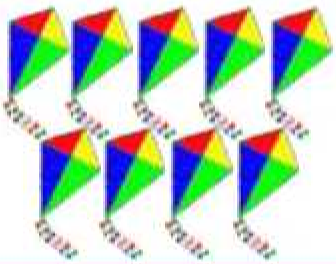

9 → 5, 4	9 → ___, ___	___ → 6, 3

ਸੰਕੇਤ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਥੂਲ ਵਸਤੂਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕੀ ਪੈਨਸਿਲਾਂ, ਤੀਲੀਆਂ ਆਦਿ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜ ਤੋਂ ਨੌਂ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਤੋੜ ਕਰਵਾਉਣਗੇ।

ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਿਖਣਾ

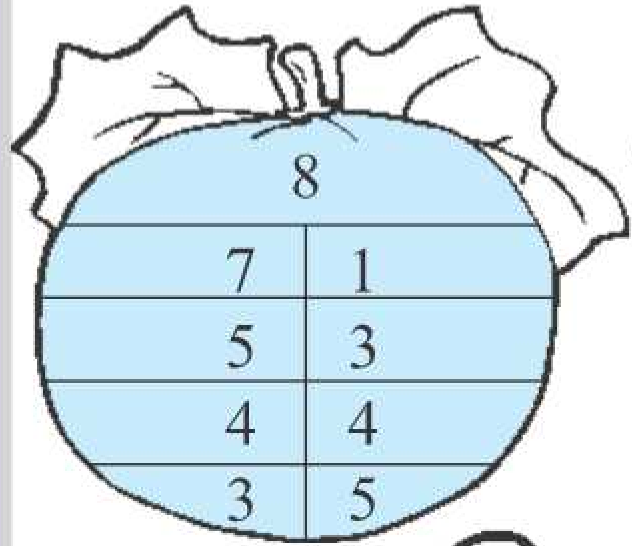

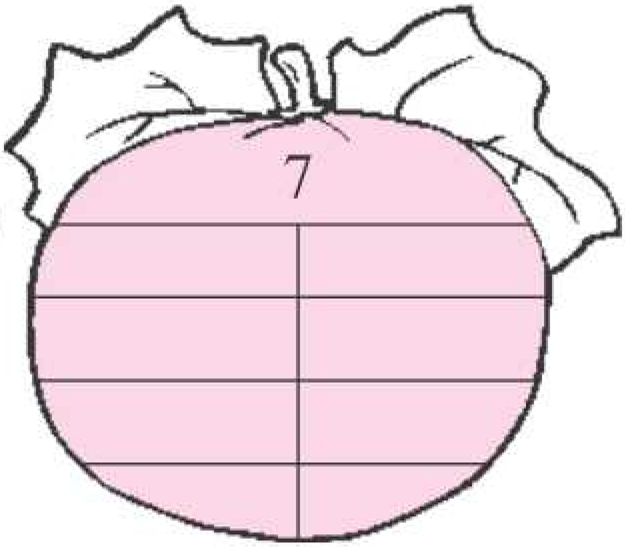

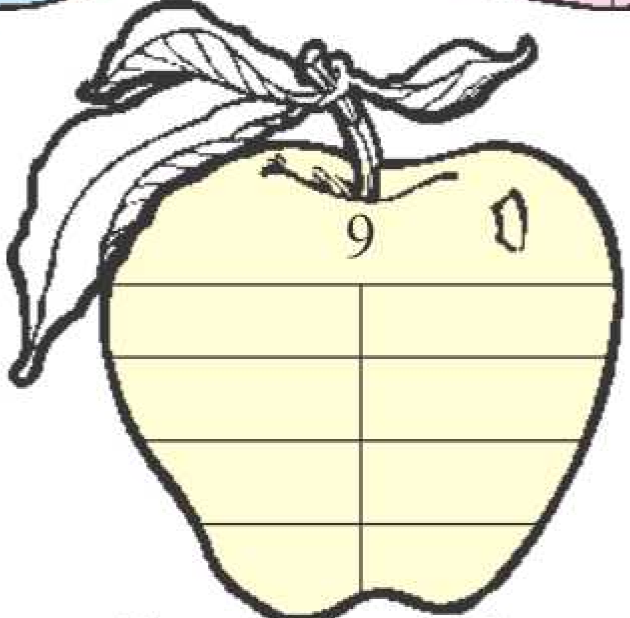

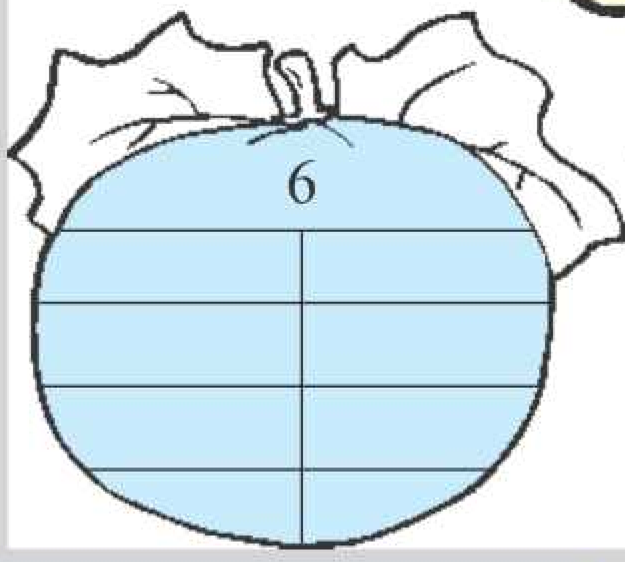

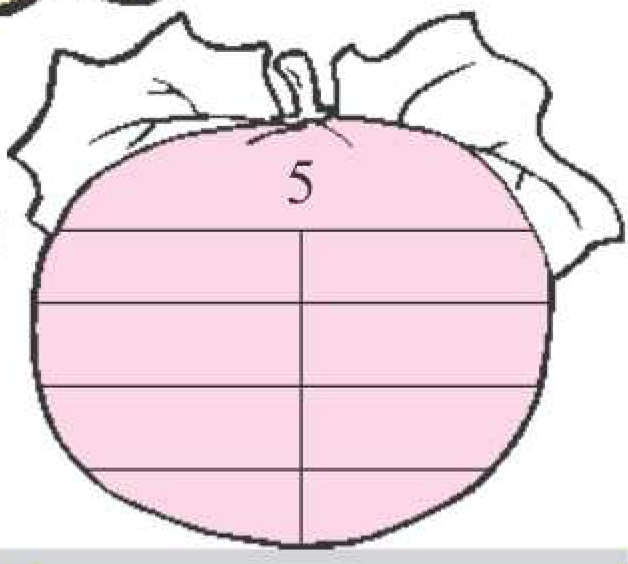

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਸਵਾਲ

ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਮਿਲਾਉਣ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੈਨਸਿਲ ਕੱਢਣ ਨਾਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਤਾ ਕਰੀਏ।

1. ਹਰਜੋਤ ਕੋਲ 1 ਪੈਨਸਿਲ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਬਲਜੀਤ ਨੇ 1 ਪੈਨਸਿਲ ਹੋਰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲ ਕਿੰਨੀਆਂ ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ?

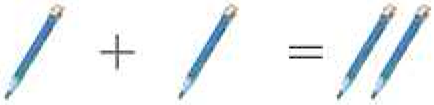

1 + 1 = 2

2. ਹਰਜੋਤ ਕੋਲ 2 ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਹਨ। ਉਸਨੂੰ 2 ਹੋਰ ਮਿਲ ਗਈਆ ਤਾਂ ਹੁਣ ਕਿੰਨੀਆਂ ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ?

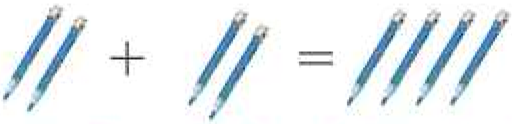

2 + 2 = 4

3. ਹਰਜੋਤ ਨੇ 4 ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 2 ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਬਲਜੀਤ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆ ਹੁਣ ਉਸ ਕੋਲ ਕਿੰਨੀਆਂ ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ?

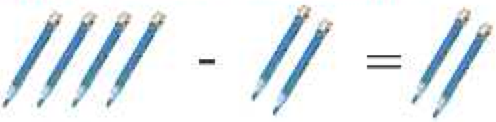

4 - 2 = 2

4. ਬਲਜੀਤ ਕੋਲ 2 ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਸਨ। ਲੱਕੀ ਨੇ 2 ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਅਤੇ ਹਰਜੋਤ ਨੇ 1 ਪੈਨਸਿਲ ਬਲਜੀਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਹੁਣ ਬਲਜੀਤ ਕੋਲ ਕਿੰਨੀਆਂ ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ?

2

2

1

5

ਆਓ ਕਰੀਏ

1. ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ 5 ਮੱਛੀਆਂ ਸਨ, 2 ਮੱਛੀਆਂ ਹੋਰ ਆ ਗਈਆਂ। ਹੁਣ ਕਿੰਨੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ?

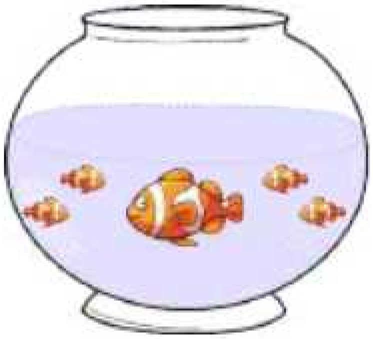

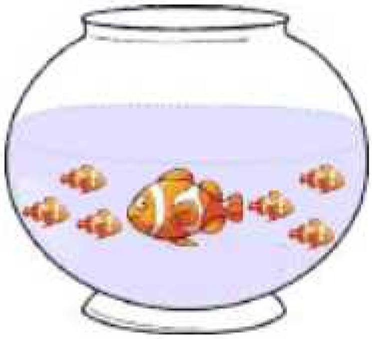

☐ ਮੱਛੀਆਂ ☐ ਮੱਛੀਆਂ

2. ਇਕ ਦਰੱਖ਼ਤ ਤੇ 5 ਪੰਛੀ ਬੈਠੇ ਸਨ, 4 ਪੰਛੀ ਹੋਰ ਆ ਗਏ। ਦਰੱਖ਼ਤ ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਪੰਛੀ ਹੋ ਗਏ?

☐ ਪੰਛੀ ☐ ਪੰਛੀ

3. 3 ਬੱਚੇ ਝੂਟੇ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ, 2 ਬੱਚੇ ਹੋਰ ਆ ਗਏ ਤਾਂ ਹੁਣ ਕਿੰਨੇ ਬੱਚੇ ਹੋ ਗਏ?

☐ ਬੱਚੇ ☐ ਬੱਚੇ

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਜੋੜ-ਅੱਗੇ ਵੱਲ ਗਿਣਦੇ ਹੋਏ

	4
+	3
	7

1	2	3	4	5	6	7	8	9

1 + 4

ਵਿਧੀ–

ਪਗ 1. ਪਹਿਲੇ ਦਿੱਤੇ ਅੰਕ ਇੱਕ ਤੋਂ ਛਲਾਂਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ। 1 □ □ □ □

ਪਗ 2. ਜਿਨ੍ਹੇ ਅੰਕ ਜੋੜਨੇ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹੇ ਹੀ ਅੱਗੇ ਵੱਲ ਛਲਾਂਗਾਂ ਲਗਾਓ।

ਪਗ 3. ਹੁਣ, ਸਿੱਧੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਲਿਖੋ। 1 2 3 4 5

ਪਗ 4. 1 + 4 = 5

	1
+	4
	5

1 + 4 = 5

ਆਓ ਕਰੀਏ

1	2	3	4	5	6	7	8	9

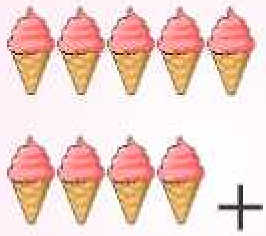

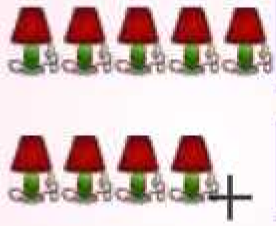

4 + 1 = □

1 + 3 = □

3 + 1 = □

ਸੰਕੇਤ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸੰਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਸੰਖਿਆ ਤੋਂ ਸੰਖਿਆ ਪੱਟੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਗਿਣਦੇ ਹੋਏ ਸਵਾਲ ਕਰਵਾਉਣਗੇ।

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਘਟਾਓ-ਪੁੱਠੀ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ

1	2	3	4	5	6	7	8	9

4
- 3
1

ਵਿਧੀ–

5 - 1

ਪਗ 1. ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅੰਕ 5 ਤੋਂ ਛਲਾਂਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ। 5

ਪਗ 2. ਜਿਨ੍ਹੇ ਅੰਕ ਘਟਾਉਣੇ ਹੋਣ ਉਨੀਆਂ ਹੀ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਛਲਾਂਗਾਂ ਲਗਾਓ।

ਪਗ 3. ਹੁਣ, ਪੁੱਠੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਲਿਖੋ। 4 5

ਪਗ 4. 5 – 1 = 4

5
- 1
4

5 - 1 = 4

ਆਓ ਕਰੀਏ

1	2	3	4	5	6	7	8	9

4 - 1 = ☐

5 - 3 = ☐

3 - 1 = ☐

ਸੰਕੇਤ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸੰਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਸੰਖਿਆ ਤੋਂ ਸੰਖਿਆ ਪੱਟੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪੁੱਠੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਵਾਲ ਕਰਵਾਉਣਗੇ।

ਜੋੜ-ਘਟਾਓ ਦੇ ਗੁਣ

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਆਓ ਕਰੀਏ

1 ਹੋਰ 'ਤੇ ਅਗਲਾ ਅੰਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

1 + 1 = 2   8 + 1 = 9   5 + 1 = ___   4 + 1 = ___

ਅੰਕ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਜੋੜਨ 'ਤੇ ਜਵਾਬ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ

2 + 3 = ___ = 3 + 2   1 + 2 = ___ = 2 + 1   3 + 4 = ___ = 4 + 3

ਕਿਸੇ ਅੰਕ ਵਿੱਚ 0 ਜੋੜਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ

1 + 0 = 1   8 + 0 = 8   5 + 0 = ___   4 + 0 = ___

ਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ 1 ਘਟਾਉਣ 'ਤੇ ਪਿਛਲੀ ਸੰਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ

2 − 1 = 1   8 − 1 = 7   5 − 1 = ___   4 − 1 = ___

ਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹੀ ਸੰਖਿਆ ਘਟਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ "0" ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ

9 − 9 = 0   8 − 8 = 0   5 − 5 = ___   4 − 4 = ___

ਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚੋਂ 0 ਘਟਾਉਣ 'ਤੇ ਉਹੀ ਸੰਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ

2 − 0 = 2   8 − 0 = 8   5 − 0 = ___   3 − 0 = ___

ਸਿਫ਼ਰ ਜੋੜੀਏ ਸਿਫ਼ਰ ਘਟਾਈਏ
ਫ਼ਰਕ ਨਾ ਕੁਝ ਵੀ ਪੈਂਦਾ
ਜੋ ਕੁੱਝ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ ਬੱਚਿਓ
ਉਹੀ ਕੁੱਝ ਹੈ ਰਹਿੰਦਾ

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਜਿੰਨੇ ਖਾਵੇ ਅਮਨ
ਉੱਨੇ ਖਾਵੇ ਰਮਨ
ਦੱਸ ਕਿੰਨੇ ਲਿਆਏ ਦਮਨ

ਦਮਨ ਲਿਆਵੇ ਜੋ ਵੀ
ਹਿੱਸੇ ਕਰਦਾ ਦੋ
ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਬਰਾਬਰ
ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਉਹ

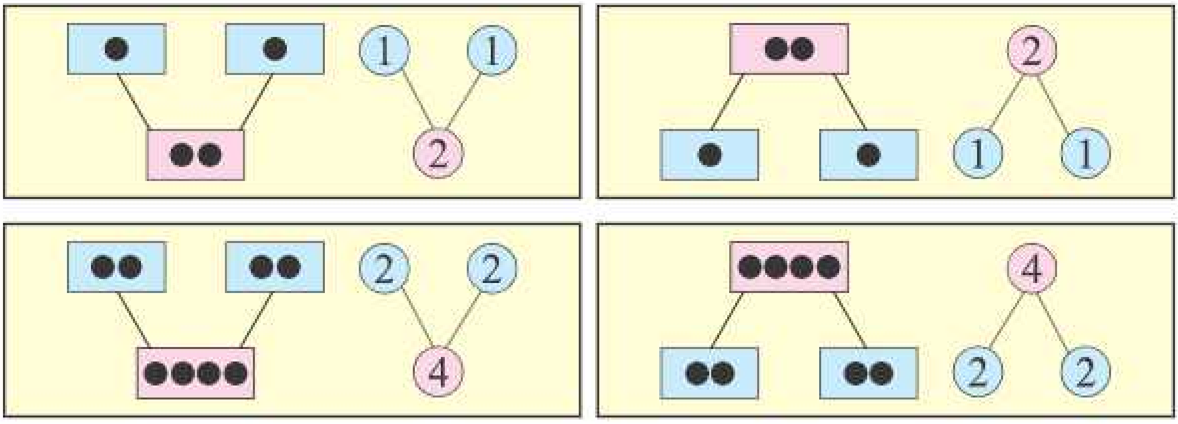

ਆਓ ਕਰੀਏ

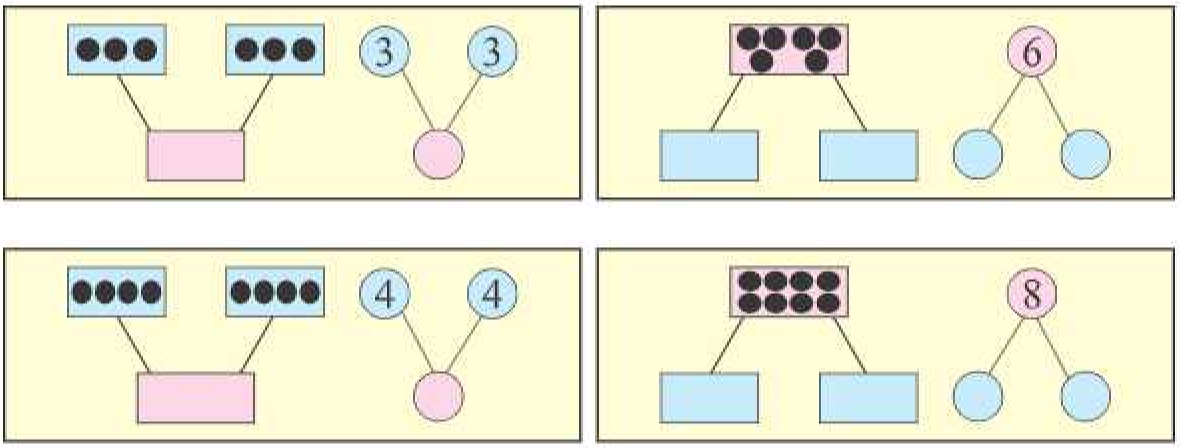

ਸੰਕੇਤ ਸਥੂਲ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਗਣਾ ਅਤੇ ਅੱਧਾ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਜਾਦੂਮਈ ਖੇਡ

ਉਦੇਸ਼ : ਸੰਖਿਆ ਪਹਿਚਾਣ।

ਸਮਗਰੀ : ਚਾਰਟ, ਮਾਰਕਰ।

ਵਿਧੀ : 1. ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ।

2	9	5	7		7		8
3	6		8	4	9	5	
	8	7	9			9	7
7		4	1	6	8	4	6
	9		8				8
5		3	6		9	5	6
9	8			9		9	
4	7	5	8	3	7	6	2

2. ਬੱਚੇ ਨੂੰ 9 ਤੱਕ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਖਿਆ ਸੋਚਣ ਲਈ ਕਹੋ।
3. ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਸ ਸੰਖਿਆ ਬਾਰੇ ਸਾਰੇ ਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਉਹ ਸੰਖਿਆ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ।
4. ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕਦਮ ਜਵਾਬ ਦਿਓ।
5. ਬੱਚੇ ਲਈ ਇਹ ਜਾਦੂ ਹੈ।

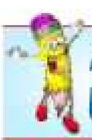

ਸੰਕੇਤ ਜਿੰਨੇ ਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਖਿਆ ਆਏ। ਉਨੇ ਖਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਣਦੇ ਜਾਓ, ਉਨੇ ਖਾਨਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਉੱਤਰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਵਰਕਸ਼ੀਟ

1. ਜੋੜ ਕਰੋ :

3 + 2 =   5 + 0 =   2 + 1 + 2 =

2. ਘਟਾਓ ਕਰੋ :

5 − 2 =   5 − 0 =   3 − 1 =

3. ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਉੱਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :

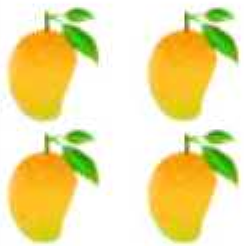	+	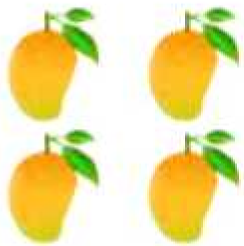	=	6 7 8
	-	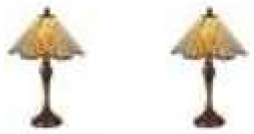	=	4 2 3

4. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

1 + ☐ = 5   ☐ + 2 = 3   1 + 2 + ☐ = 5

4 − ☐ = 3   3 − 1 = ☐   5 − ☐ = 4

5. ਸਮਝੋ ਤੇ ਕਰੋ :

5 + 1 =
6 - 1 =   6 - 5 =

6 + 2 =
8 - 2 =   8 - 6 =

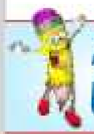

ਸੰਕੇਤ ਅਧਿਆਪਕ ਉਪਰੋਕਤ ਦਿੱਤੇ ਜੋੜ-ਘਟਾਓ ਦੇ ਆਪਸੀ ਸਬੰਧ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਵਾਉਣਗੇ।

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਗੱਲਾਂ

- 1 ਅੰਕ ਦੀ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਸੰਖਿਆ = 1
- 1 ਅੰਕ ਦੀ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ = 9
- ਜੋੜ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ '+'
- ਘਟਾਓ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ '–'

ਅਸੀਂ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ

1 ਤੋਂ 9 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ
(ਸਥੂਲ ਵਸਤੂਆਂ, ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ)

↓

ਬੋਲਣਾ, ਗਿਣਨਾ, ਪੜ੍ਹਨਾ, ਲਿਖਣਾ, ਪਹਿਚਾਣ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਿੱਧੀ/ਪੁੱਠੀ ਗਿਣਤੀ
(ਉਂਗਲਾਂ, ਫਲੈਸ਼ਿੰਗ ਕਾਰਡ, ਸਥੂਲ ਵਸਤੂਆਂ, ਮਾਨ ਕਾਰਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ)

↓

ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਵਿਚਕਾਰ
(ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ)

↓

ਤੁਲਨਾ
(ਸਥੂਲ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ)

↓

9 ਤੱਕ ਦਾ ਜੋੜ-ਤੋੜ

↓

1 ਅੰਕੀ ਜੋੜ-ਘਟਾਓ

(ਅੰਦਾਜ਼ਾ, ਮੌਖਿਕ ਰੂਪ, ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਰੂਪ, ਸਵਾਲ ਸੰਖਿਆ ਪੱਟੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ)

2 ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਖੇਡ

ਉਦੇਸ਼

- 10 ਤੋਂ 20 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਸਮਝ।
- ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕ੍ਰਮ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ। ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਸਮਝ।
- 20 ਤੱਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ।
- 20 ਤੱਕ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਗਿਣਨਾ।
- ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ 10-10 ਦੇ ਗਰੁੱਪ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸਮੂਹ ਮੰਨਣਾ।
- ਦਹਾਈਆਂ ਅਤੇ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ।
- ਚਿੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਦਹਾਈਆਂ ਅਤੇ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ।
- ਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ ਦਹਾਈਆਂ ਅਤੇ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨਾ।
- 10 ਤੋਂ 20 ਤੱਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾ।
- ਇੱਕ ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਜੋੜਨਾ-ਘਟਾਉਣਾ ਸਿਖਾਉਣਾ।
- ਇੱਕ ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਜੋੜ-ਘਟਾਓ ਦੇ ਸਵਾਲ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਉਣਾ।

ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ?

a. 1 ਤੋਂ 9 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ :

b. ਗਿਣੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

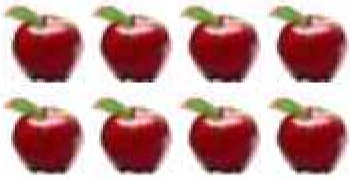

c. ਛੋਟੇ ਅੰਕ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :

4	7
1	2
3	5

d. ਵੱਡੇ ਅੰਕ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :

8	7
3	5
9	4

e. ਬਿਲਕੁਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਬਿਲਕੁਲ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਸੰਖਿਆ ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰੋ :

______ 7
______ 5
______ 9

6 ______
8 ______
7 ______

4 ______ 6
3 ______ 5
1 ______ 3

f. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

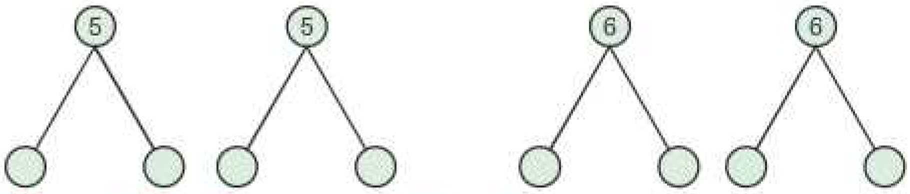

g. ਸੰਖਿਆ ਪੱਟੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰੋ :

1	2	3	4	5	6	7	8	9

3 + 2 = ☐ 5 − 2 = ☐

5 + 0 = ☐ 9 − 6 = ☐

h. ਟੋਕਵੀਂ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ :

10 ਤੋਂ 20 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਵੱਲ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ

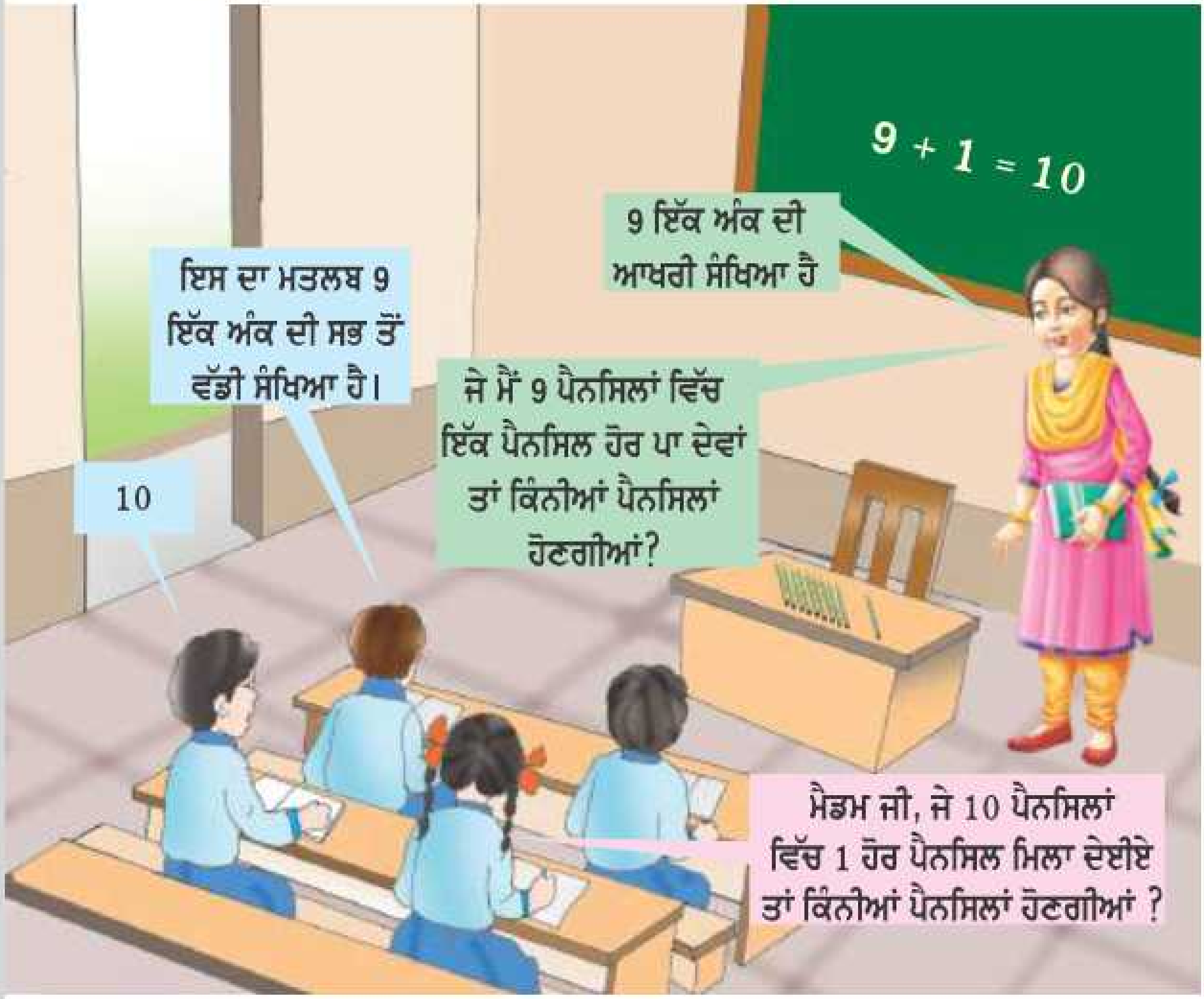

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

10 ਤੋਂ 20 ਤੱਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਗਿਣਨਾ :

ਬਿੰਦੀਆਂ	ਵਸਤੂਆਂ	ਮਾਨ ਕਾਰਡ
●●●●●●●●●●		10
●●●●●●●●●● ●	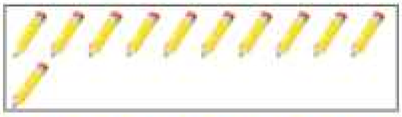	10 1
●●●●●●●●●● ●●	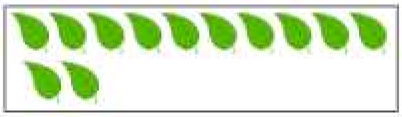	10 2
●●●●●●●●●● ●●●	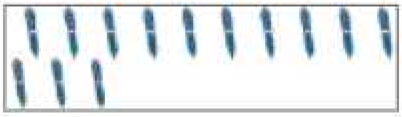	10 3
●●●●●●●●●● ●●●●	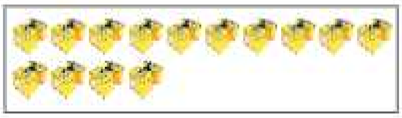	10 4
●●●●●●●●●● ●●●●●		10 5
●●●●●●●●●● ●●●●●●	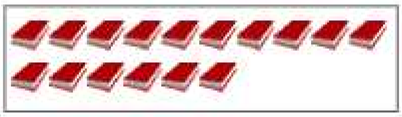	10 6
●●●●●●●●●● ●●●●●●●		10 7
●●●●●●●●●● ●●●●●●●●	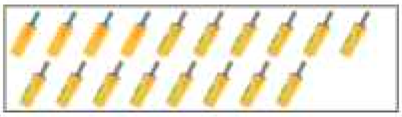	10 8
●●●●●●●●●● ●●●●●●●●●	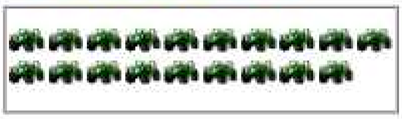	10 9

ਸੰਕੇਤ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ 1 ਤੋਂ 9 ਤੱਕ ਸੰਖਿਆਵਾ ਦੀ ਸਮਝ ਬਨਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 10 ਤੋਂ 20 ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾ ਨੂੰ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ, ਬਿੰਦੀਆਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਮਾਨ ਕਾਰਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਕਰਵਾਉਣਾ।

ਛਾਲ ਮਾਰੋ ਅਤੇ ਕਾਰਡ ਲਿਆਓ

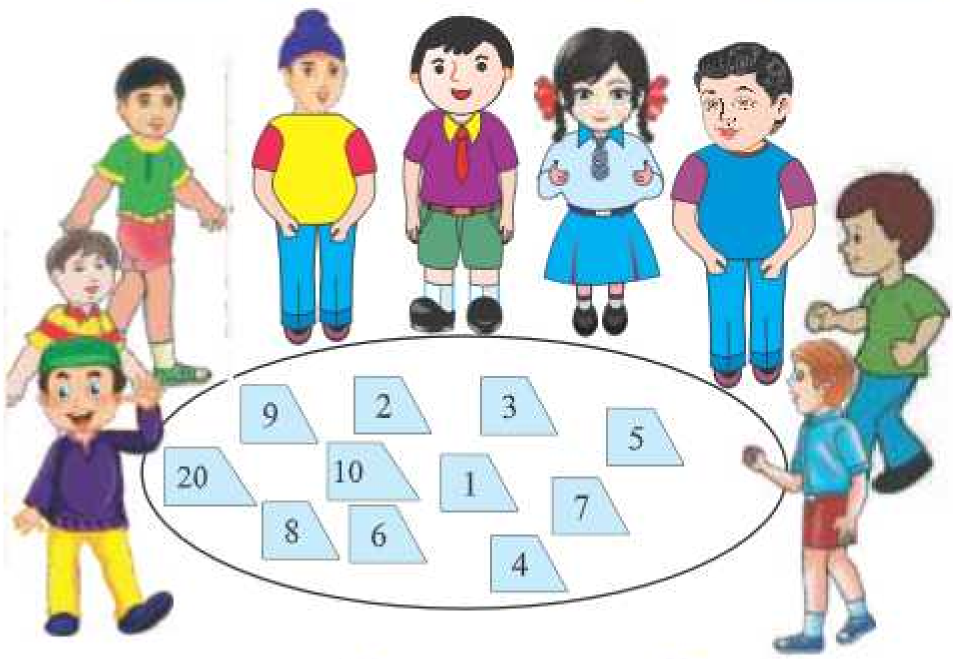

ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਖੜ੍ਹੋ

ਸੰਕੇਤ

- ਸਥੂਲ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ 20 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਬੋਲਣਾ ਅਤੇ ਮਾਨ ਕਾਰਡ ਨਾਲ ਪਹਿਚਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ 20 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਲਿੱਖ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ (20 ਤੱਕ) ਗਿਣਤੀ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਸੰਖਿਆ ਬੋਲ ਕੇ ਛਲਾਂਗ ਲਗਾਉਣ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੋਲ ਅਕਾਰ ਵਿੱਚ ਖੜੇ ਕਰਕੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮਾਨ ਕਾਰਡ ਰੱਖਣਾ 'ਤੇ ਮਾਨ ਕਾਰਡ ਨਾਲ ਦੱਸੀ ਸੰਖਿਆ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ।

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਗਿਣੋ ਅਤੇ ਮਿਲਾਓ :

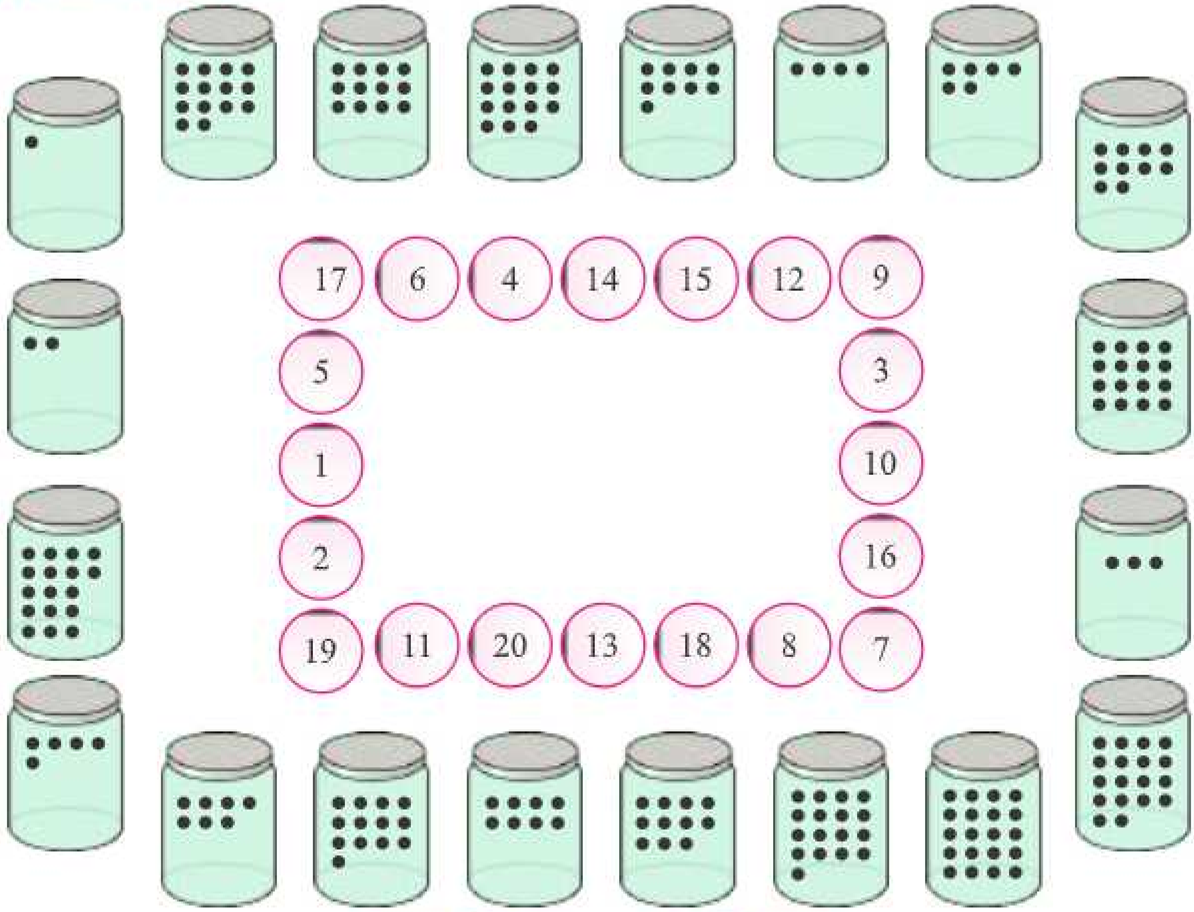

ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਕਿਰਿਆ

ਉਦੇਸ਼ : ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੀ ਗਿਣਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਗਿਣਨ ਦੀ ਸਮਝ।

ਸਮੱਗਰੀ : ਭਿੰਡੀ, ਰੰਗ

ਵਿਧੀ :
1. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਿੰਡੀ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੱਟ ਕੇ ਦੇਣਾ।
2. ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਭਾਗ ਨੂੰ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਡੁਬੋ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਥਾਂ ਤੇ ਦਬਾਓ।
3. ਰੰਗੀ ਹੋਈ ਭਿੰਡੀ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਡੱਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਸੰਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਫੁੱਲ ਬਣਾਓ।

1. 10 ਤੋਂ 20 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ।

2. 1 ਤੋਂ 20 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ।

3. 1 ਤੋਂ 20 ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿੰਦੂ ਮਿਲਾਓ ਤੇ ਰੰਗ ਭਰੋ :

ਸੰਕੇਤ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਣਤੀ ਡੱਬਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖਣ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ।

4. 10 ਤੋਂ 20 ਤੱਕ ਸਿੱਧੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਪੁੱਠੀ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ :

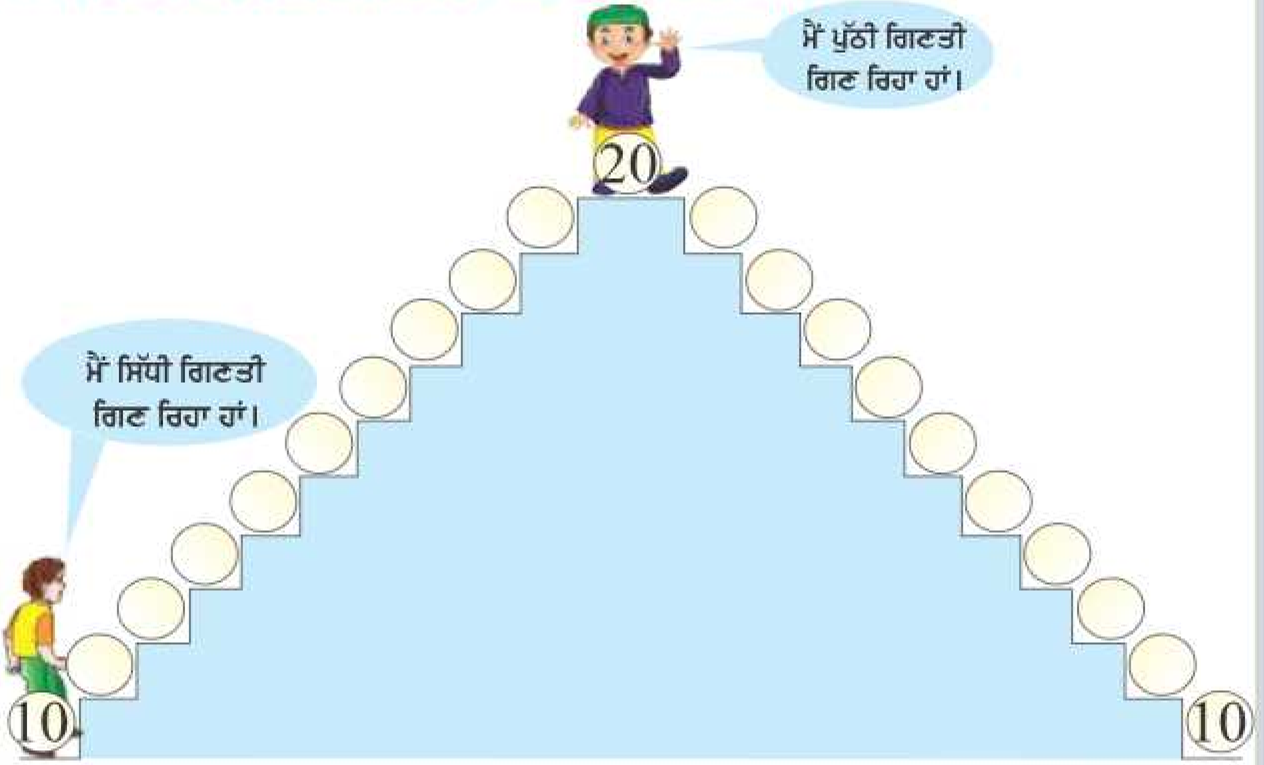

5. ਗਿਣਤੀ ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਓ

	14	15	16				
	10	11					
				17	18	19	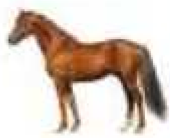

6. ਬਿਲਕੁਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖੋ :

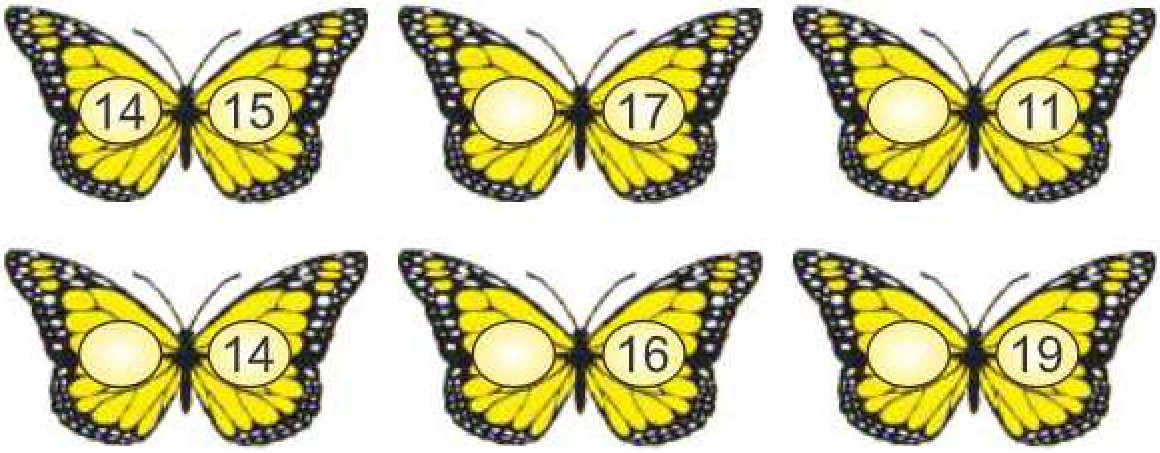

7. ਬਿਲਕੁਲ ਬਾਅਦ ਵਾਲੀ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖੋ :

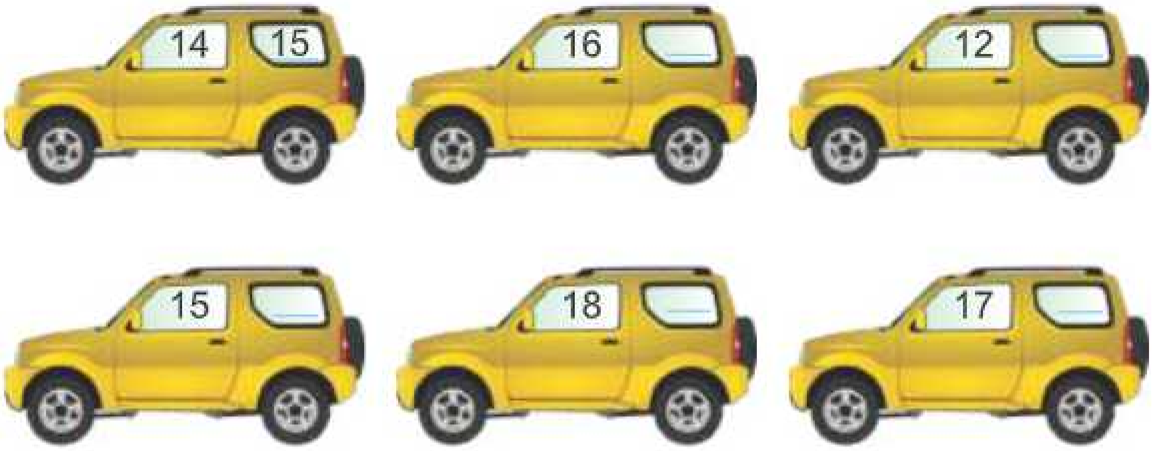

8. ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖੋ :

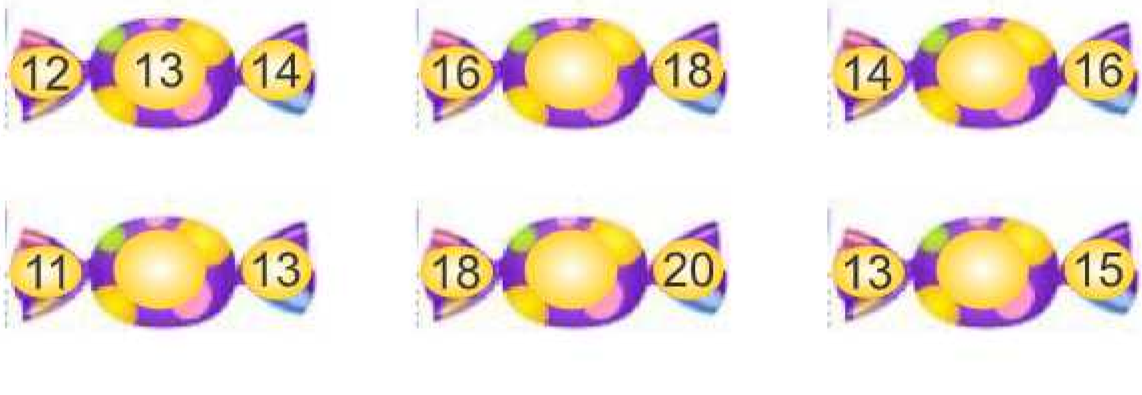

ਤੁਲਨਾ

9. ਵੱਧ ਵਸਤੂਆਂ 'ਤੇ (✓) ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਤੇ ਘੱਟ ਵਸਤੂਆਂ 'ਤੇ (×) ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਗਾਓ :

ਸੰਖਿਆ ਪੱਟੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ

ਸਿਫ਼ਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਾਲੀ ਸੰਖਿਆ ਛੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਿਫ਼ਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਵਾਲੀ ਸੰਖਿਆ ਵੱਡੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

10. ਛੋਟੀ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :

11. ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :

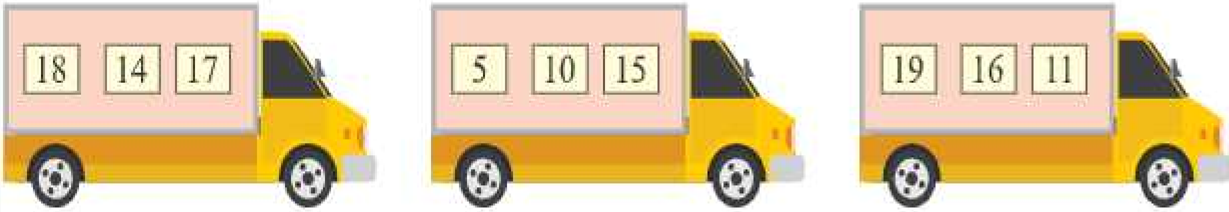

12. ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :

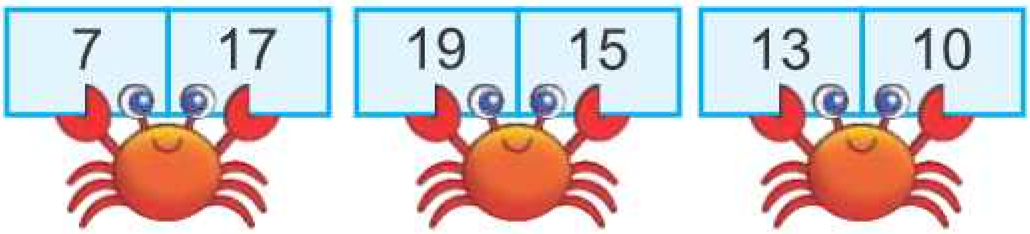

13. ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :

ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ ਵੱਲ

ਦੇਖੋ, ਹਰਪ੍ਰੀਤ 6 ਸਾਲ ਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਖੜਾ ਹੈ।

ਦੇਖੋ, ਅਸਲਮ 10 ਸਾਲ ਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਖੜਾ ਹੈ।

ਆਓ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ ਵੱਲ ਲਿਖੋ

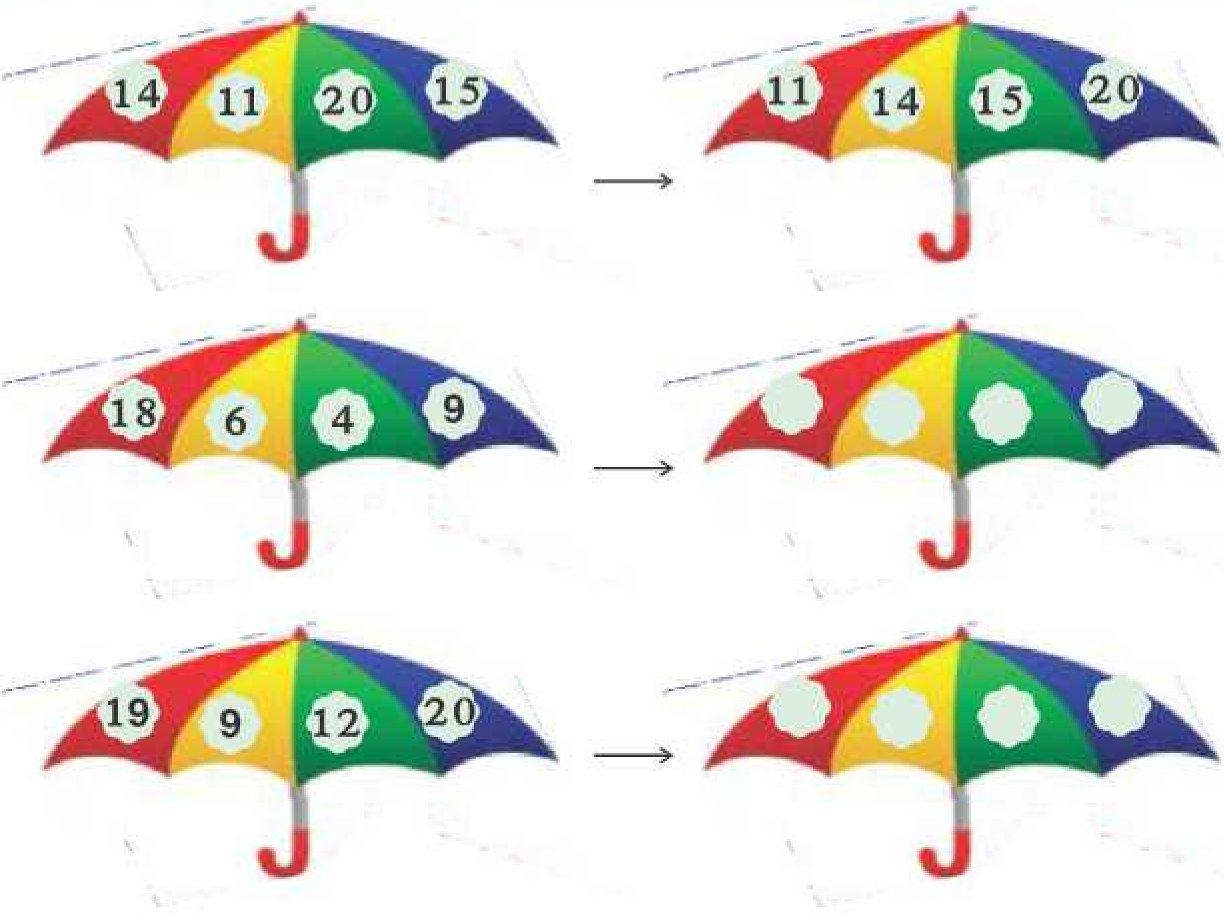

ਵਰਕਸ਼ੀਟ

1. 11 ਤੋਂ 20 ਤੱਕ ਸਿੱਧੀ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ :

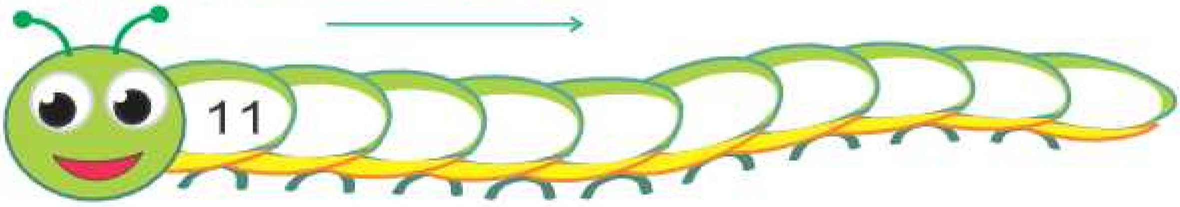

2. ਗਿਣੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

(i)

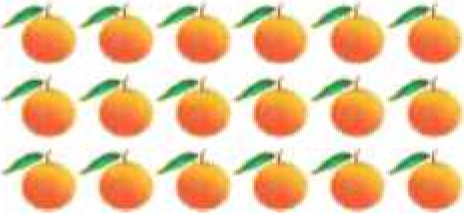

(ii)

3. ਬਿਲਕੁਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਬਿਲਕੁਲ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਾਲੀ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖੋ :

(i)

____	10
____	12
____	18

(ii)

11	____
15	____
19	____

(iii)

10	____	12
13	____	15
18	____	20

4. ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :

(i)

11	12	15
13	10	8

(ii)

18	14	17
11	9	8

(iii)

10	13	16
14	17	9

5. ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :

(i)

15	12	10
17	14	16

(ii)

11	14	15
18	11	19

(iii)

9	8	16
7	15	5

6. ਪੁੱਠੀ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ :

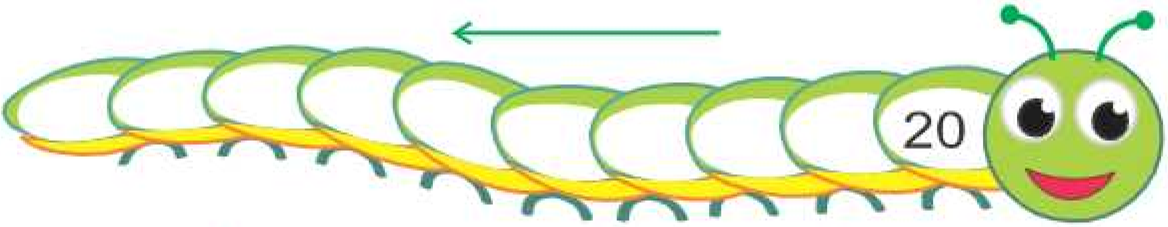

7. (i) ਪਹਿਲੇ ਸਮੂਹ ਦੀਆਂ ਤੀਲੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਦੂਜੇ ਸਮੂਹ ਦੀਆਂ ਤੀਲੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ 2 ਵੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਤੀਲੀਆਂ ਬਣਾਓ

(ii) ਪਹਿਲੇ ਸਮੂਹ ਦੀਆਂ ਤੀਲੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਦੂਜੇ ਸਮੂਹ ਦੀਆਂ ਤੀਲੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਤੀਲੀਆਂ ਬਣਾਓ

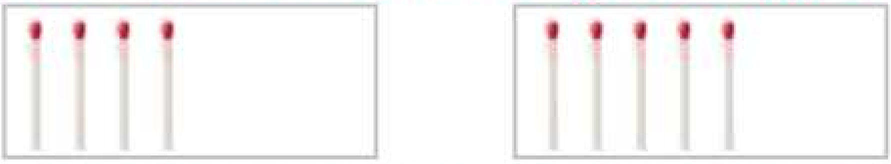

(iii) ਪਹਿਲੇ ਸਮੂਹ ਦੀਆਂ ਤੀਲੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਦੂਜੇ ਸਮੂਹ ਦੀਆਂ ਤੀਲੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ 1 ਘੱਟ ਹੋਵੇ, ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਤੀਲੀਆਂ ਬਣਾਓ

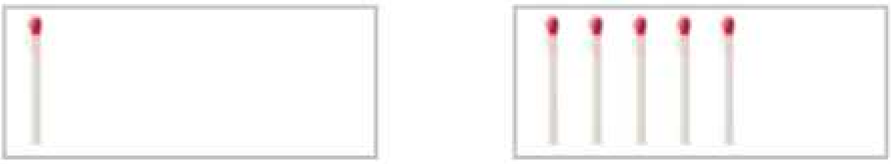

8. ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ ਵੱਲ ਲਿਖੋ :

(i) 12 9 13 17 ⟶

(ii) 18 6 15 9 ⟶

9. ਟੋਕਵੀਂ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ :

ਗਤੀਵਿਧੀ

ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ 10 ਦਾ ਜੋੜ-ਤੋੜ।

ਮੇਰੇ ਦੋਵਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ?

ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਦੋਵਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਖੜੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਮੁੜੀਆਂ ਹਨ?

6 ਖੜੀਆਂ

3 ਖੜੀਆਂ

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੋੜ ਕੇ ਫਿਰ ਖੜੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁੜੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਕੇ ਲਿਖੋ :

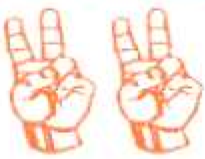

ਖੜੀਆਂ ☐ ਮੁੜੀਆਂ ☐

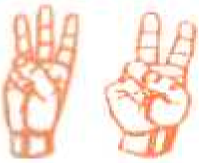

ਖੜੀਆਂ ☐ ਮੁੜੀਆਂ ☐

ਖੜੀਆਂ ☐ ਮੁੜੀਆਂ ☐

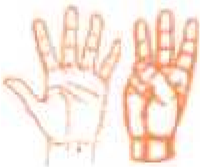

ਖੜੀਆਂ ☐ ਮੁੜੀਆਂ ☐

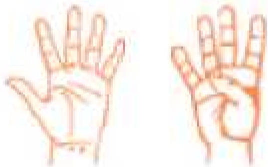

ਖੜੀਆਂ ☐ ਮੁੜੀਆਂ ☐

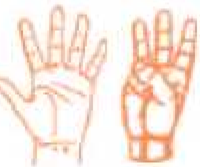

ਖੜੀਆਂ ☐ ਮੁੜੀਆਂ ☐

ਸੰਕੇਤ ਇੱਕ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਖੜੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁੜੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਣਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਿਆਸ ਕਈ ਵਾਰ ਕਰਵਾਉਣਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਲਾਈਡਿੰਗ ਕਾਰਡ ਨਾਲ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 10 ਤੱਕ ਅਤੇ 10 ਦਾ ਜੋੜ-ਤੋੜ ਕਰਵਾਉਣਾ।

ਗਤੀਵਿਧੀ

ਸਲਾਇਡਿੰਗ ਕਾਰਡ ਨਾਲ 10 ਦੀ ਸਮਝ

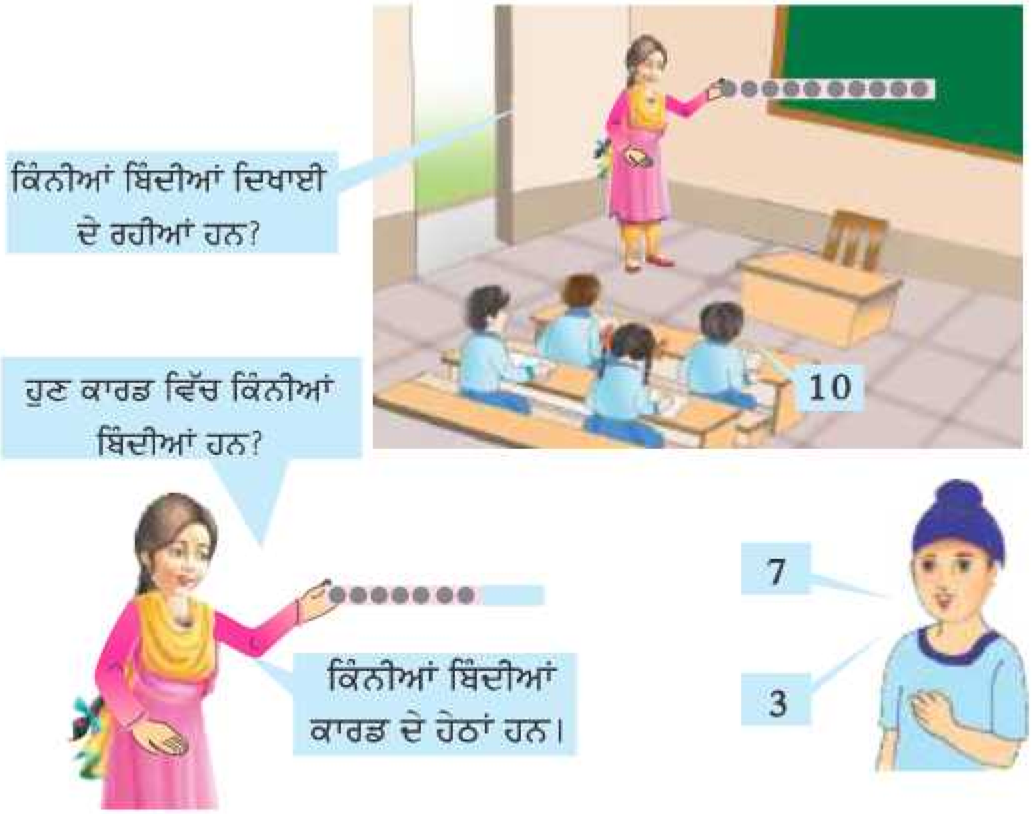

ਆਓ ਕਰੀਏ

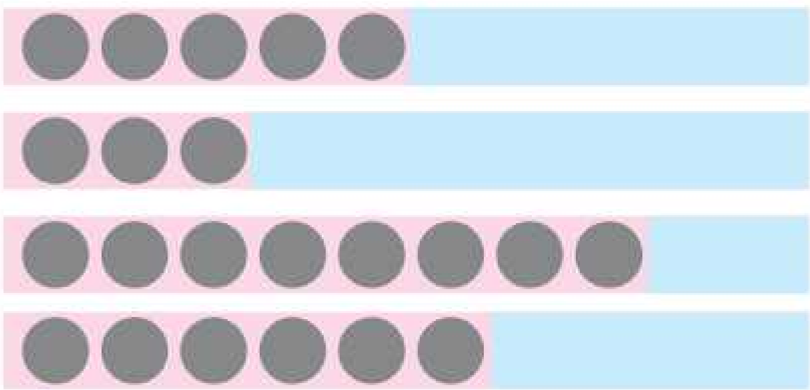

	ਕਾਰਡ ਦੇ ਹੇਠਾਂ	ਕਾਰਡ ਦੇ ਬਾਹਰ
5 ਬਿੰਦੀਆਂ		
3 ਬਿੰਦੀਆਂ		
8 ਬਿੰਦੀਆਂ		
6 ਬਿੰਦੀਆਂ		

ਸੰਕੇਤ ਅਧਿਆਪਕ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨਿਆਂ ਤੇ ਦਿੱਤੇ 10 ਬਿੰਦੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸਲਾਇਡਿੰਗ ਕਾਰਡ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ ਬਿੰਦੀਆਂ ਲੁਕਾਉਂਦੇ (ਛਿਪਾਉਂਦੇ) ਹੋਏ ਬਿੰਦੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪੁੱਛਣਗੇ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਕਰਵਾਉਣਗੇ।

ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਕਿਰਿਆ

ਸਥੂਲ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ 10 ਦਾ ਜੋੜ-ਤੋੜ

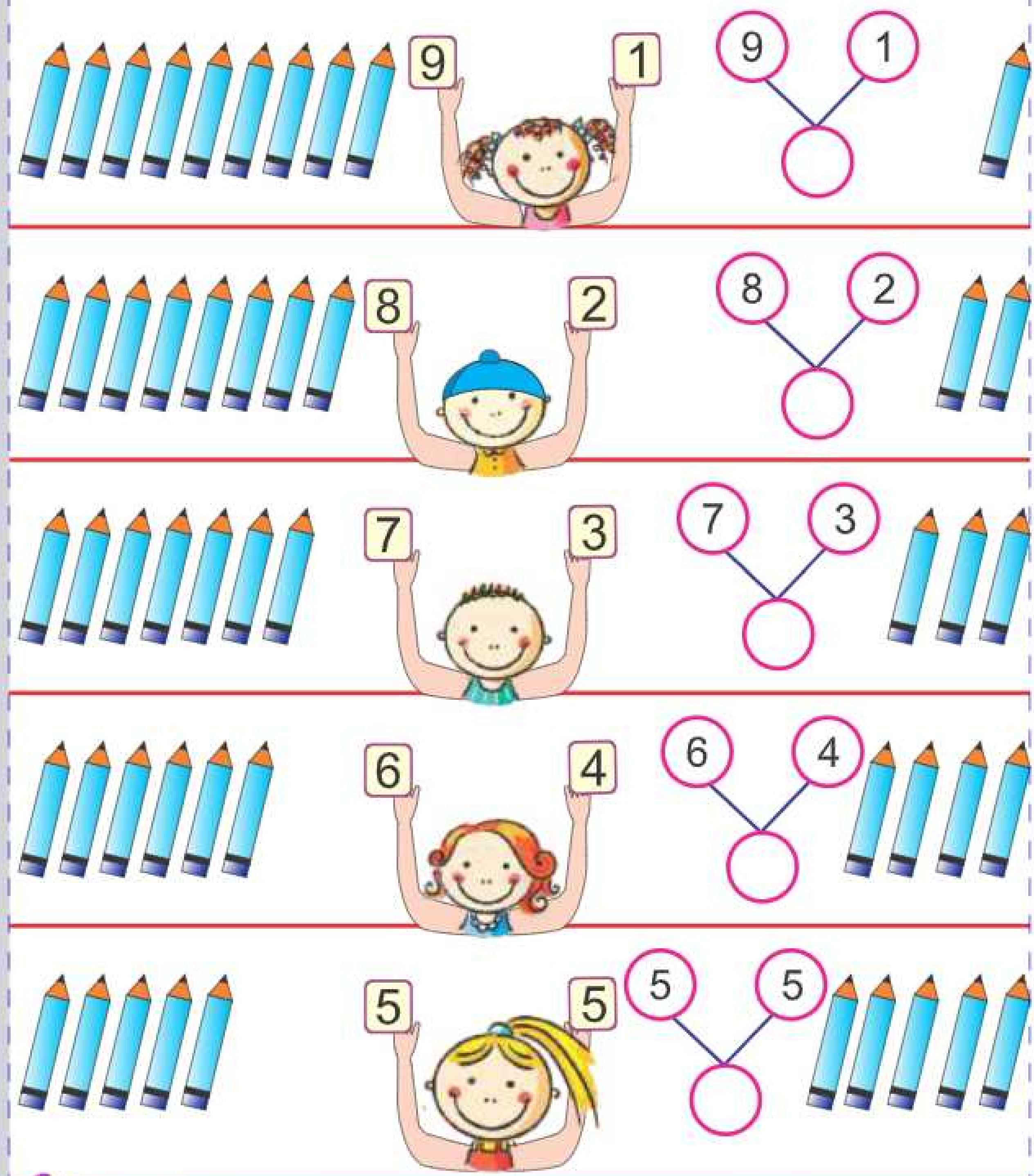

ਸੰਕੇਤ ਅਧਿਆਪਕ ਕੋਈ 10 ਸਥੂਲ ਵਸਤੂਆਂ ਲੈ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਵੰਡ ਕੇ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ 10 ਵਸਤੂਆਂ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਵੰਡਣ ਨੂੰ ਕਹਿਣਗੇ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਬਲੈਕ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਕਰਵਾਉਣਗੇ।

ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਜੋੜ-ਤੋੜ :

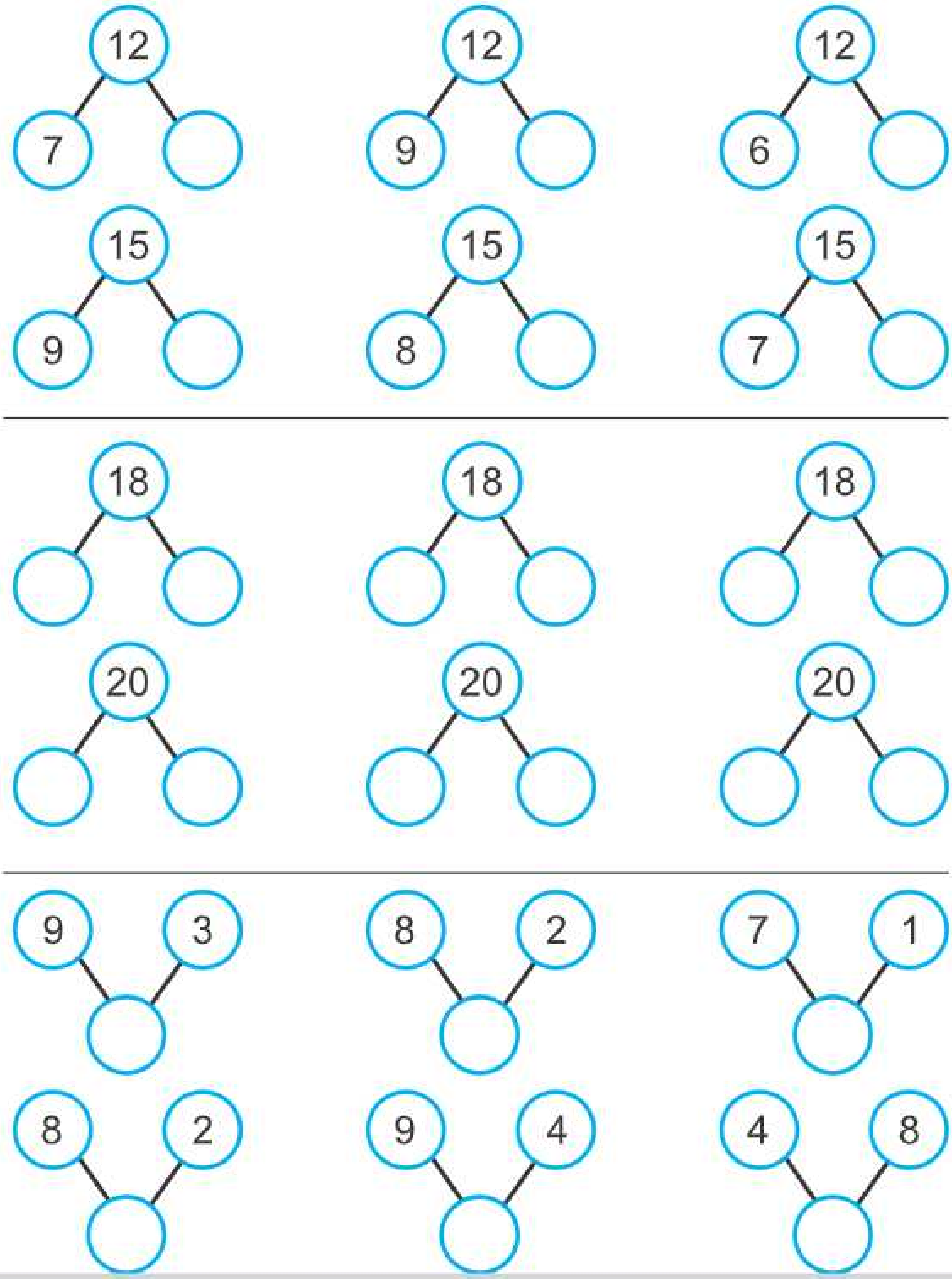

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਸੰਖਿਆ ਪੱਟੀ 'ਤੇ ਜੋੜ

ਸੰਖਿਆ ਪੱਟੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵੱਲ ਗਿਣਕੇ ਜੋੜ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

ਰੋਹਿਤ ਕੋਲ 6 ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਹਨ। ਉਸਨੂੰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ 5 ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਹੋਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਹੁਣ ਉਸ ਕੋਲ ਕਿੰਨੀਆਂ ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਹਨ ?

6 ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

6 [7] [8] [9] [10] [11]

6 + 5 = [11]

ਦੀਪਿਕਾ ਦੀਆਂ 8 ਕਿਤਾਬਾਂ ਮੇਜ਼ ਤੇ, 4 ਕਿਤਾਬਾਂ ਉਸਦੇ ਸਕੂਲ ਬੈਗ ਵਿੱਚ ਅਤੇ 2 ਕਿਤਾਬਾਂ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਦੀਪਿਕਾ ਕੋਲ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹਨ?

8 [9] [10] [11] [12]

12 [13] [14]

8 + 4 + 2 = ☐

ਆਓ ਕਰੀਏ

1. ਪਰਨੀਤ ਕੋਲ 9 ਟਾਫ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਤਰਲੀਨ ਕੋਲ 6 ਟਾਫ਼ੀਆਂ ਹਨ। ਦੋਵਾਂ ਕੋਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਟਾਫ਼ੀਆਂ ਹਨ ?

2. ਸੁਪਰੀਤ ਕੋਲ 7 ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਮੰਮੀ ਨੇ 5 ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਹੋਰ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਹੁਣ ਉਸ ਕੋਲ ਕਿੰਨੀਆਂ ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਹਨ ?

---

3. 6 + 6 =

---

4. 6 + 3 + 2 =

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ :

____________ ਦਾ ਮਕਾਨ ਨੰ. 12 ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਨੀਲਾ ਰੰਗ ਭਰੋ।

____________ ਦਾ ਮਕਾਨ ਨੰ. 15 ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਲਾਲ ਰੰਗ ਭਰੋ।

____________ ਦਾ ਮਕਾਨ ਨੰ. 17 ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਰਾ ਰੰਗ ਭਰੋ ।

ਸੰਖਿਆ ਪੱਟੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕਰੋ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

$9 + 8 =$

		9
+		8
	1	7

$9 + 8 =$ 17

$7 + 8 =$

$7 + 8 =$ ☐

$6 + 4 =$

$6 + 4 =$ ☐

$8 + 8 =$

$8 + 8 =$ ☐

$7 + 6 =$

$7 + 6 =$ ☐

$9 + 4 =$

$9 + 4 =$ ☐

$7 + 6 + 5 =$

$7 + 6 + 5 =$ ☐

$4 + 3 + 6 =$

$4 + 3 + 6 =$ ☐

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਗਿਣਕੇ ਘਟਾਓ

ਸੰਖਿਆ ਪੱਟੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪੁੱਠੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਘਟਾਓ :

1	2	3	4	5	6	7	8	9

ਵਿਸ਼ਾਲ ਕੋਲ 9 ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ 4 ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਅਸਲਮ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਸ ਕੋਲ ਕਿੰਨੀਆਂ ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਹਨ?

☐ ☐ ☐ ☐ 9

5 6 7 8 9

$9 - 4 = 5$

ਮਨਵੀਤ ਕੋਲ 8 ਗੁਬਾਰੇ ਸਨ। ਉਸਨੇ 3 ਗੁਬਾਰੇ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ। ਹੁਣ ਉਸ ਕੋਲ ਕਿੰਨੇ ਗੁਬਾਰੇ ਹਨ?

☐ ☐ ☐ 8

5 6 7 8

$8 - 3 = 5$

ਆਓ ਕਰੀਏ

1. ਪ੍ਰਿਅੰਕਾ ਨੇ 7 ਫੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚੋ 3 ਫੁੱਲ ਸ਼ਾਲਿਨੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਪ੍ਰਿਅੰਕਾ ਕੋਲ ਕਿੰਨ੍ਹੇ ਫੁੱਲ ਬਚੇ?

2. ਸੁਪਰੀਤ ਕੋਲ 7 ਗੁਬਾਰੇ ਸੀ। ਉਸਨੇ 5 ਗੁਬਾਰੇ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ। ਹੁਣ ਉਸ ਕੋਲ ਕਿੰਨੇ ਗੁਬਾਰੇ ਬਚੇ ?

3. 6 ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ 3 ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕੇ ਲਿਖੋ।

$\square - \square = 6$

$\square - \square = 6$

$\square - \square = 6$

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ :

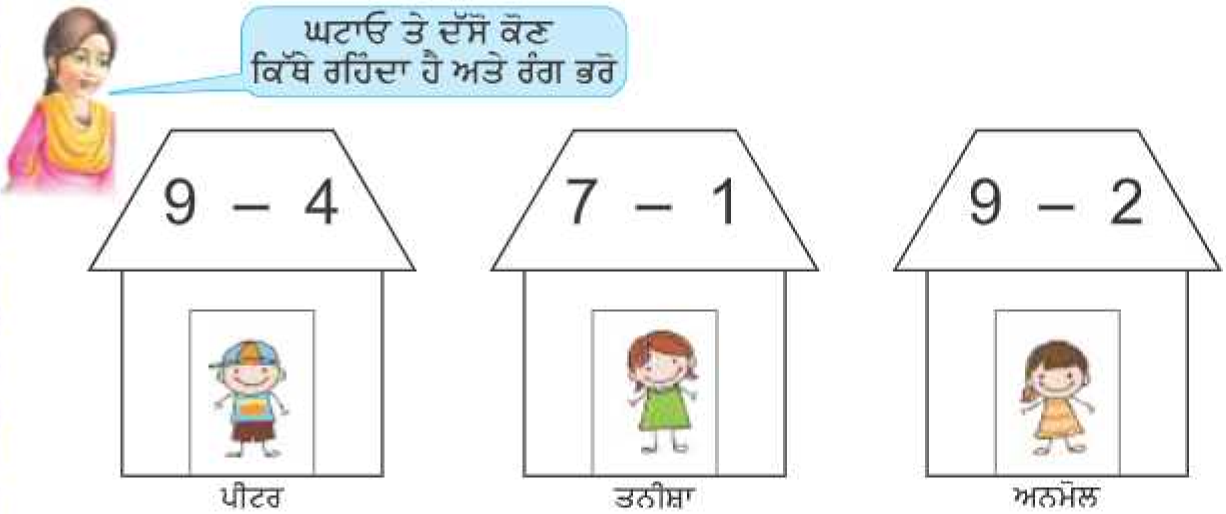

__________ ਦਾ ਮਕਾਨ ਨੰ. 5 ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਨੀਲਾ ਰੰਗ ਭਰੋ।

__________ ਦਾ ਮਕਾਨ ਨੰ. 6 ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਲਾਲ ਰੰਗ ਭਰੋ।

__________ ਦਾ ਮਕਾਨ ਨੰ. 7 ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਰਾ ਰੰਗ ਭਰੋ ।

ਸੰਖਿਆ ਪੱਟੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਘਟਾਓ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

1. 9 – 8 =

	9
–	8

9 – 8 = ☐

2. 6 – 4 =

	6
–	4

6 – 4 = ☐

3. 7 – 5 =

	7
–	5

7—5 = ☐

4. 8 – 6 =

	8
–	6

8—6 = ☐

5. ਹਰਜੀਤ ਕੋਲ 9 ਟਾਫ਼ੀਆਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ 4 ਟਾਫ਼ੀਆਂ ਅਸ਼ੋਕ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਹੁਣ ਉਸ ਕੋਲ ਕਿੰਨੀਆਂ ਟਾਫ਼ੀਆਂ ਬਚੀਆਂ?

6. ਇੱਕ ਮਾਲਾ ਵਿੱਚ 20 ਮੋਤੀ ਪਾਉਣੇ ਹਨ। ਉਸ ਮਾਲਾ ਵਿੱਚ 16 ਮੋਤੀ ਪਾ ਲਏ। ਉਸ ਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕਿੰਨੇ ਮੋਤੀ ਪਾਈਏ ਤਾਂ 20 ਹੋ ਜਾਣ?

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਵਾਰ-ਵਾਰ ਜੋੜ

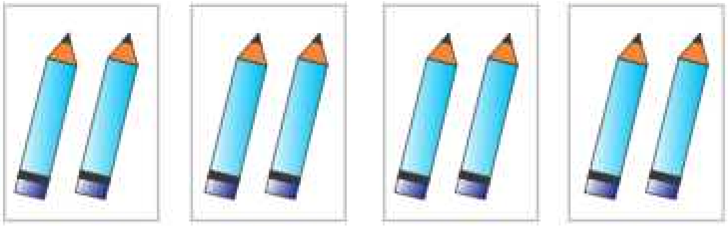

2 + 2 + 2 + 2 = 8

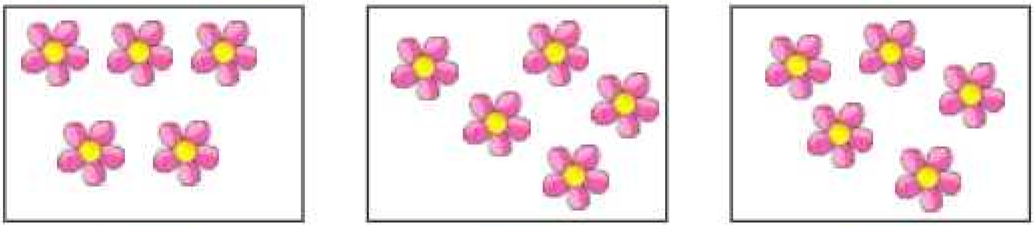

5 + 5 + 5 = 15

ਆਓ ਕਰੀਏ

1.

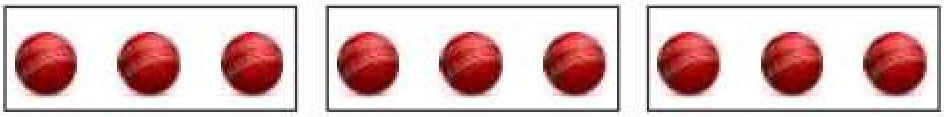

___ + ___ + ___ = ___

2.

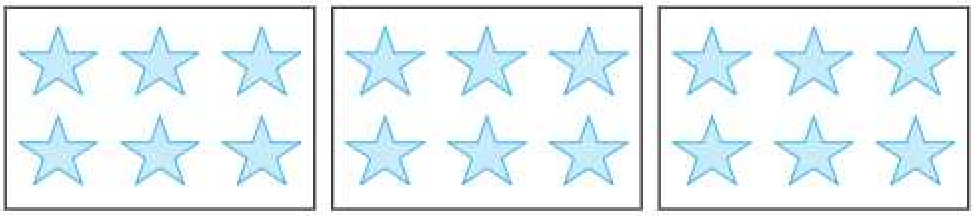

___ + ___ + ___ = ___

3. 4 + 4 + 4 + 4 = ___

4. 7 + 7 = ___

5. 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = ___

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਆਓ! ਹੁਣ ਕਰੰਸੀ ਨੋਟਾਂ, ਗਿਣਤਾਰੇ ਅਤੇ ਮਾਨ ਕਾਰਡ ਨਾਲ 1 ਤੋਂ 9 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਕਰੀਏ

	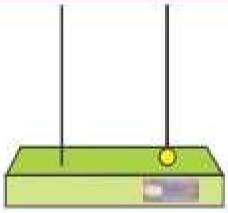	1
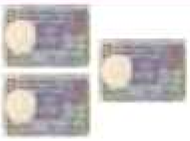	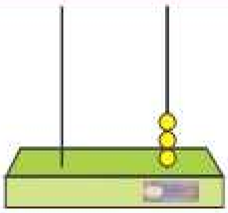	3
	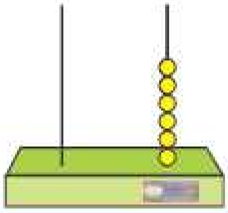	6
	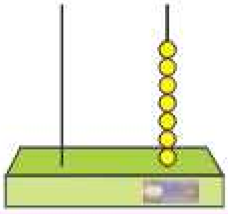	8
	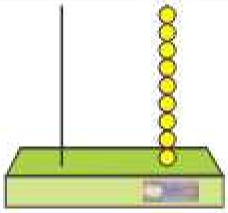	9

ਨੌਂ ਨੋਟਾਂ ਵਿੱਚ 1 ਨੋਟ ਹੋਰ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਕਿੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ?

10

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਦੇ 10 ਨੋਟਾਂ ਬਦਲੇ 10 ਦਾ ਨੋਟ ਚੁੱਕਾਂਗੇ ਅਤੇ ਇਕਾਈ-ਦਹਾਈ ਵਿੱਚ ਲਿਖਾਂਗੇ

1	2	3	4	5	6	7	8	9
ਇੱਕ	ਦੋ	ਤਿੰਨ	ਚਾਰ	ਪੰਜ	ਛੇ	ਸੱਤ	ਅੱਠ	ਨੌ

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ 10-10 ਦੇ ਗਰੁੱਪ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ

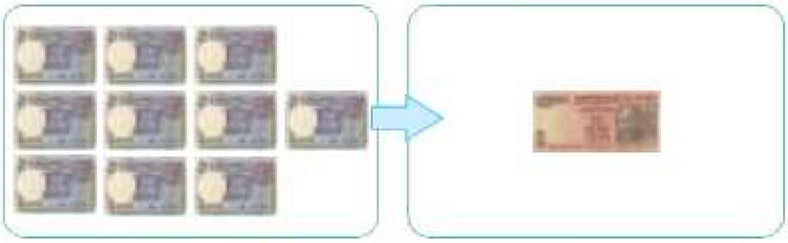

ਦਹਾਈ	ਇਕਾਈ
1	0

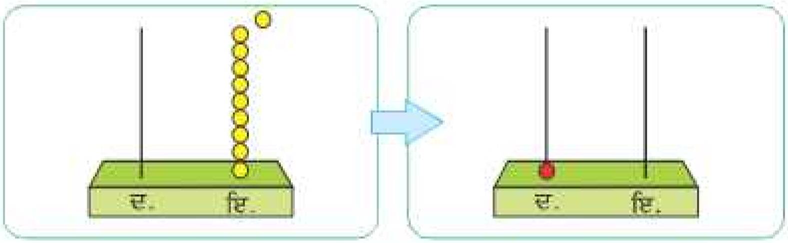

ਦਹਾਈ	ਇਕਾਈ
1	0

10 ਇਕਾਈਆਂ = 1 ਦਹਾਈ

ਇਕਾਈਆਂ, ਦਹਾਈਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਬਣਾਉਣਾ

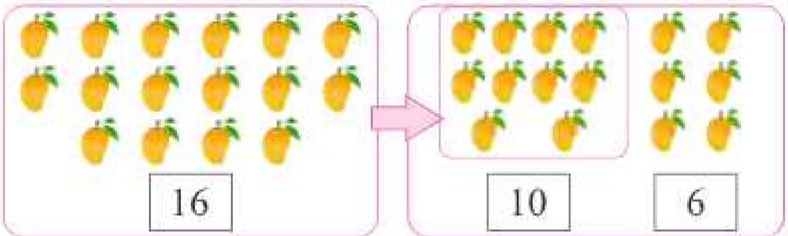

ਦਹਾਈ	ਇਕਾਈ
1	6

10 ਅਤੇ 6 = 16

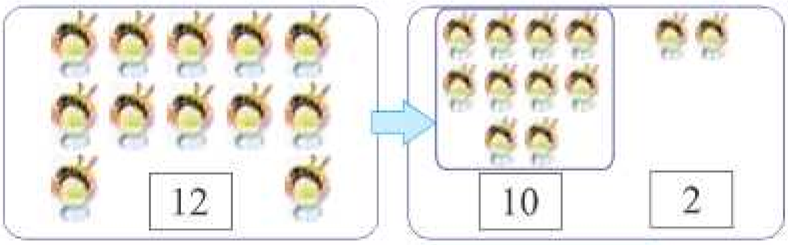

ਦਹਾਈ	ਇਕਾਈਆਂ
1	2

10 ਅਤੇ 2 = 12

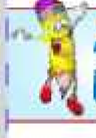

ਸੰਕੇਤ ਸਾਡੇ ਗਿਣਤਾਰੇ ਦੀ ਛੜ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਨੌਂ ਮੋਤੀ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ 10 ਮੋਤੀਆਂ ਬਦਲੇ ਹੁਣ ਇੱਕ ਮੋਤੀ ਦਹਾਈ ਵਾਲੀ ਛੜ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਬਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕ ਦੱਸਣਗੇ।

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਆਓ ਹੁਣ ਕਰੰਸੀ ਨੋਟਾਂ, ਗਿਣਤਾਰੇ ਅਤੇ ਮਾਨ ਕਾਰਡ ਨਾਲ 10 ਤੋਂ 19 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਕਰੀਏ

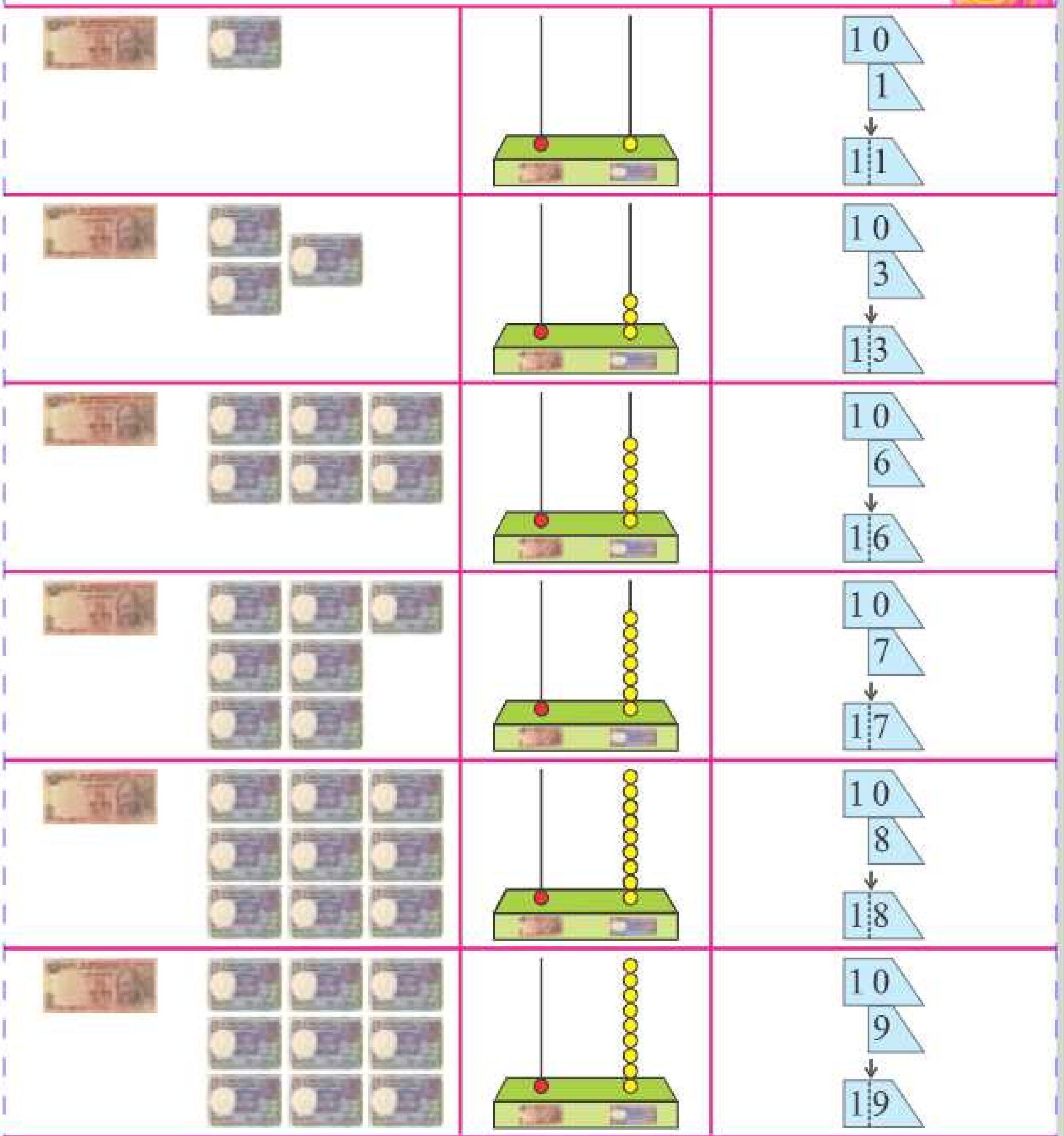

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
ਦਸ	ਗਿਆਰਾਂ	ਬਾਰਾਂ	ਤੇਰਾਂ	ਚੌਦਾਂ	ਪੰਦਰਾਂ	ਸੋਲ਼ਾਂ	ਸਤਾਰਾਂ	ਅਠਾਰਾਂ	ਉੱਨੀ

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

10 ਦੇ ਸਮੂਹ ਬਣਾਓ ਤੇ ਜੋੜ ਕਰੋ

5 + 8 =

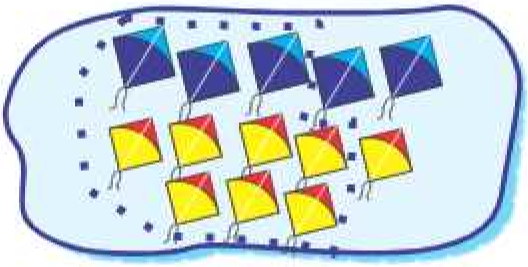

10 + 3 = 13

6 + 8 =

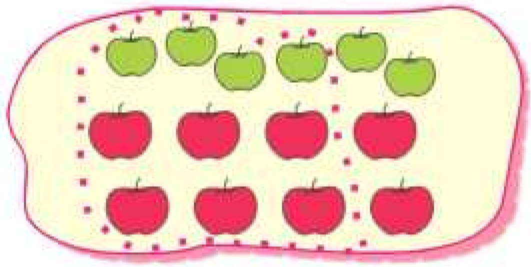

10 + 4 = 14

ਆਓ ਕਰੀਏ

1. 8 + 8 = ☐

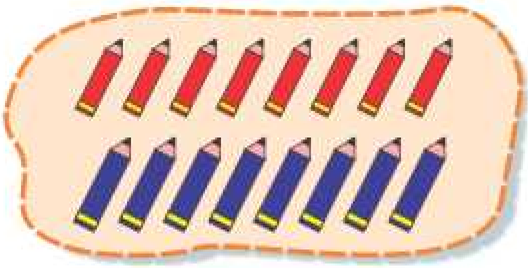

2. 4 + 9 = ☐

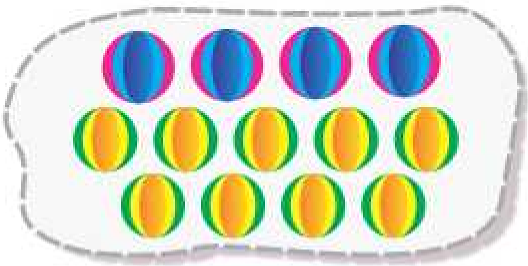

3. ਹੇਠਾਂ ਦਿਖਾਈ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ 10 ਗੋਲੇ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਗੋਲੇ ਬਣਾਉ-

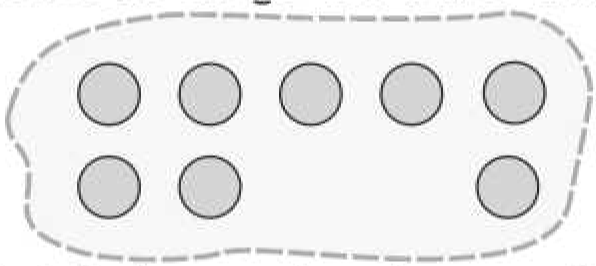

4. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤੀਲੀਆਂ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾ ਕੇ 10 ਦੇ ਸਮੂਹ ਬਣਾਉ।

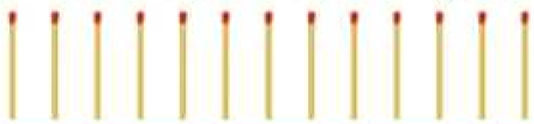

ਸੰਕੇਤ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਦਹਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਦੇ ਹੋਏ ਜੋੜ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣਾ।

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਜਿੰਨੇ ਖਾਵੇ ਅਮਨ
ਉੱਨੇ ਖਾਵੇ ਰਮਨ
ਦੱਸੋ ਕਿੰਨੇ ਲਿਆਏ ਦਮਨ

ਦਮਨ ਲਿਆਵੇ ਜੋ ਵੀ
ਹਿੱਸੇ ਕਰਦਾ ਦੋ
ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਬਰਾਬਰ
ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਉਹ

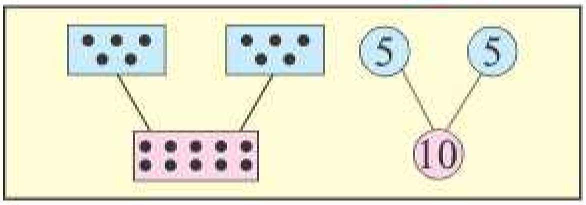

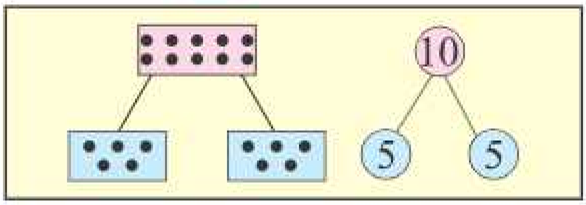

ਆਓ ਕਰੀਏ

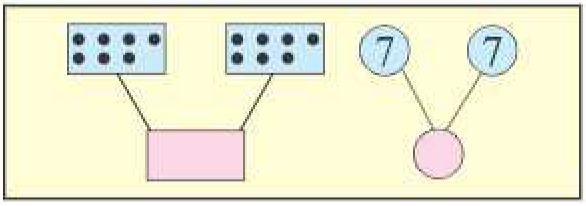

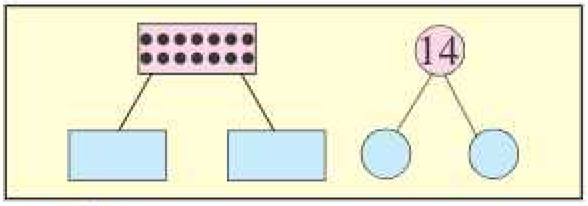

ਦਿਮਾਗੀ ਕਸਰਤ

→ (+), ↓ (+)

2	4	
4	2	

8	2	
2	5	

→ (–), ↓ (–)

8	7	
6	5	

9	8	
7	6	

ਸੰਕੇਤ ਸਥੂਲ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਗਣਾ ਅਤੇ ਅੱਧਾ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਵਰਕਸ਼ੀਟ

1. ਮਾਨ ਕਾਰਡ ਨਾਲ ਬਣੀ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖੋ।

10 4 = ☐

10 7 = ☐

2. ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋੜ ਘਟਾਓ ਕਰੋ।

9 + 4 = ☐ 8 – 2 = ☐

8 + 0 = ☐ 7 – 0 = ☐

3. ਸਹੀ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਉ।

(i) ਪੰਦਰ੍ਹਾਂ

15	20	5

(ii) ਨੌਂ

9	8	6

4. ਦਿੱਤੀ ਸੰਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕਾਈਆਂ ਦਹਾਈਆਂ ਲਿਖੋ।

ਸੰਖਿਆ	ਦਹਾਈਆਂ	ਇਕਾਈਆਂ
13	1	3
17		
8		
14		

5. ਦਿੱਤੀ ਸੰਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਗਿਣਤਾਰੇ ਵਿੱਚ ਮੋਤੀ ਪਾਓ।

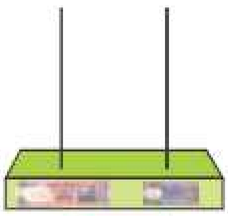

10

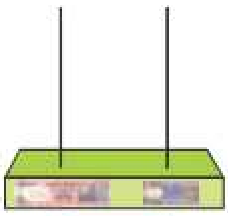

14

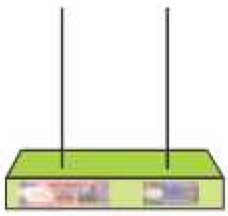

19

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਗੱਲਾਂ

- 2 ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਸੰਖਿਆ = 10
- 1-1 ਦੇ 10 ਕਰੰਸੀ ਨੋਟ ਦੇ ਬਦਲੇ ਇੱਕ 10 ਦਾ ਨੋਟ ਚੁੱਕਣਾ
- 10 ਤੋਂ 20 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਲਈ ਦੋ ਮਾਨ ਕਾਰਡ ਚੁੱਕਣੇ ਅਤੇ ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਤੀਰ ਮਿਲਾਉਣੇ

ਅਸੀਂ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ

20 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ

- 20 ਤੱਕ ਗਿਣਨਾ, ਬੋਲਣਾ, ਪੜ੍ਹਨਾ, ਲਿਖਣਾ ਸਿੱਧੀ ਅਤੇ ਪੁੱਠੀ ਗਿਣਤੀ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾ
- ਅੱਗੇ, ਪਿੱਛੇ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰ
- ਇੱਕ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਦਹਾਈ ਅਤੇ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਬਣਾਉਣਾ
- ਤੁਲਨਾ
- ਇਕ ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਘਟਾਓ, ਮੌਖਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਪੱਟੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ

3

21 ਤੋਂ 99 ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ

ਉਦੇਸ਼

- 21 ਤੋਂ 99 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਸਮਝ ਕਰੰਸੀ ਨੋਟਾਂ, ਗਿਣਤਾਰੇ, ਮਾਨ ਕਾਰਡ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ।
- ਗਿਣਤੀ ਬੋਲਣਾ, ਗਿਣਨਾ, ਪੜ੍ਹਨਾ, ਲਿਖਣਾ, ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਧੀ ਅਤੇ ਪੁੱਠੀ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਸਮਝ।
- ਅੱਗੇ, ਪਿੱਛੇ, ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਸਮਝ।
- ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਤੁਲਨਾ ਦੀ ਸਮਝ।
- ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਦਹਾਈਆਂ ਅਤੇ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨਾ।
- 99 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾ ਸਿਖਾਉਣਾ।

ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ?

a. ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ :

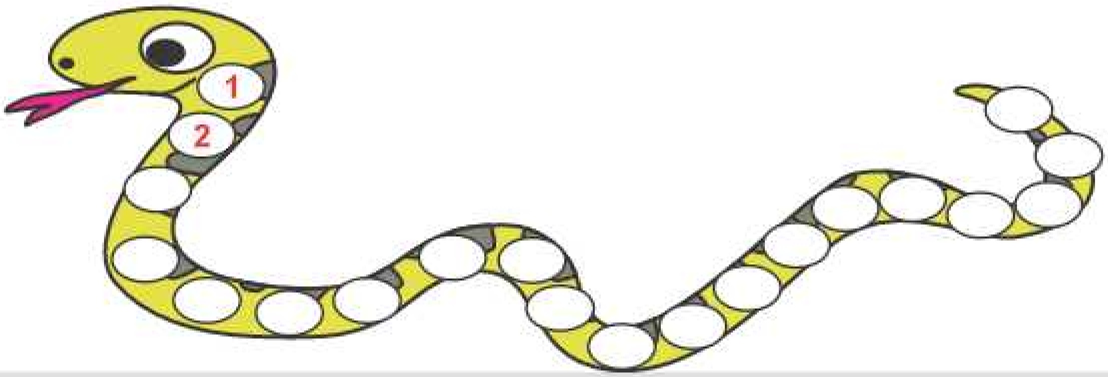

b. ਬਿਲਕੁਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਬਿਲਕੁਲ ਬਾਅਦ, ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਾਲੀ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖੋ :

.......17	15.......	14.......16
.......19	12.......	17.......19

c. ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰੋ:

ਛੋਟੀ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :		ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :	
4	19	9	7
12	20	16	12
17	8	7	18

d. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

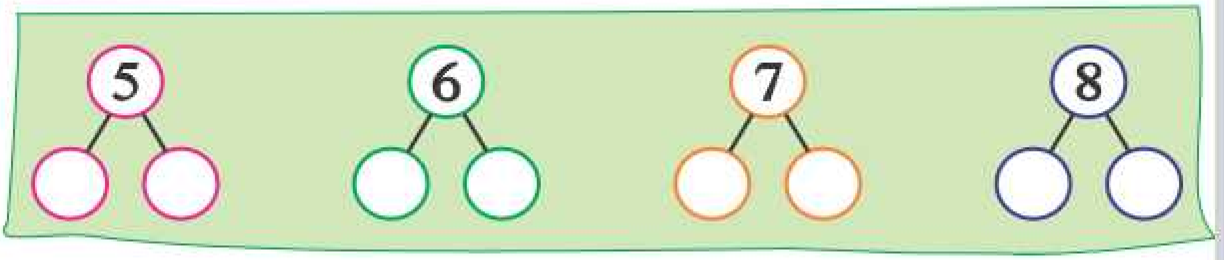

e. ਆਪਣੇ ਬਸਤੇ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਪਈਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਗਿਣੋ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ :

f. ਟੋਕਵੀਂ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ :

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

20 ਤੋਂ 29 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ

ਆਓ ! ਅਸੀਂ 20 ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗਿਣੀਏ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟਾਂ ਅਤੇ ਗਿਣਤਾਰੇ ਨਾਲ 10 ਹੋਰ, 10 ਹੋਰ ਗਿਣਾਂਗੇ

ਕਰੰਸੀ ਨੋਟ	ਗਿਣਤਾਰਾ	ਮਾਨ ਕਾਰਡ
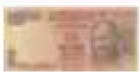	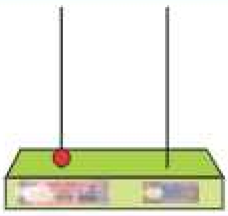	10
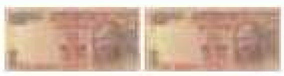	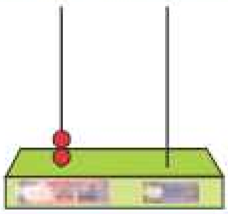	20

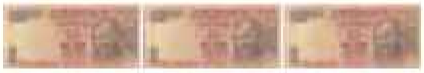	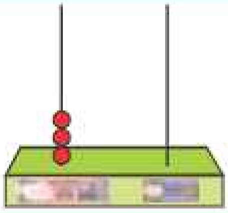	30
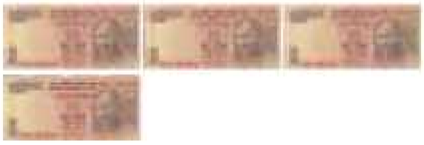	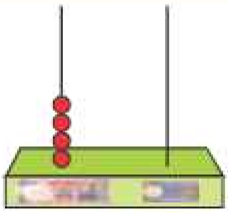	40
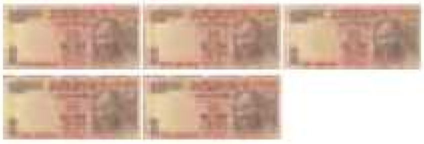	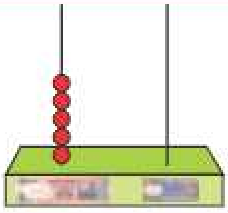	50
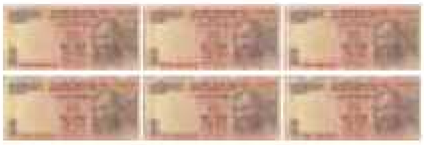	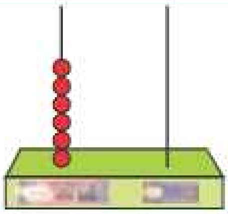	60
	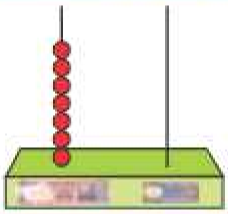	70
	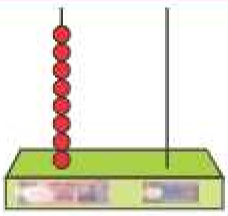	80
	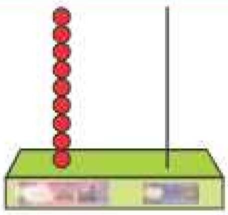	90

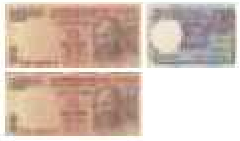	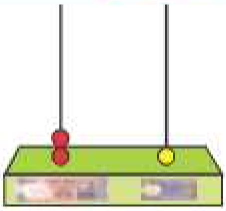	20 1 ↓ 21
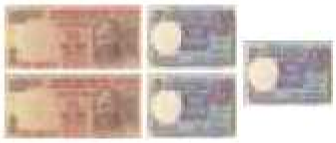	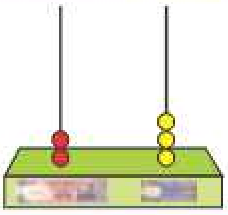	20 3 ↓ 23
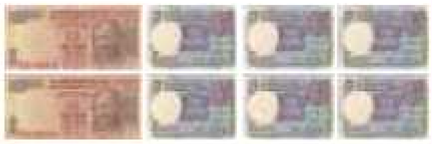	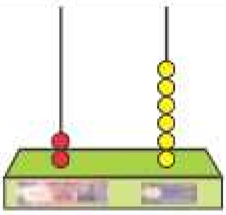	20 6 ↓ 26
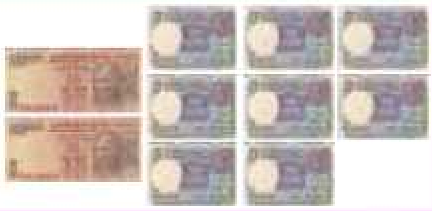	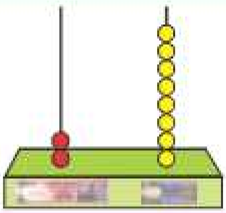	20 8 ↓ 28
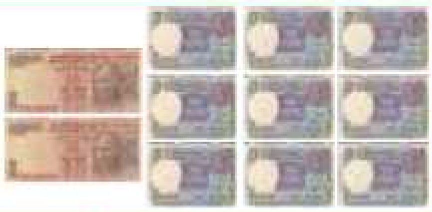	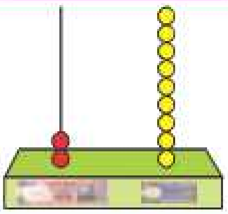	20 9 ↓ 29

20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
ਵੀਹ	ਇੱਕੀ	ਬਾਈ	ਤੇਈ	ਚੌਵੀ	ਪੱਚੀ	ਛੱਬੀ	ਸਤਾਈ	ਅਠਾਈ	ਉਣੱਤੀ

ਆਓ ਕਰੀਏ

1. ਸਿੱਧੀ/ਪੁੱਠੀ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ।

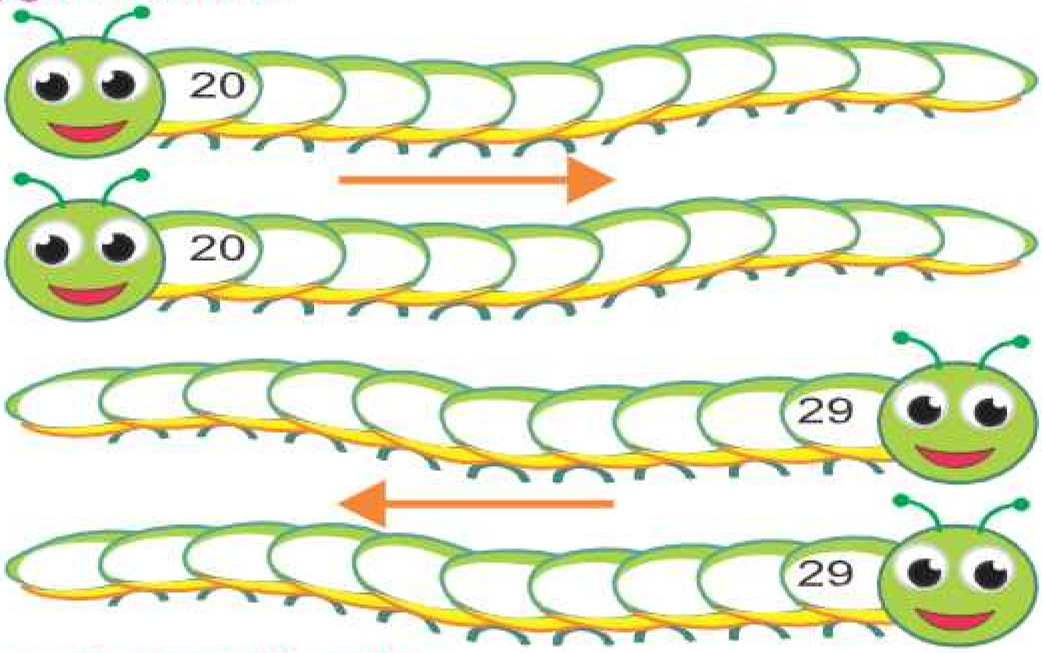

2. ਬਿਲਕੁਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖੋ :

3. ਬਿਲਕੁਲ ਬਾਅਦ ਵਾਲੀ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖੋ :

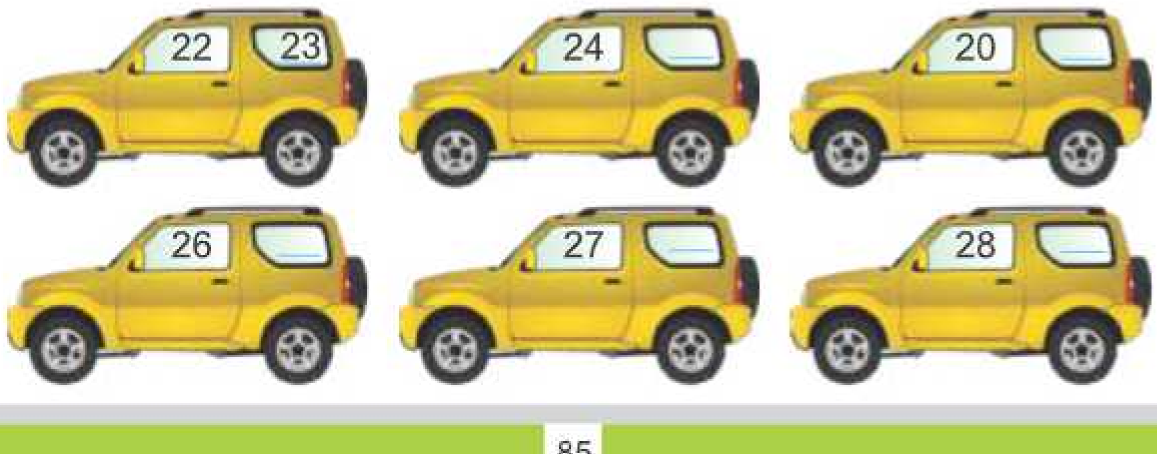

4. ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖੋ :

5. ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :

6. ਛੋਟੀ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :

7. ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਓ :

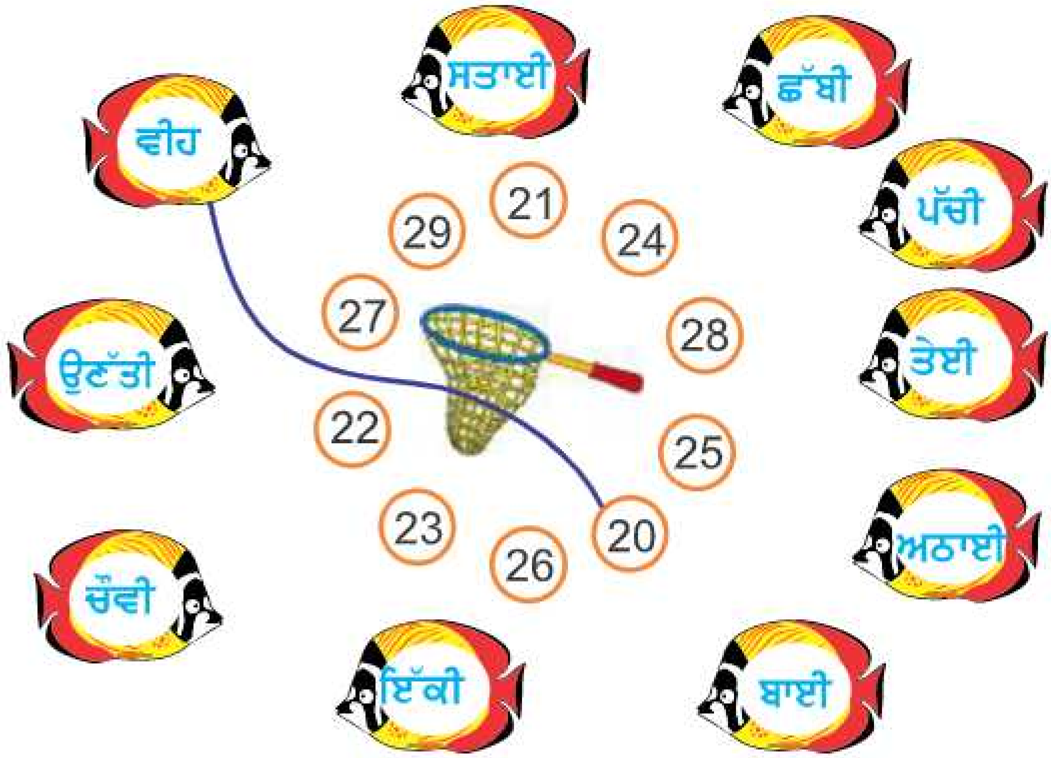

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

30-39 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ

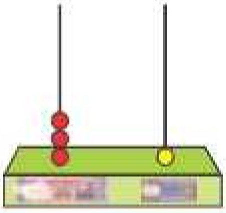

30
1
↓
31

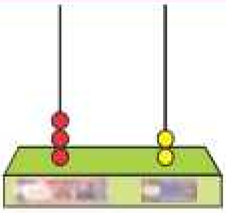

30
2
↓
32

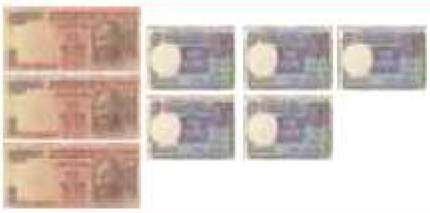
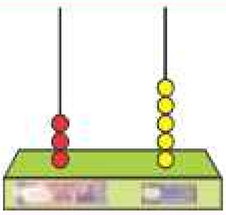

30
5
↓
35

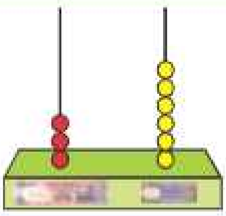

30
6
↓
36

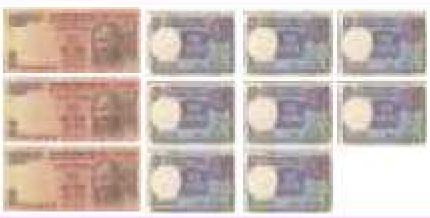
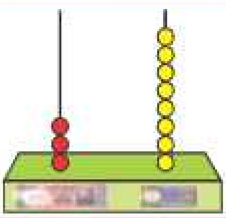

30
8
↓
38

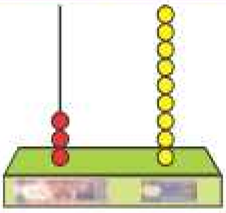

30
9
↓
39

30	31	32	33	34	35	36	37	38	39
ਤੀਹ	ਇਕੱਤੀ	ਬੱਤੀ	ਤੇਤੀ	ਚੌਂਤੀ	ਪੈਂਤੀ	ਛੱਤੀ	ਸੈਂਤੀ	ਅਠੱਤੀ	ਉਣਤਾਲ਼ੀ

ਆਓ ਕਰੀਏ

1. ਸਿੱਧੀ/ਪੁੱਠੀ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ।

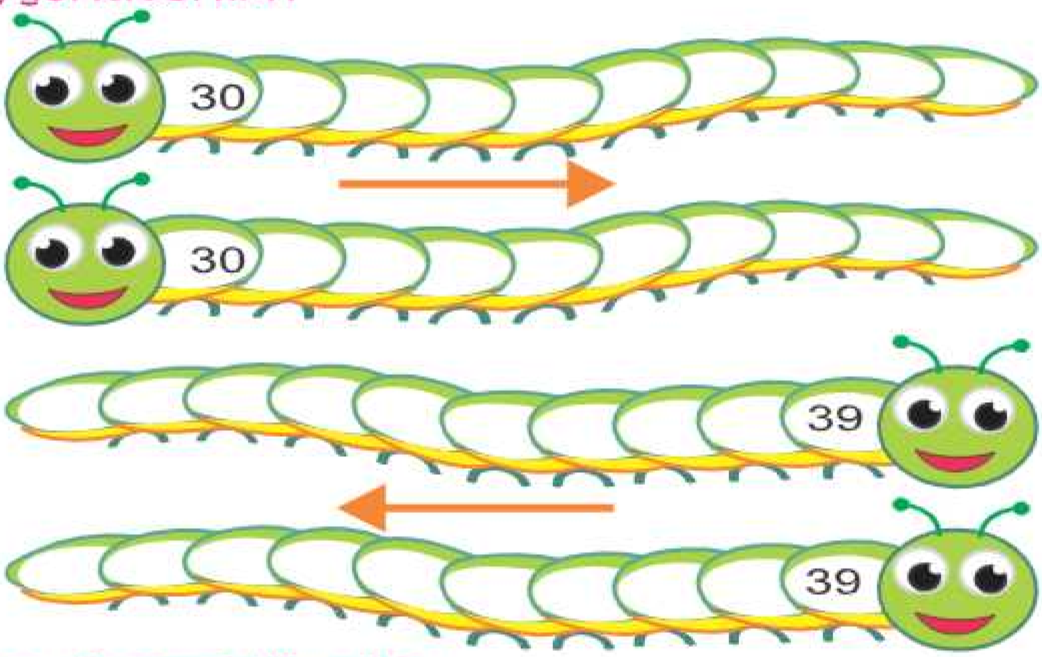

2. ਬਿਲਕੁਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖੋ :

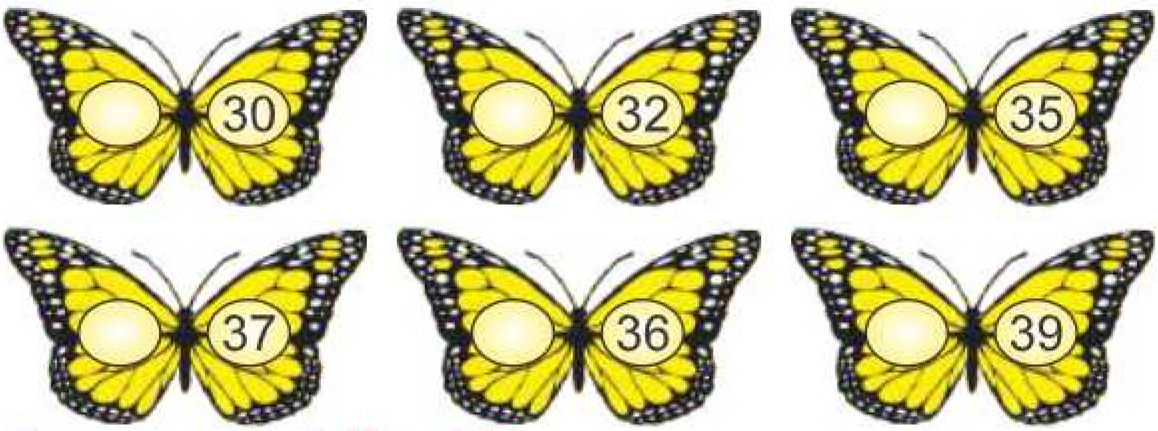

3. ਬਿਲਕੁਲ ਬਾਅਦ ਵਾਲੀ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖੋ :

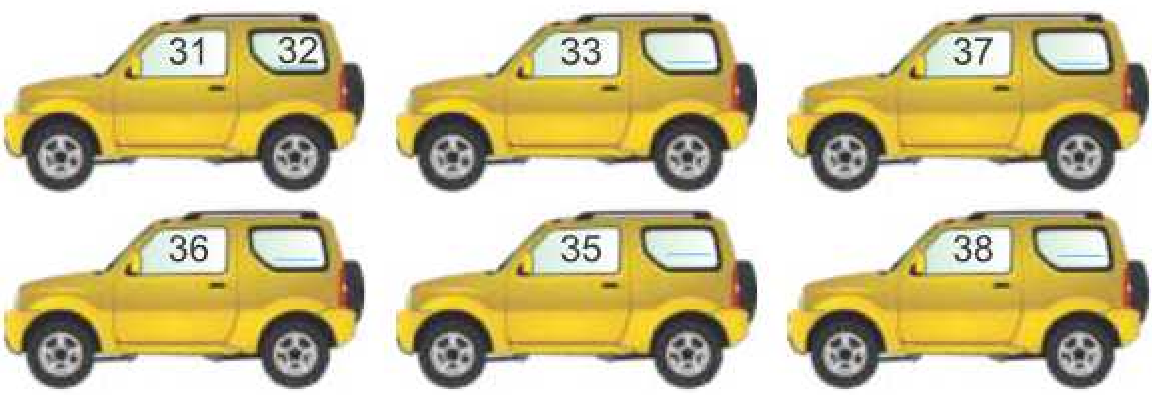

4. ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖੋ :

5. ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :

6. ਛੋਟੀ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :

7. ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਓ :

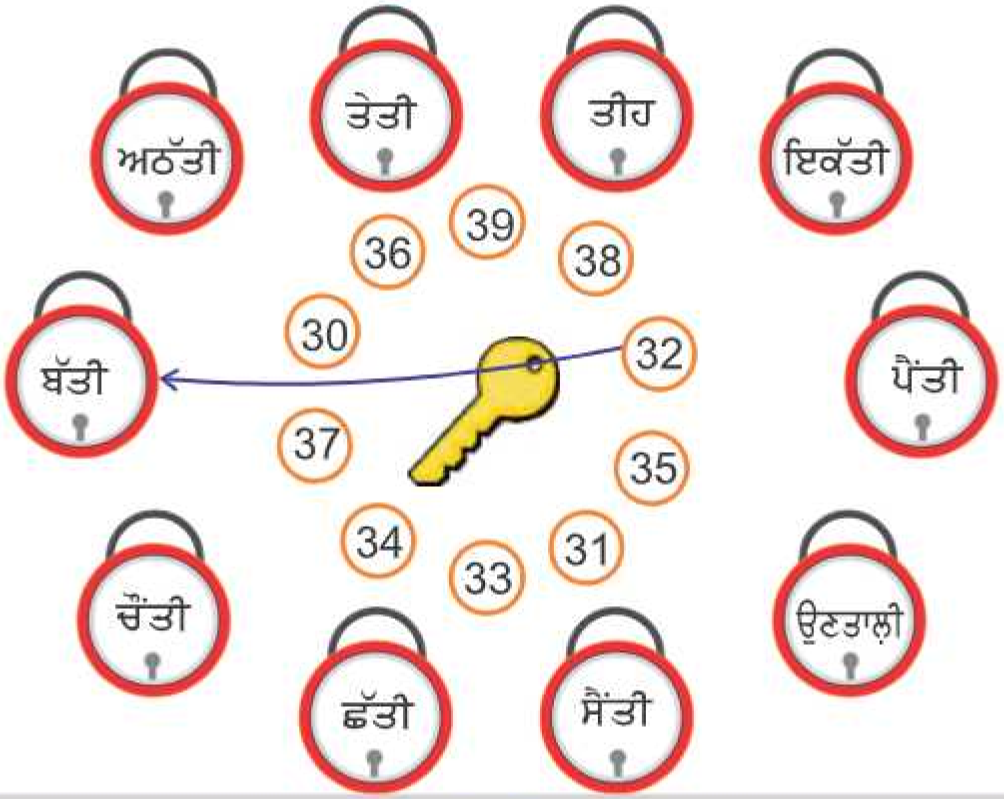

ਆਓ ਖੇਡੀਏ

ਜਾਦੂਮਈ ਖੇਡ

ਉਦੇਸ਼ : ਸੰਖਿਆ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨਾ।
ਸਮੱਗਰੀ : ਚਾਰਟ, ਮਾਰਕਰ।
ਵਿਧੀ : ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਖੇਡ ਚਾਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।

A	B	C	D	E
1	2	4	8	16
3	3	5	9	17
5	6	6	10	18
7	7	7	11	19
9	10	12	12	20
11	11	13	13	21
13	14	14	14	22
15	15	15	15	23
17	18	20	24	24
19	19	21	25	25
21	22	22	26	26
23	23	23	27	27
25	26	28	28	28
27	27	29	29	29
29	30	30	30	30
31	31	31	31	31

2. ਬੱਚੇ ਨੂੰ 31 ਤੱਕ ਕੋਈ ਸੰਖਿਆ ਸੋਚਣ ਨੂੰ ਕਹੋ।
3. ਫਿਰ ਚਾਰਟ ਦਿਖਾਕੇ ਸੋਚੀ ਗਈ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ A, B, C, D, E ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਪੁੱਛੋ।
4. ਬੱਚੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਜਿਸ ਕਤਾਰ/ਕਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਏਗਾ, ਉਹਨਾਂ ਕਤਾਰਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲਾਈਨ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਉੱਤਰ ਹੋਵੇਗਾ।
5. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਖਿਆ 22 ਕਤਾਰ B, C, E ਵਿੱਚ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਕਤਾਰਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਜੋੜ (2 + 4 + 16) = 22 ਹੈ।

ਸੰਕੇਤ ਸਾਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਰਫ਼ ਅਗਵਾਈ ਕਰੇਗਾ।

ਕਤਾਰ A	ਕਤਾਰ B	ਕਤਾਰ C	ਕਤਾਰ D	ਕਤਾਰ E
1 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ। 1 ਅੰਕ ਲਿਖਣਾ 1 ਅੰਕ ਛੱਡਣਾ	2 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ। 2 ਅੰਕ ਲਿਖਣੇ 2 ਅੰਕ ਛੱਡਣੇ	4 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ। ਲਗਾਤਾਰ 4 ਅੰਕ ਲਿਖਣੇ, 4 ਛੱਡਣੇ	8 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ। ਲਗਾਤਾਰ 8 ਅੰਕ ਲਿਖਣੇ, 8 ਛੱਡਣੇ	16 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ। ਲਗਾਤਾਰ 16 ਅੰਕ ਲਿਖਣੇ, 16 ਛੱਡਣੇ

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

40-49 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ

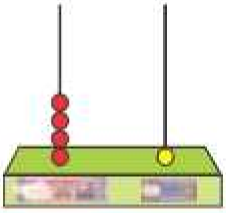

40
1
↓
41

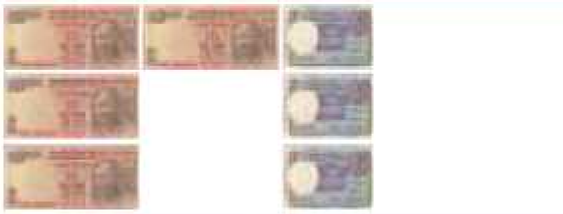
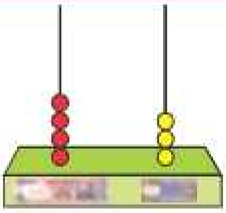

40
3
↓
43

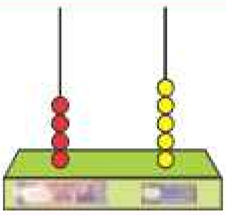

40
5
↓
45

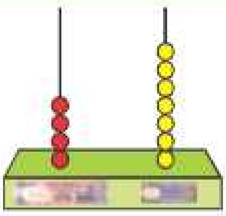

40
7
↓
47

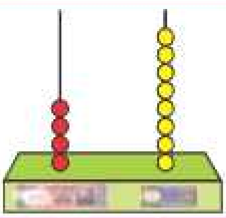

40
8
↓
48

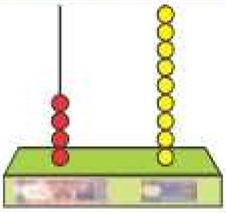

40
9
↓
49

40	41	42	43	44	45	46	47	48	49
ਚਾਲ਼ੀ	ਇਕਤਾਲ਼ੀ	ਬਤਾਲ਼ੀ	ਤਰਤਾਲ਼ੀ	ਚੁਤਾਲ਼ੀ	ਪੰਤਾਲ਼ੀ	ਛਿਆਲ਼ੀ	ਸੰਤਾਲ਼ੀ	ਅਠਤਾਲ਼ੀ	ਉਣੰਜਾ

ਆਓ ਕਰੀਏ

1. ਸਿੱਧੀ/ਪੁੱਠੀ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ।

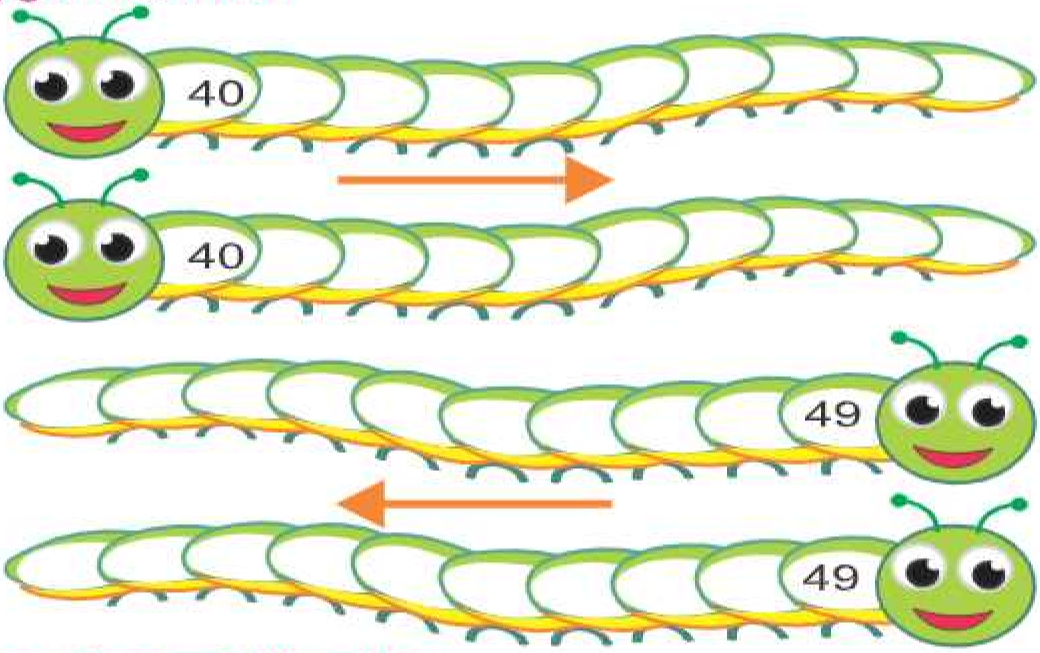

2. ਬਿਲਕੁਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖੋ :

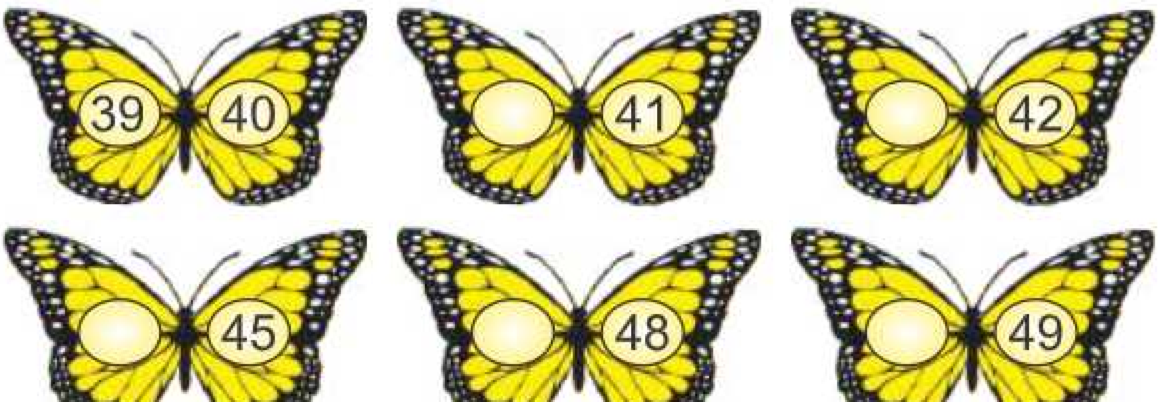

3. ਬਿਲਕੁਲ ਬਾਅਦ ਵਾਲੀ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖੋ :

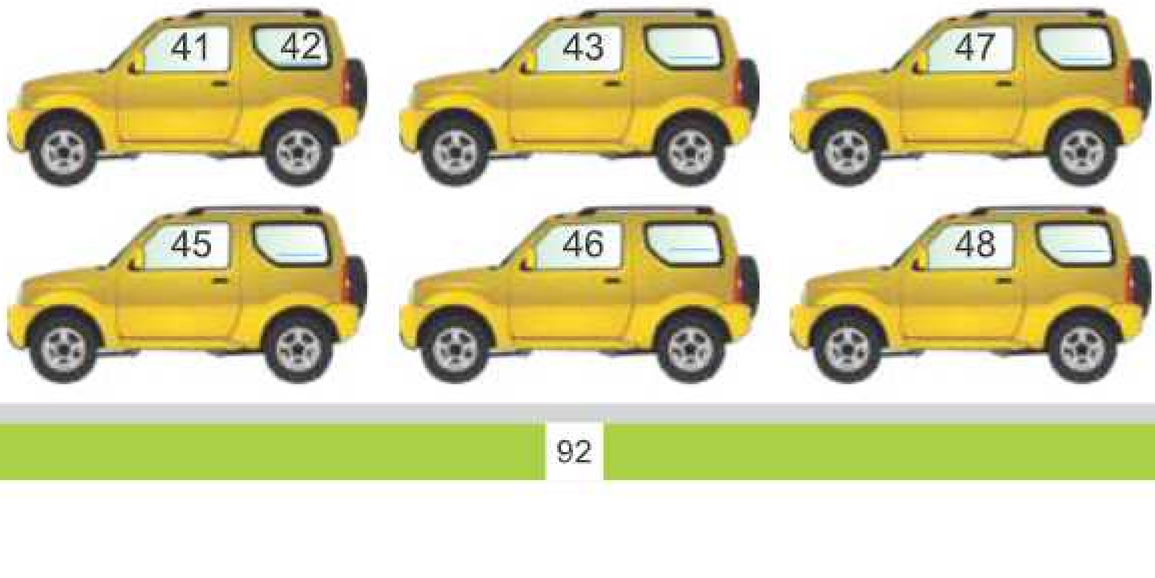

4. ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖੋ :

5. ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :

6. ਛੋਟੀ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :

7. ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਓ :

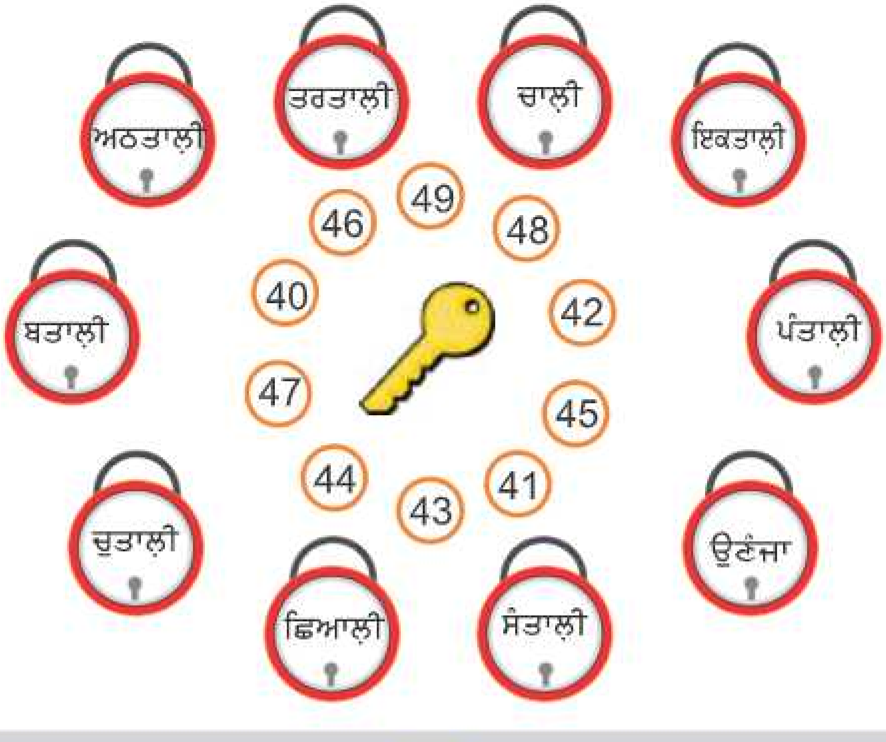

ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਕਿਰਿਆ

ਉਦੇਸ਼ : ਸੰਖਿਆ ਬਨਾਉਣਾ ਅਤੇ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨਾ।

ਸਮੱਗਰੀ : ਮਾਨ ਕਾਰਡ (1 ਤੋਂ 9) (10, 20 30, 40)

ਵਿਧੀ : 1. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਰੁੱਪ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾਓ।

2. ਸੰਖਿਆ ਬੋਲੋ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 42

3. ਬੱਚੇ ਆ ਕੇ ਕੋਈ ਦੋ ਕਾਰਡ ਚੁੱਕ ਕੇ 42 ਬਣਾਉਣਗੇ।

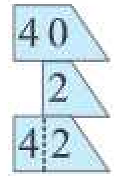

ਉਦਾਹਰਨ- 42 ਲਈ 40 ਅਤੇ 2 ਦਾ ਕਾਰਡ ਚੁੱਕ ਕੇ 2 ਦਾ ਕਾਰਡ 40 ਦੇ ਉੱਪਰ ਰੱਖਕੇ ਕਾਰਡ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਮਿਲਾਉਣਗੇ।

4. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸੰਖਿਆ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਕਰਵਾਉਣਾ।

5. ਅਧਿਆਪਕ ਇਸ ਗਤੀਵਿਧੀ ਲਈ ਸਟਾਪ ਵਾਚ ਦੀ ਮਦਦ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਗਰੁੱਪ ਜਲਦੀ 10 ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੇਤੂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਆਓ ਕਰੀਏ

1 ਤੋਂ 49 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ :

1 ਤੋਂ 49 ਤੱਕ ਬਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਓ ਅਤੇ ਰੰਗ ਭਰੋ :

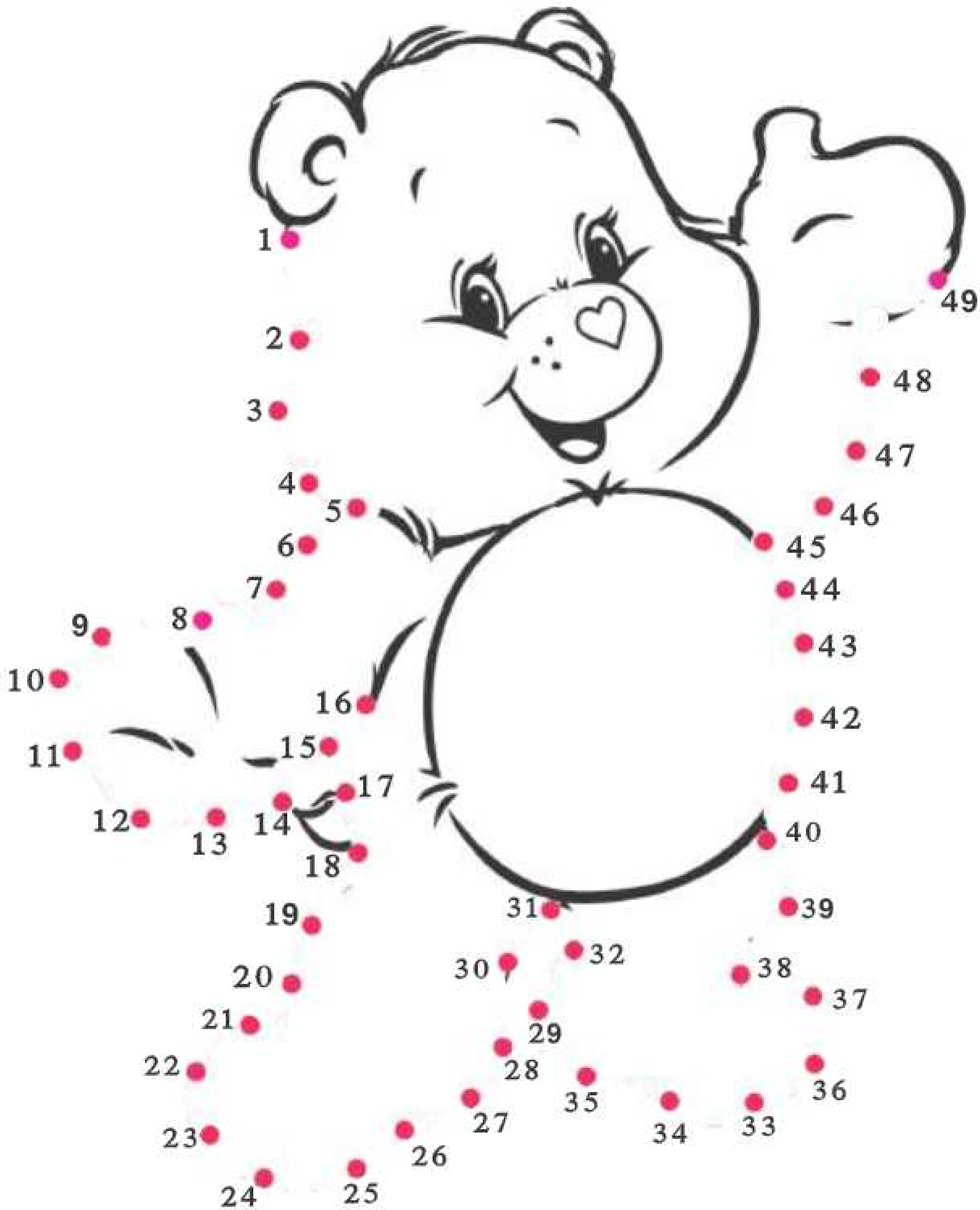

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

50 ਤੋਂ 99 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ

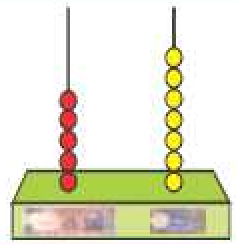

50
7
↓
57

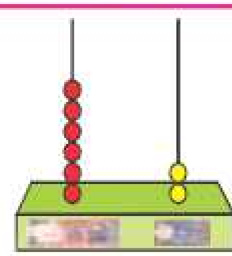

60
2
↓
62

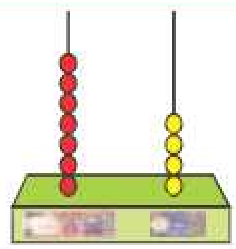

70
4
↓
74

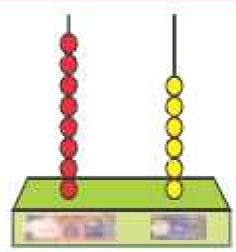

80
6
↓
86

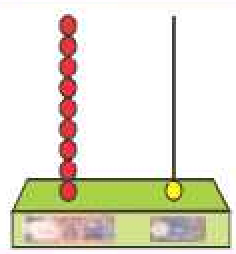

90
1
↓
91

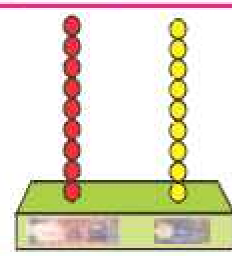

90
9
↓
99

50	51	52	53	54	55	56	57	58	59
ਪੰਜਾਹ	ਇਕਵੰਜਾ	ਬਵੰਜਾ	ਤਰਵੰਜਾ	ਚੁਰੰਜਾ	ਪਚਵੰਜਾ	ਛਪੰਜਾ	ਸਤਵੰਜਾ	ਅਠਵੰਜਾ	ਉਣਾਹਠ
60	61	62	63	64	65	66	67	68	69
ਸੱਠ	ਇਕਾਹਠ	ਬਾਹਠ	ਤ੍ਰੇਹਠ	ਚੌਂਹਠ	ਪੈਂਹਠ	ਛਿਆਹਠ	ਸਤਾਹਠ	ਅਠਾਹਠ	ਉਣੱਤਰ
70	71	72	73	74	75	76	77	78	79
ਸੱਤਰ	ਇਕੱਤਰ	ਬਹੱਤਰ	ਤਿਹੱਤਰ	ਚੁਹੱਤਰ	ਪੱਝਤਰ	ਛਿਹੱਤਰ	ਸਤੱਤਰ	ਅਠੱਤਰ	ਉਣਾਸੀ
80	81	82	83	84	85	86	87	88	89
ਅੱਸੀ	ਇਕਾਸੀ	ਬਿਆਸੀ	ਤਰਾਸੀ	ਚੁਰਾਸੀ	ਪਚਾਸੀ	ਛਿਆਸੀ	ਸਤਾਸੀ	ਅਠਾਸੀ	ਉਣਾਨਵੇਂ
90	91	92	93	94	95	96	97	98	99
ਨੱਬੇ	ਇਕਾਨਵੇਂ	ਬਾਨਵੇਂ	ਤਰਾਨਵੇਂ	ਚੁਰਾਨਵੇਂ	ਪਚਾਨਵੇਂ	ਛਿਆਨਵੇਂ	ਸਤਾਨਵੇਂ	ਅਠਾਨਵੇਂ	ਨੜ੍ਹਿੰਨਵੇਂ

ਆਓ ਕਰੀਏ

1. 50-99 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ

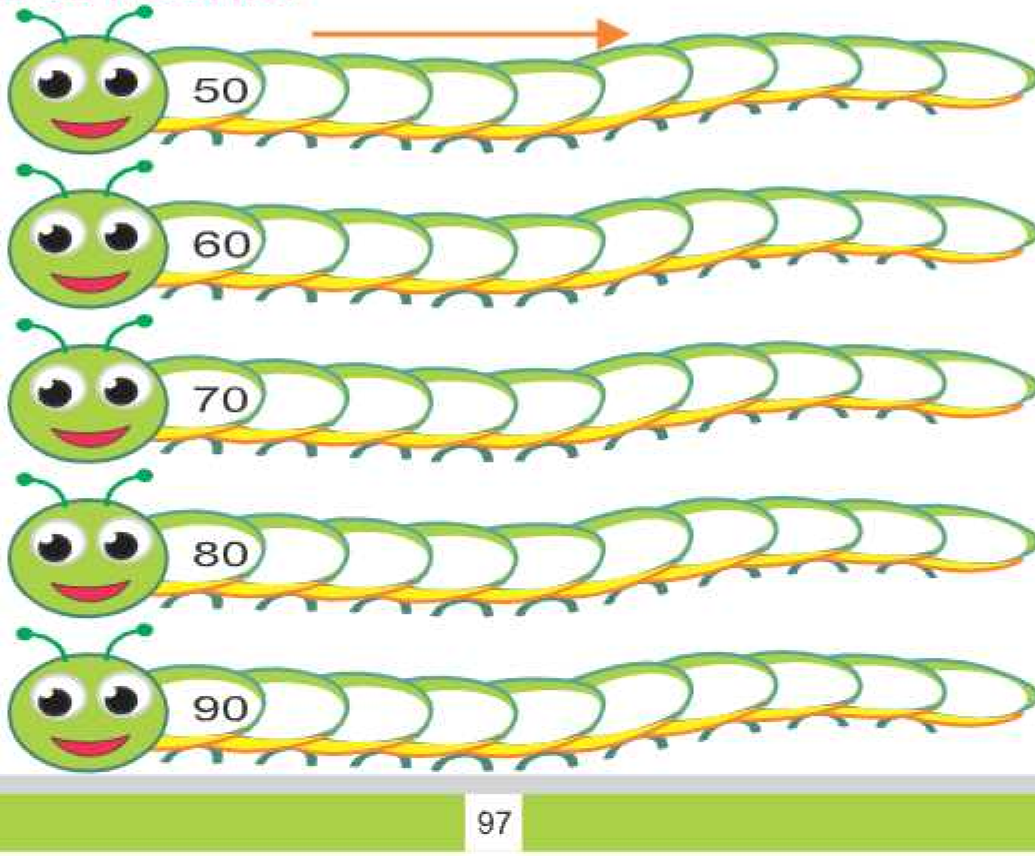

2. ਪੁੱਠੀ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ :

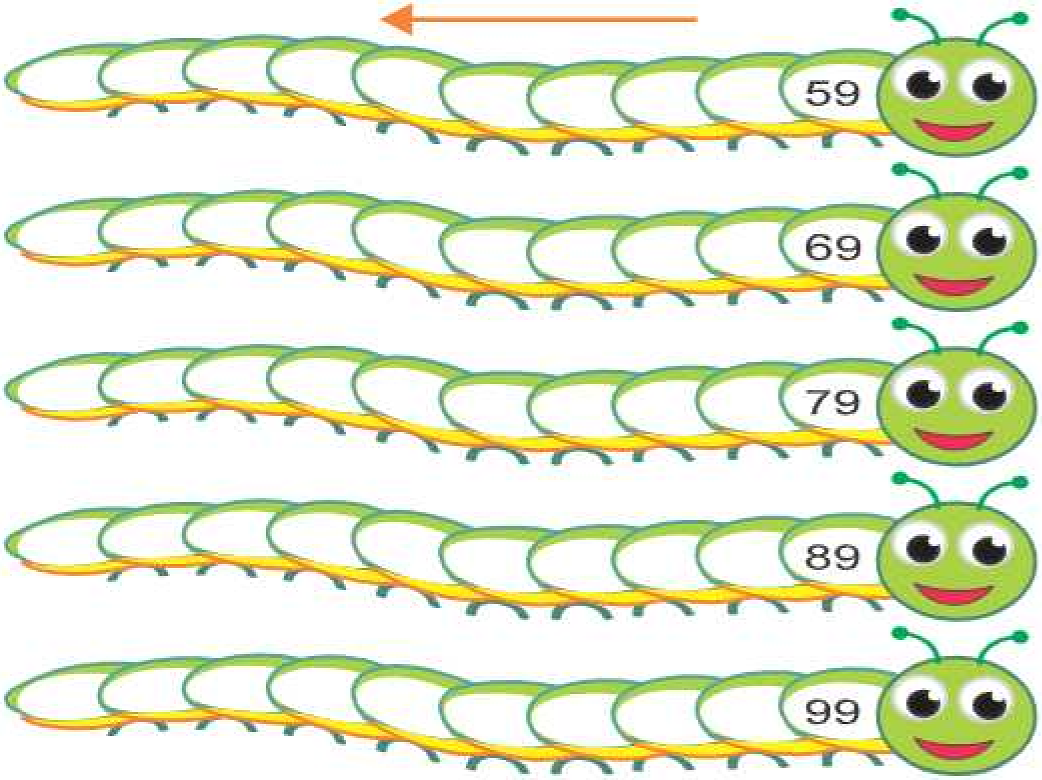

3. ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਓ :

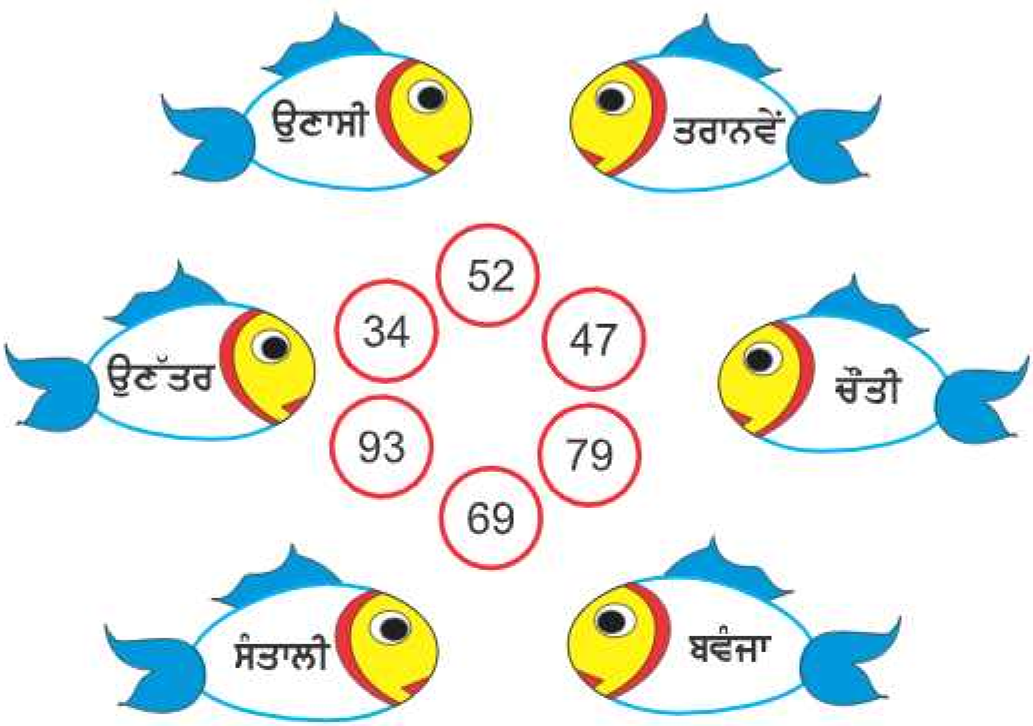

4. ਬਿਲਕੁਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖੋ :

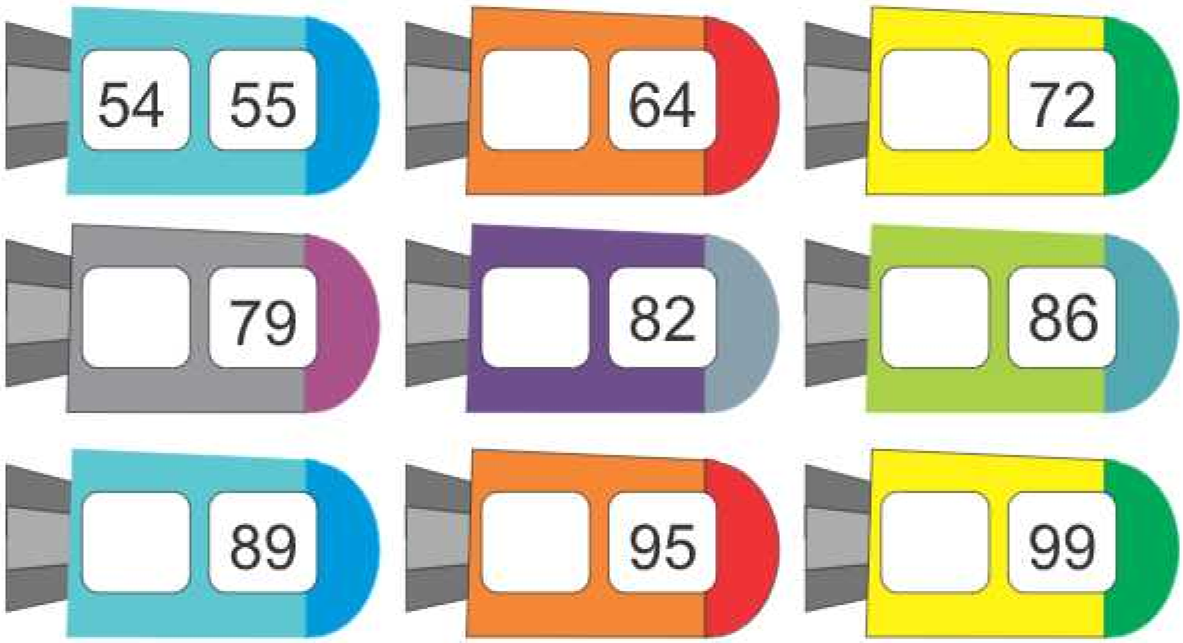

5. ਬਿਲਕੁਲ ਬਾਅਦ ਵਾਲੀ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖੋ :

6. ਵਿਚਕਾਰ ਵਾਲੀ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖੋ :

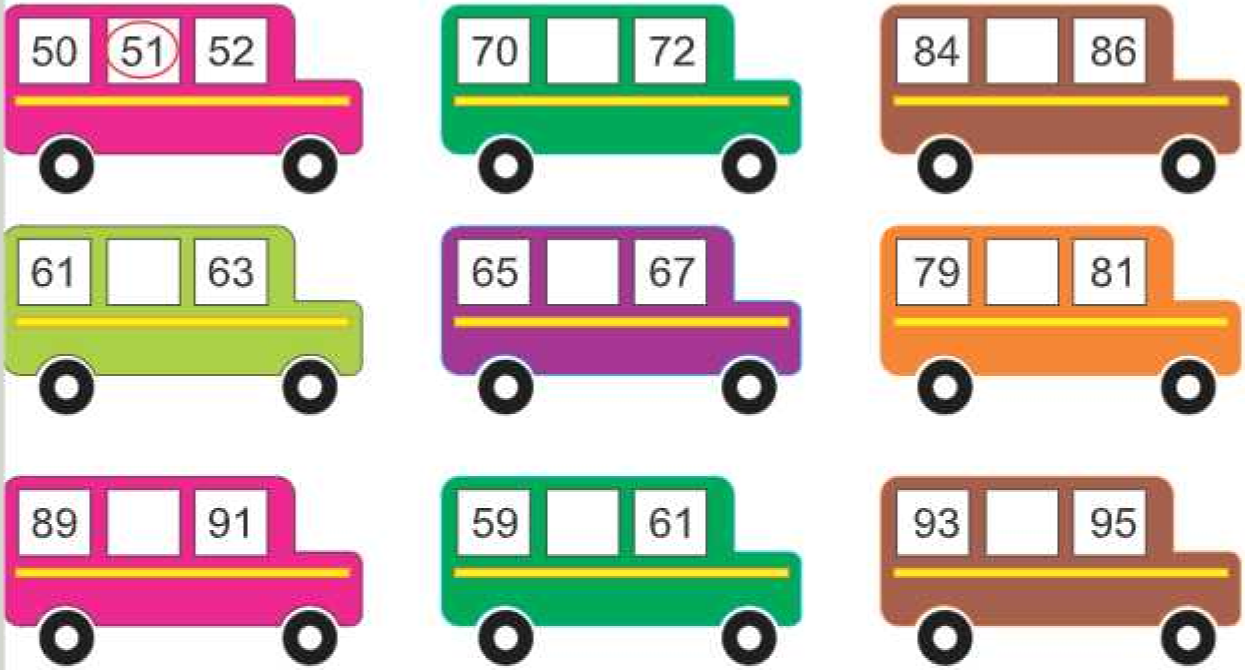

7. ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :

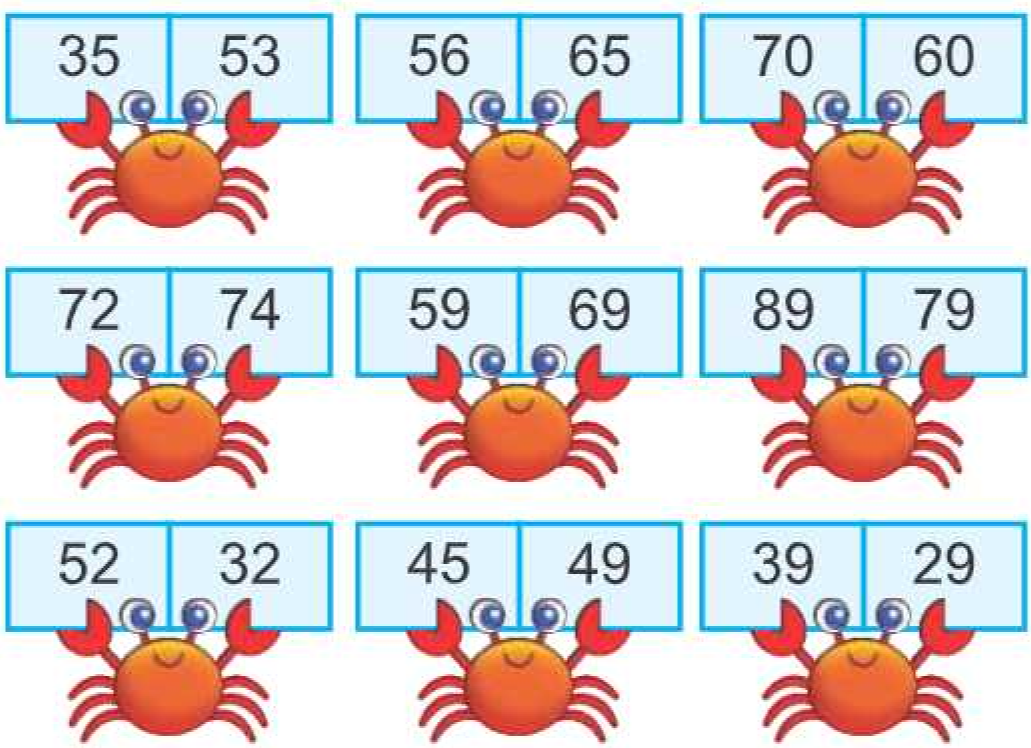

8. ਛੋਟੀ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :

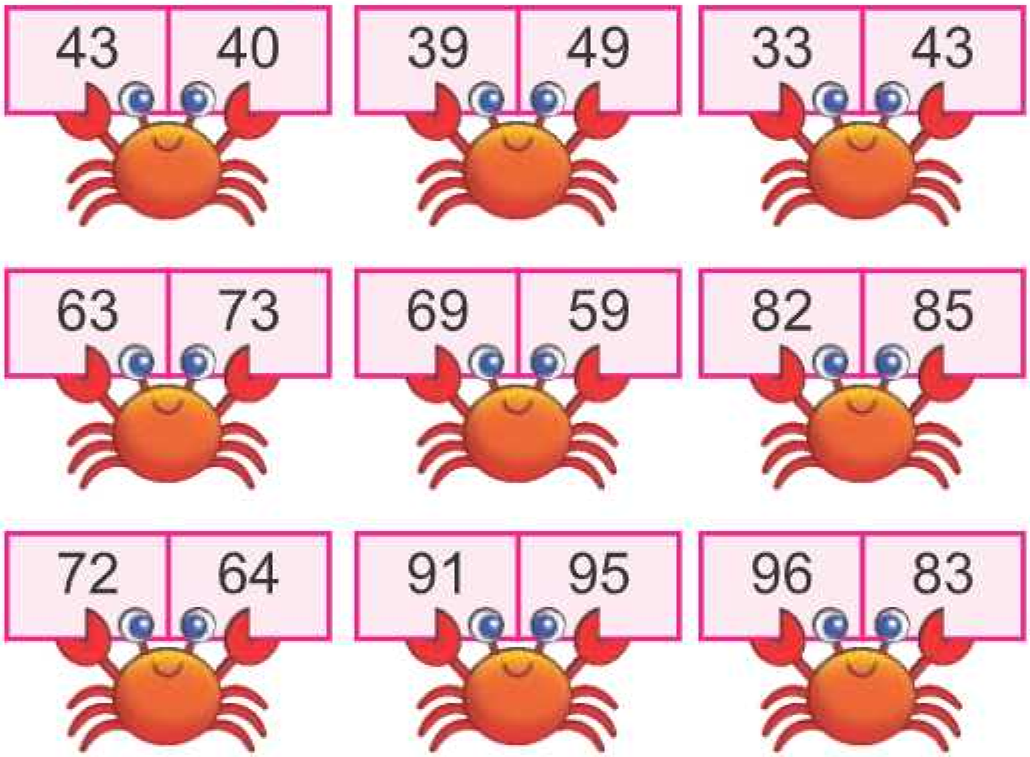

9. ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ ਵੱਲ ਲਿਖੋ :

10. 1 ਤੋਂ 99 ਤੱਕ ਬਿੰਦੂ ਤੋਂ ਬਿੰਦੂ ਮਿਲਾਓ ਤੇ ਰੰਗ ਭਰੋ :

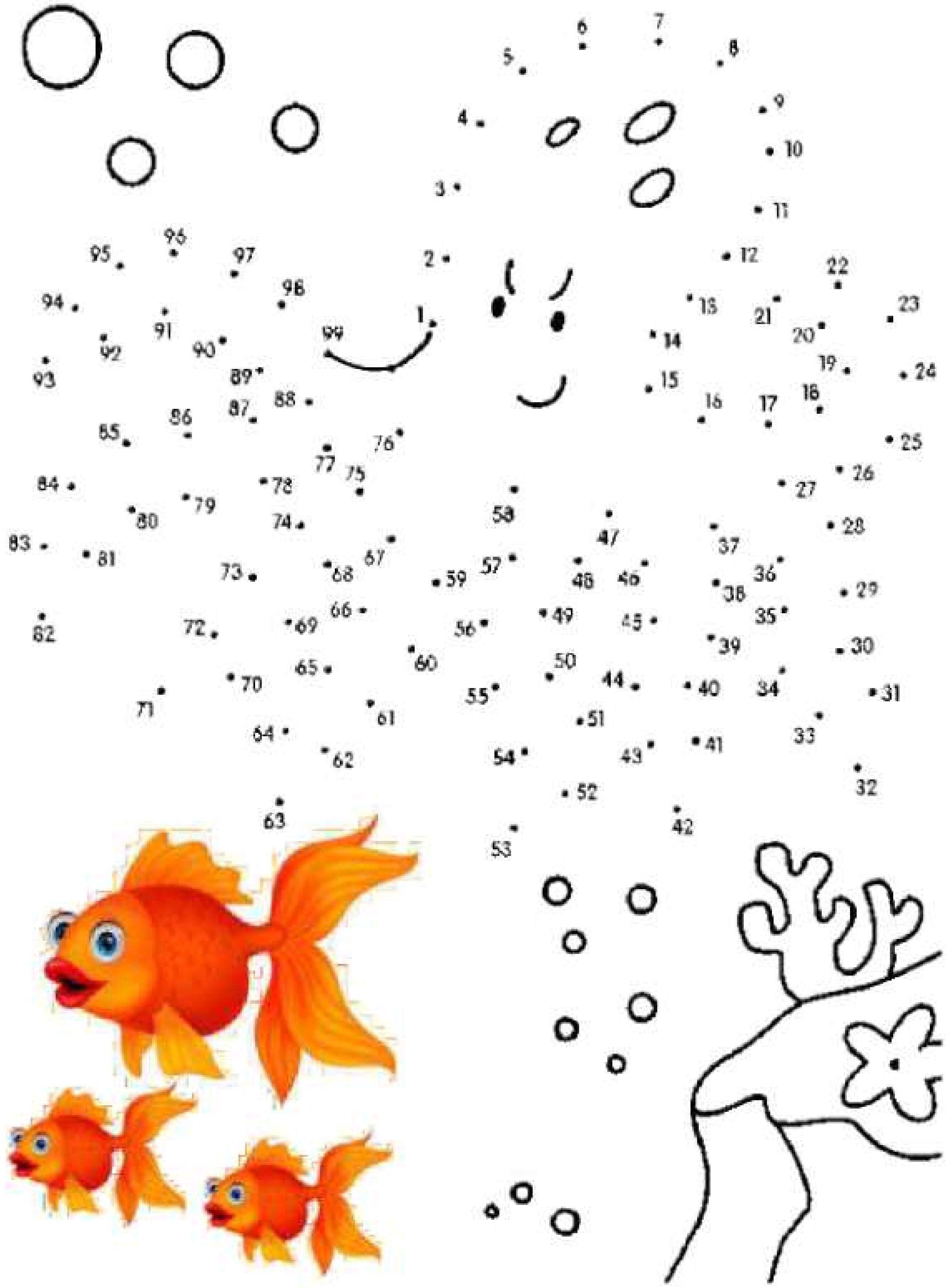

ਵਰਕਸ਼ੀਟ

1. ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਧੀ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ :

32										
52										

2. ਬਿਲਕੁਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਬਿਲਕੁਲ ਬਾਅਦ, ਵਿਚਕਾਰ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਲਿਖੋ :

— 35	58 —	25 — 27
— 89	77 —	86 — 88
— 98	89 —	90 — 92

3. ਗਿਣਤਾਰੇ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੋਤੀ ਪਾਓ :

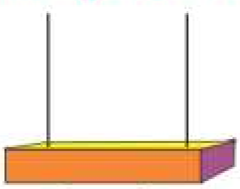
27

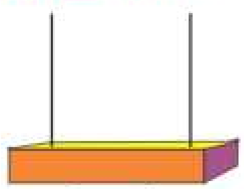
45

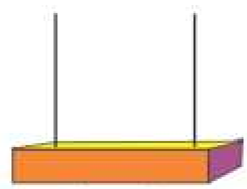
86

4. ਮਾਨ ਕਾਰਡ ਨਾਲ ਬਣੀ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖੋ :

40 3 = ☐	70 6 = ☐	90 4 = ☐

5. ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ :

23 ____________ 48 ____________ 37 ____________

6. ਛੋਟੀ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :

32	33
47	37
86	64

41	51
59	69
89	79

7. ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :

32	33
47	37
86	64

41	51
59	69
89	79

8. ਗਿਣਤਾਰੇ ਦੇ ਮੋਤੀ ਗਿਣੋ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖੋ :

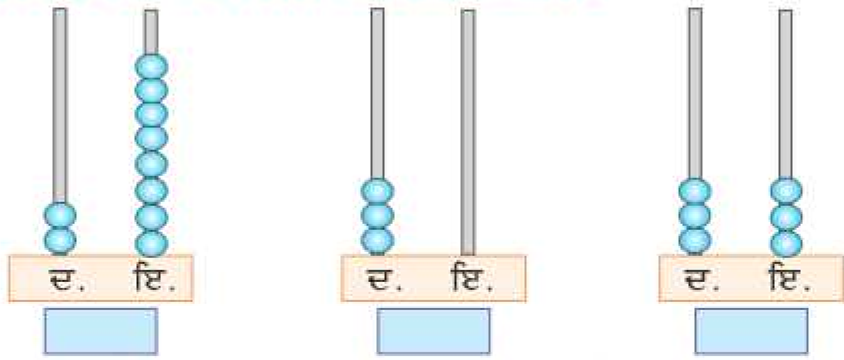

9. ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ :

ਉਣੱਤੀ .... ਅਠਤਾਲ਼ੀ .... ਛਿਆਸੀ ....

10. ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ ਵੱਲ ਲਿਖੋ :

(i) 37, 23, 29, 32 ... ...

(ii) 46, 49, 41, 43 ... ...

(iii) 17, 37, 47, 27 ... ...

(iv) 69, 59, 79, 49 ... ...

11. ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਲਿਖੋ :

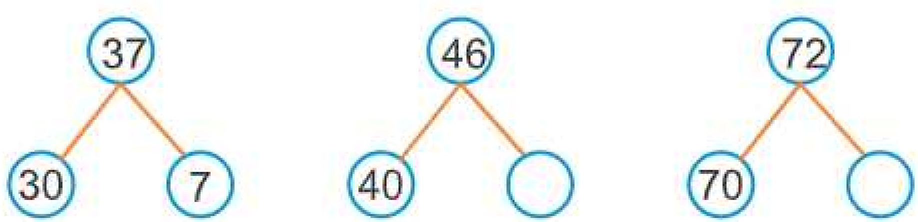

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਗੱਲਾਂ

- ਦੋ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ = 99
- 1–1 ਦੇ ਦਸ ਕਰੰਸੀ ਨੋਟਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਇੱਕ 10 ਦਾ ਨੋਟ ਚੁੱਕਣਾ
- 21 ਤੋਂ 99 ਗਿਣਤੀ ਲਈ ਦੋ ਮਾਨ ਕਾਰਡ ਚੁੱਕਣੇ ਅਤੇ ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਤੀਰ ਮਿਲਾਣੇ।

ਅਸੀਂ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ

21 ਤੋਂ 99 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ

- 99 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਬੋਲਣਾ, ਗਿਣਨਾ, ਪੜ੍ਹਨਾ, ਲਿਖਣਾ, ਸਿੱਧੀ ਗਿਣਤੀ, ਪੁੱਠੀ ਗਿਣਤੀ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਅੱਗੇ, ਪਿੱਛੇ, ਵਿਚਕਾਰ
- ਇੱਕ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਦਹਾਈਆਂ ਅਤੇ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸਮੂਹ ਬਣਾਉਣਾ
- 99 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾ
- ਤੁਲਨਾ

4 ਧਨ (ਕਰੰਸੀ)

ਉਦੇਸ਼

- ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣਾ।
- ਆਮ ਕਰੰਸੀ (ਨੋਟਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਕਿਆਂ) ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ।
- 20 ਤੱਕ ਰੁਪਇਆਂ ਦਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਸਿਖਾਉਣਾ।
- ਧਨ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਮੁੱਲ ਪਤਾ ਕਰਨਾ।

ਗਤੀਵਿਧੀ

ਪਾਪਾ ਰੁਪਏ
ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?

ਭਾਰਤੀ ਕਰੰਸੀ
ਨੋਟਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਕਿਆਂ ਦੇ
ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਹੇਠਾਂ ਦੇਖੋ:
ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਕਰੰਸੀ ਦੇ
ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਨੋਟ ਅਤੇ
ਸਿੱਕੇ ਹਨ।

ਪਾਪਾ ਇਹ ਕਿੰਨੇ
ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਹੈ?

ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਉੱਪਰ
ਪੜ੍ਹੋ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ?

ਇਸ ਉੱਪਰ ਪੰਜ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਪੰਜ ਰੁਪਏ
ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਹੈ।

ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਰੁਪਏ ਲਈ ਚਿੰਨ੍ਹ ₹ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਕੇਤ
- ਸਾਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਰਫ਼ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨਗੇ।
- ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-2 ਮੁੱਲ ਦੇ ਅਸਲੀ ਨੋਟ ਅਤੇ ਅਸਲੀ ਸਿੱਕੇ ਦਿਖਾਉਣਗੇ।

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਸਿੱਕਿਆਂ/ਨੋਟਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ:

ਨੋਟ/ਸਿੱਕੇ	ਮੁੱਲ
	₹ 1
	₹ 10
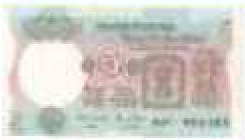	₹ 5
	₹ 20

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਨੋਟ/ਸਿੱਕੇ	ਮੁੱਲ
	₹
	₹
	₹
	₹

ਸੰਕੇਤ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਸਿੱਕੇ ਦਿਖਾ ਕੇ ਉੱਪਰ ਲਿਖੀ ਸੰਖਿਆ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸਿਖਾਉਣਗੇ।

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਦਿੱਤੇ ਮੁੱਲ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹੀ ਸਿੱਕੇ/ਨੋਟ 'ਤੇ ਠੀਕ (✓) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ:

ਮੁੱਲ		ਨੋਟ/ਸਿੱਕੇ			
₹ 1	=		✓		
₹ 5	=		✓		
₹ 5	=			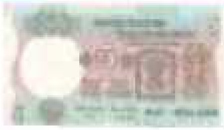	✓
₹ 10	=	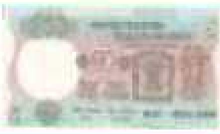		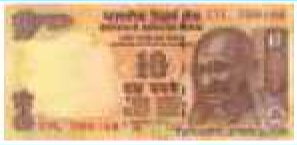	✓

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਮੁੱਲ		ਨੋਟ/ਸਿੱਕੇ			
₹ 2	=				
₹ 10	=				
₹ 20	=				
₹ 50	=			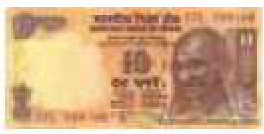	

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਸਿੱਕਿਆਂ/ਨੋਟਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਤਾ ਕਰਨਾ :

	₹ 3
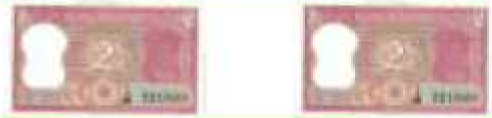	₹ 4
	₹ 5
	₹ 8

ਆਓ ਕਰੀਏ

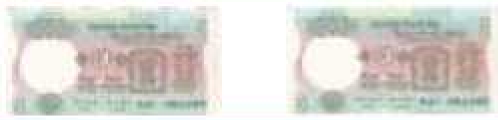	₹
	₹
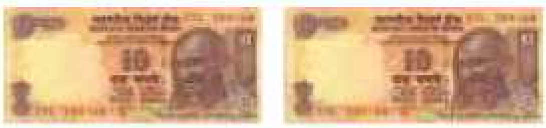	₹
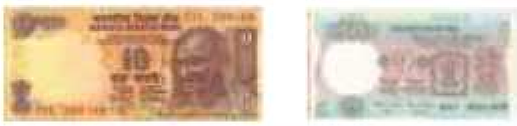	₹
	₹
	₹

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਦਿੱਤੇ ਮੁੱਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਮੁੱਲ ਦੇ ਸਿੱਕਿਆਂ 'ਤੇ ਠੀਕ (✓) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ :

₹7 =		✓
₹9 =		
		✓

ਆਓ ਕਰੀਏ

₹14 =		
₹19 =		
₹20 =	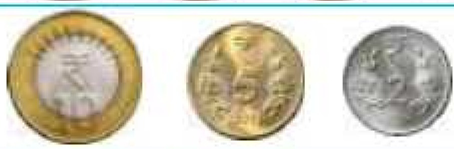	

ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਕਿਰਿਆ

ਉਦੇਸ਼ : ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਬਣਾਉਣਾ

ਸਮੱਗਰੀ : ਅਸਲੀ ਸਿੱਕੇ, ਰੰਗ, ਪੈਨਸਿਲ

ਵਿਧੀ :

1. ਕੋਈ ਵੀ ਸਿੱਕਾ ਲਓ।
2. ਸਿੱਕਾ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਕੱਸ ਕੇ ਪਕੜੋ।
3. ਰੰਗ ਜਾਂ ਪੈਨਸਿਲ ਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਘਿਸਾਓ ਤਾਂ ਕਿ ਸਿੱਕੇ ਦੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਬਣ ਜਾਵੇ।

4. ਹੁਣ ਸਿੱਕੇ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਾਸਾ ਰੱਖ ਕੇ ਫਿਰ ਰੰਗ ਜਾਂ ਪੈਨਸਿਲ ਘਿਸਾਓ ਤਾਂ ਕਿ ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਬਣ ਸਕੇ।
5. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿੱਕੇ ਬਣਾਓ।

ਵਰਕਸ਼ੀਟ

1. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਓ।

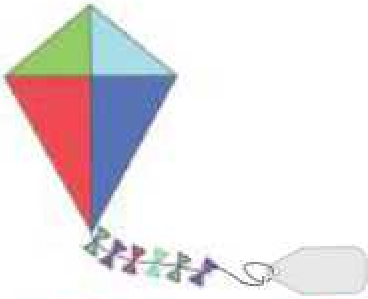
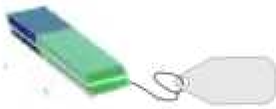

2. ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸ ਵਸਤੂ ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ, ਜਿਸਦਾ ਮੁੱਲ 10 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ।

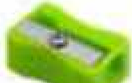

3. ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਲਾਨ ਕਰੋ :

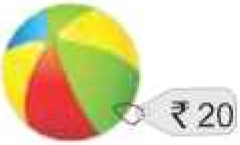

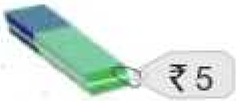

4. ਸਿੱਕਿਆਂ/ਨੋਟਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਤਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

	₹
	₹
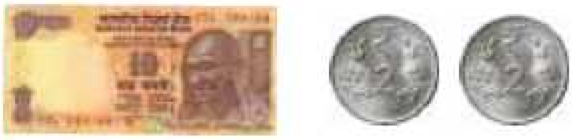	₹
	₹

5. ਸਿੱਕਿਆਂ ਦੇ ਠੀਕ ਸਮੂਹ ਅੱਗੇ ਸਹੀ (✓) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ :

ਮੁੱਲ	ਨੋਟ/ਸਿੱਕੇ
	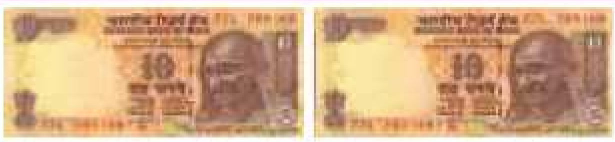

ਇੱਕ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੇ ਦੋ
ਪੰਜ, ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੇ ਜੀ।
ਪੰਜ-ਪੰਜ ਜੁੜ ਪੂਰੇ ਬਣਦੇ ਦਸ
ਦਸ-ਦਸ ਜੁੜ ਪੂਰੇ ਵੀਹ।
ਵੀਹ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੰਜਾਹ ਹੁੰਦੇ ਨੇ,
ਦੱਸੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜਦਾ ਕੀ।

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਗੱਲਾਂ

- ਭਾਰਤੀ ਧਨ (ਕਰੰਸੀ) ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਪੈਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ

ਧਨ (ਮੁਦਰਾ)

- ਨੋਟਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਕਿਆਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ
  - ਛੋਟੀਆਂ ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਜੋੜ
- ਕਾਗਜ਼ ਅਤੇ ਗੱਤੇ ਦੇ ਨੋਟ/ਸਿੱਕੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।

5 ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ

ਉਦੇਸ਼

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਖਰ ਤਲ, ਉੱਪਰ-ਹੇਠਾਂ, ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ, ਪਹਿਲਾਂ-ਬਾਅਦ ਦੀ ਸਮਝ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ।

ਤਿੰਨ ਪਸਾਰੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਫਲਕ, ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਸਿਖਰ ਦੀ ਸਮਝ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ।

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁੱਢਲੇ ਆਕਾਰਾਂ ਜਿਵੇਂ-ਚੱਕਰਾਕਾਰ, ਚਾਰਕੋਣੀ ਅਤੇ ਤਿਕੋਣ ਆਕਾਰ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ।

ਜਮਾਤ ਵਿਚਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ।

ਬਰਾਬਰ ਭਾਗ/ਅੱਧੇ ਭਾਗ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਝ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ।

ਸਿਖਰ-ਤਲ

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਸਿਖਰ ਲਈ (✓) ਅਤੇ ਤਲ ਲਈ (×) ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਗਾਓ।

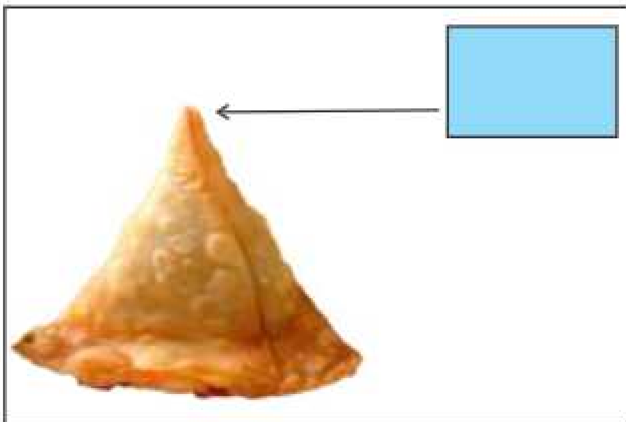	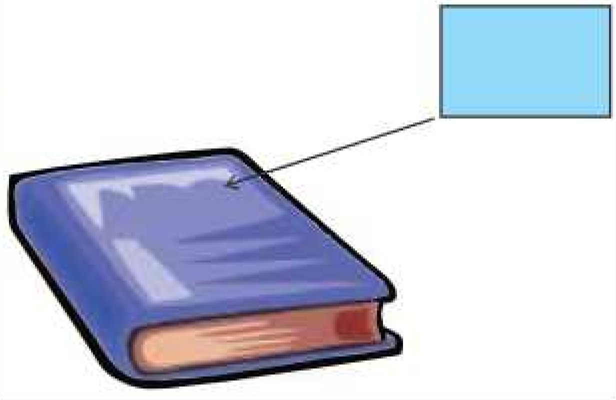
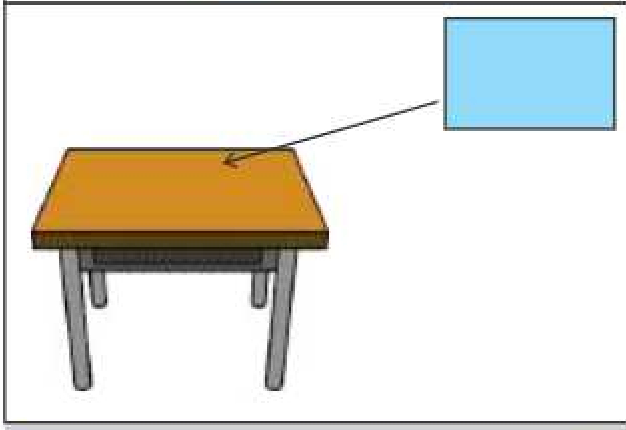	

ਗਤੀਵਿਧੀ

ਉੱਪਰ-ਹੇਠਾਂ

ਹੁਣ, ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੋਤਲ ਆਪਣੇ ਡੈਸਕ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਬਸਤੇ ਨੂੰ ਡੈਸਕ ਉੱਪਰ ਰੱਖੋ।

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਉੱਪਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਸਹੀ (✓) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਗ਼ਲਤ (×) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ :

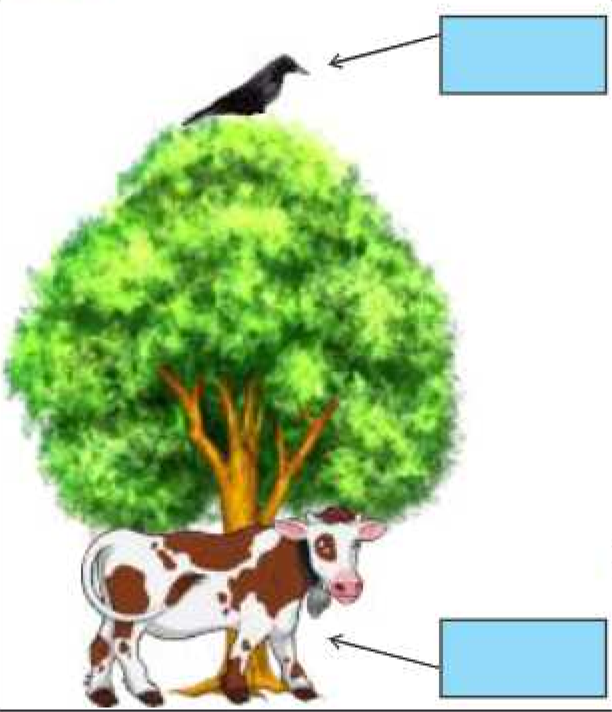

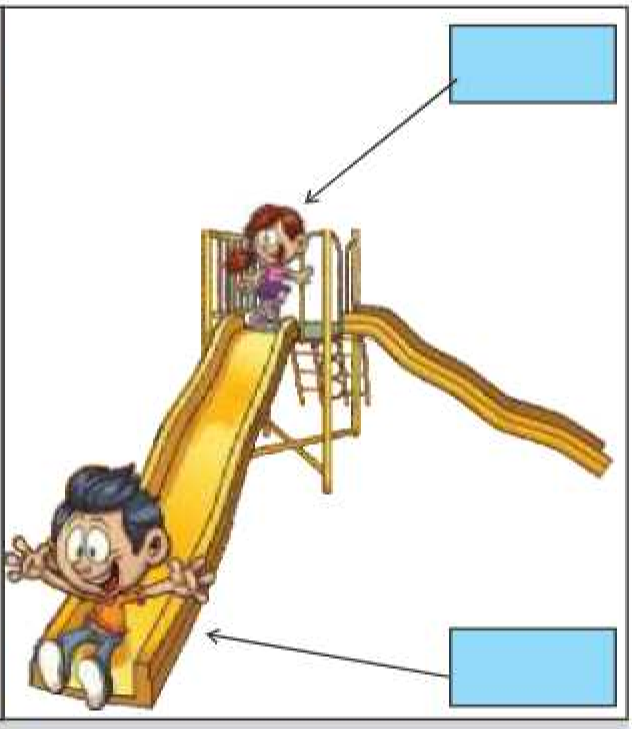

ਗਤੀਵਿਧੀ

ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਅੰਦਰ ਪਈਆਂ ਵਸਤੂਆਂ 'ਤੇ ਸਹੀ (✓) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਪਈਆਂ ਵਸਤੂਆਂ 'ਤੇ ਗ਼ਲਤ (×) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ :

ਗਤੀਵਿਧੀ

ਉੱਪਰਲਾ-ਹੇਠਲਾ

ਬੱਚਿਓ !
ਤੁਸੀਂ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਪਈ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਦੇਖੋ।
ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਤਲ
ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਤਾਬ
ਦਾ ਉੱਪਰਲਾ ਪਾਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ
ਤਲ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਉਹ
ਹੇਠਲਾ ਪਾਸਾ ਹੈ।

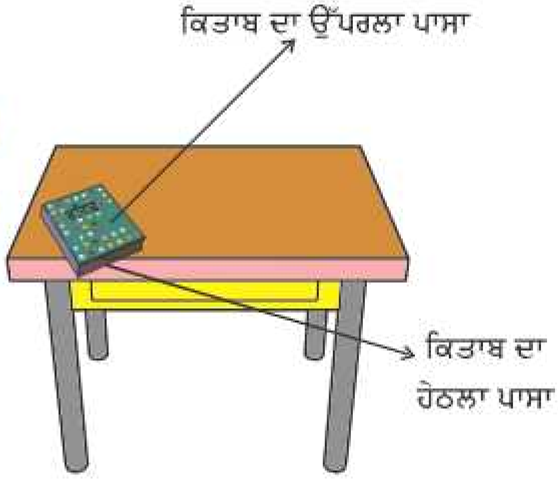

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਉੱਪਰਲੇ ਤਲ 'ਤੇ (✓) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਹੇਠਲੇ ਤਲ 'ਤੇ (×) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ :

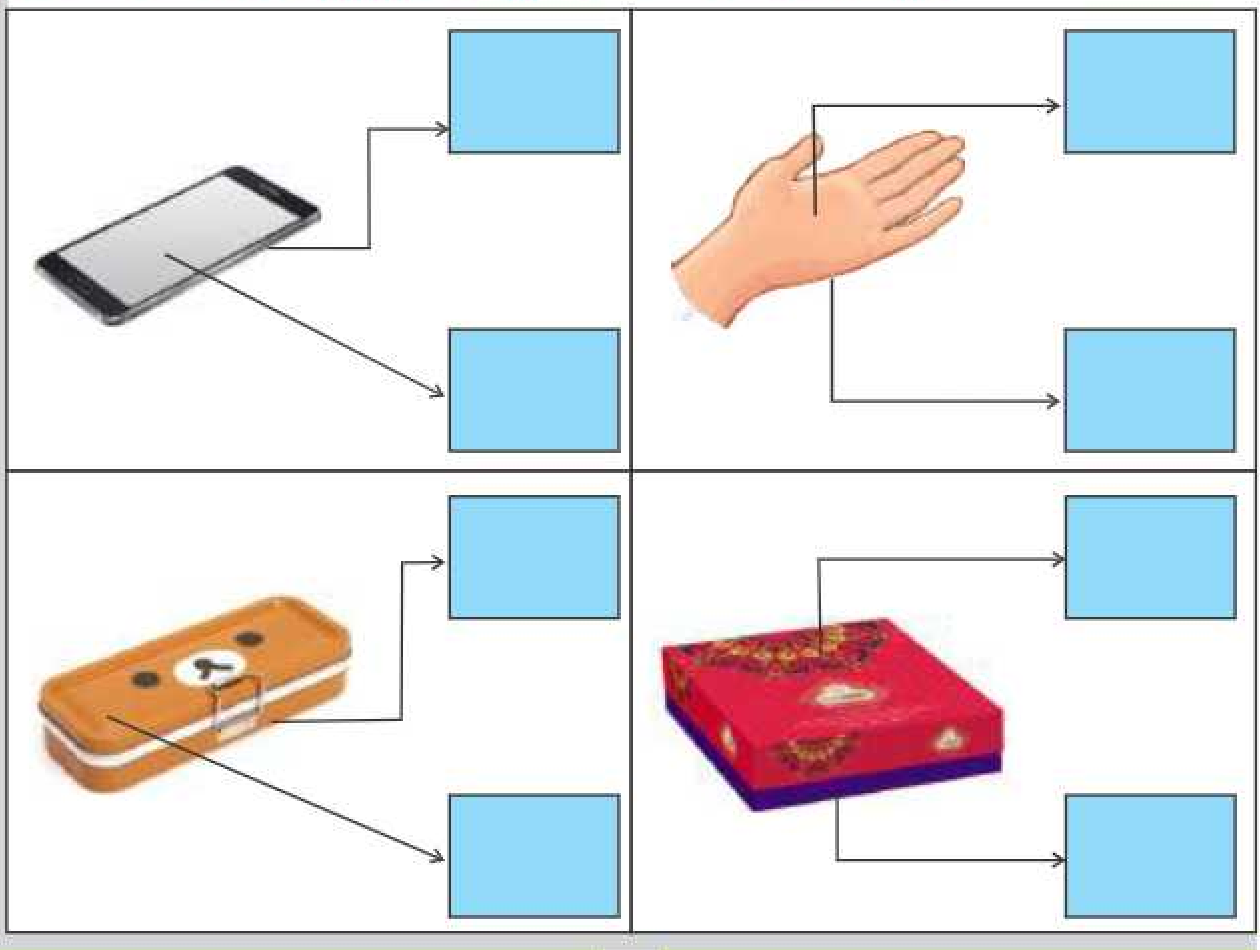

ਗਤੀਵਿਧੀ

ਪਹਿਲਾਂ-ਬਾਅਦ

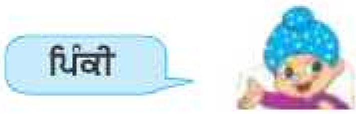

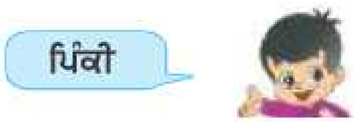

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗਤੀਵਿਧੀ 'ਤੇ (✓) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗਤੀਵਿਧੀ 'ਤੇ (×) ਦਾ

ਛਾਂਟਣਾ

1. ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਓ:

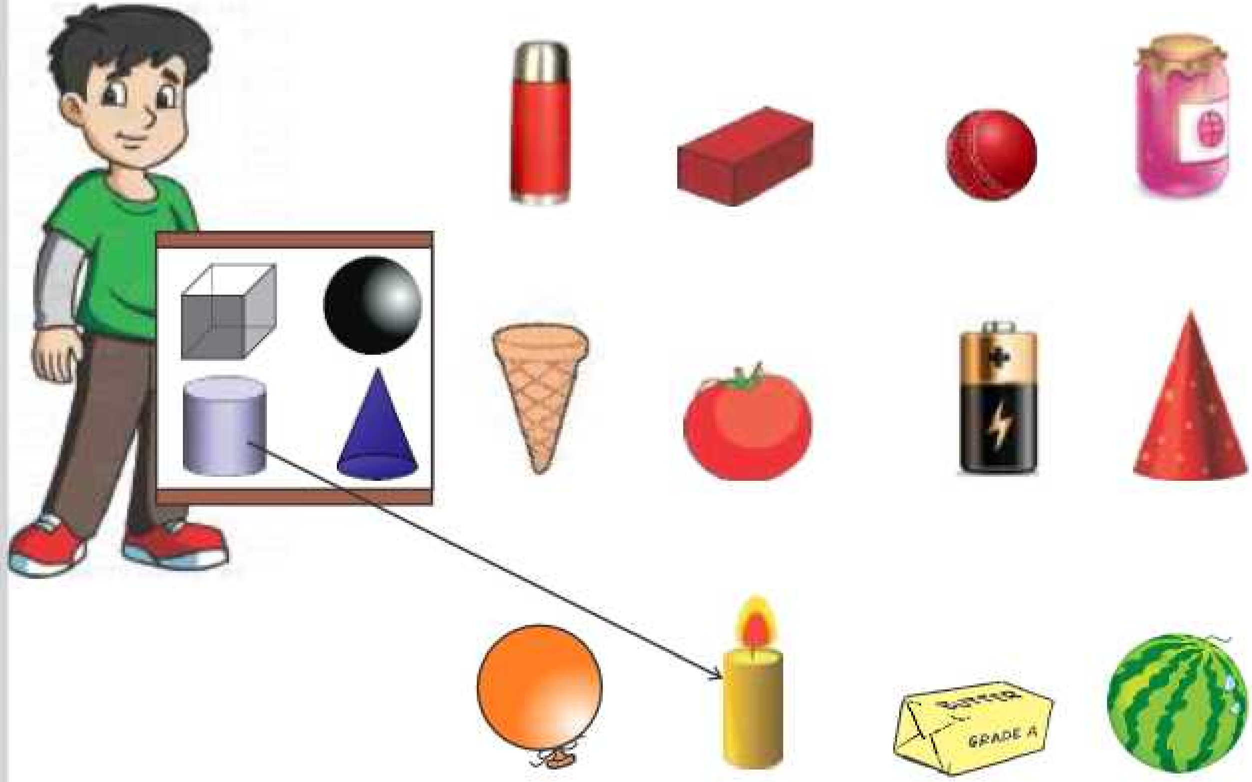

2. ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਬਣਾਓ :

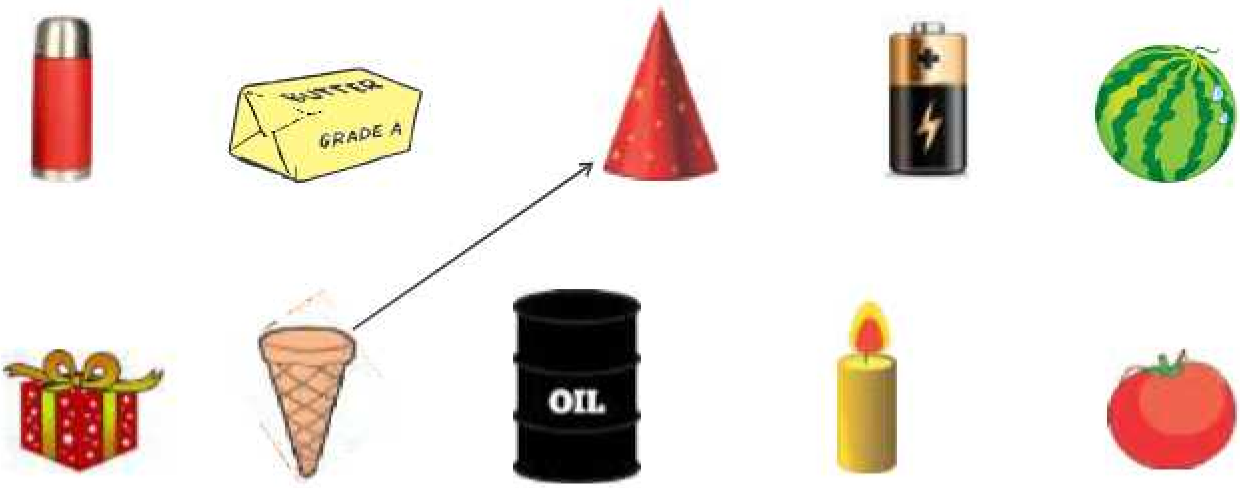

3. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਸਤੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਵਸਤੂ/ਵਸਤੂਆਂ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ।

4. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਸਤੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਵਸਤੂ/ਵਸਤੂਆਂ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ।

5. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਚਿੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਪੱਤਿਆਂ ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ।

6. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਦਿਖਣ ਵਾਲੇ ਆਕਾਰ ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ।

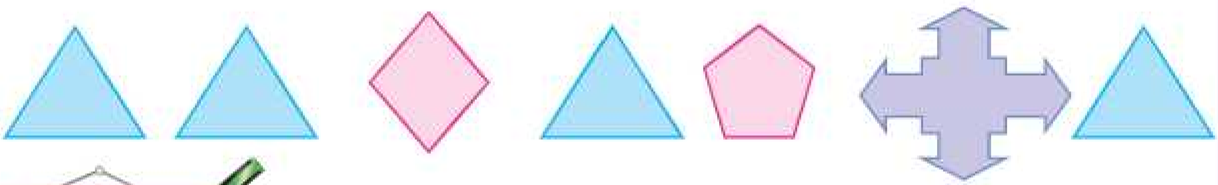

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

3-ਪਸਾਰੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ- ਤਲ, ਕਿਨਾਰੇ ਅਤੇ ਸਿਖਰ (ਕੋਨਾ)

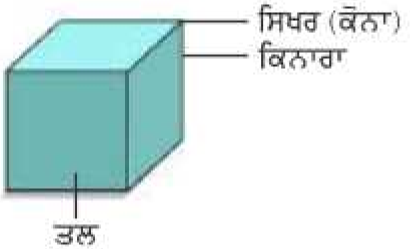

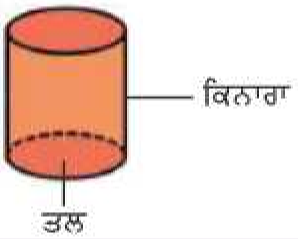

ਠੋਸ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਨਾਂ	ਠੋਸ ਆਕ੍ਰਿਤੀ	ਤਲ	ਕਿਨਾਰੇ	ਸਿਖਰ
ਘਣ	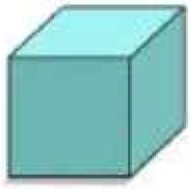	6	12	8
ਘਣਾਵ	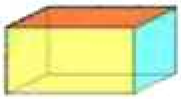	6	12	8
ਸਿਲੰਡਰ	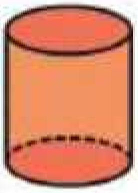	3	2	0
ਗੋਲ਼ਾ		1	0	0

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਸ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

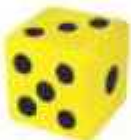

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਰਿੜ੍ਹਨਾ-ਫਿਸਲਨਾ

ਬੱਚਿਓ! ਦੇਖੋ
ਗੇਂਦ ਰਿੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਿਠਾਈ ਦਾ
ਡੱਬਾ ਫਿਸਲਦਾ ਹੈ।

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਰਿੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ 'ਤੇ (✓) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਫਿਸਲਨ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ 'ਤੇ (×) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ:

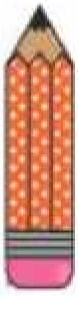

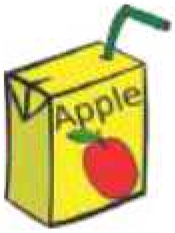

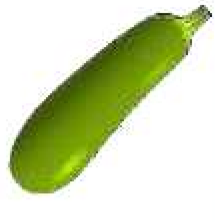

ਛਾਂਟਣਾ

ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦਾ ਮਿਲਾਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਰੰਗ ਭਰੋ।

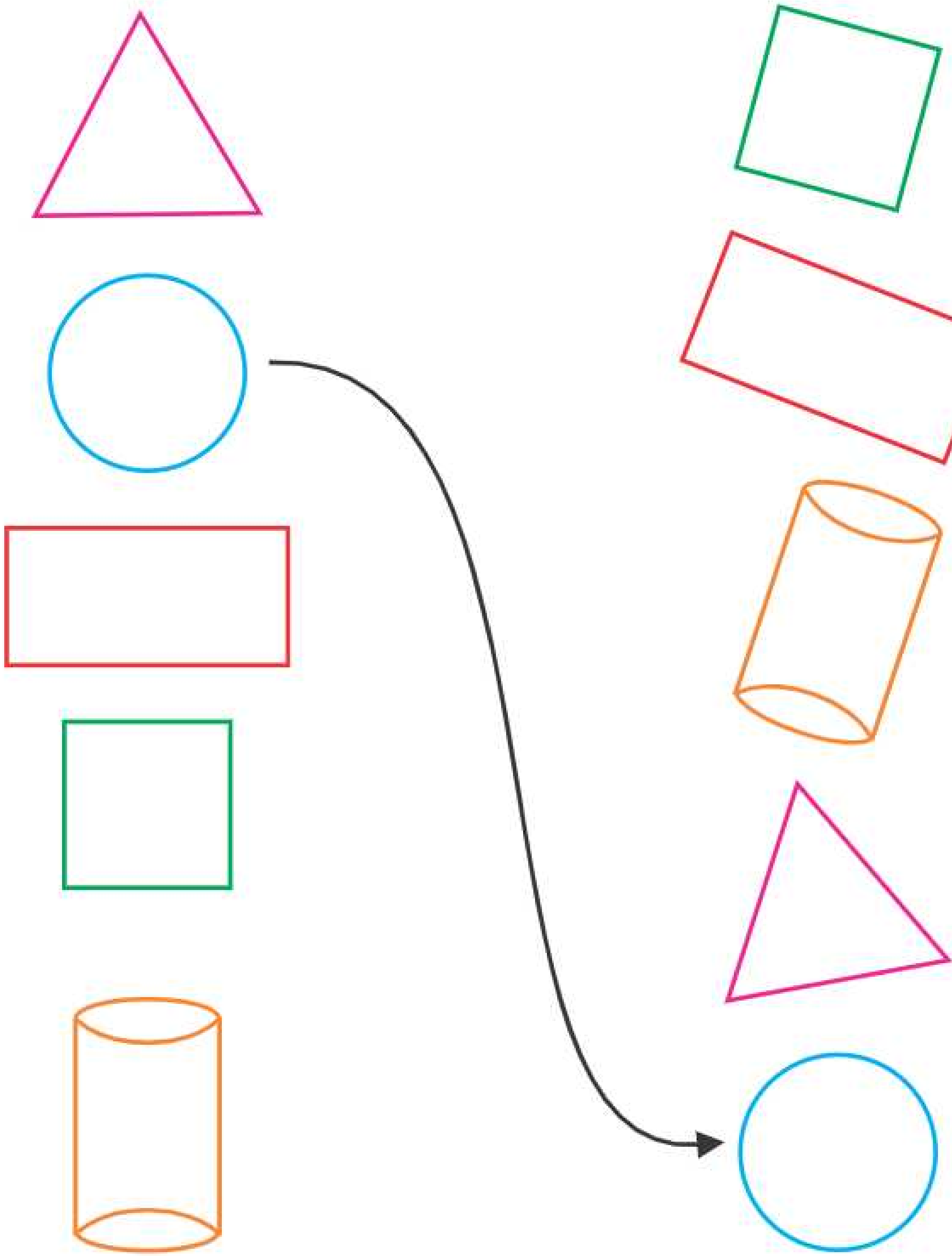

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋ ਬਰਾਬਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣਾ ਸਿੱਖਣਗੇ।

1. ਹਰੇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਆਇਤਾਕਾਰ ਪੇਪਰ ਦਿਓ।
2. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੇਪਰ ਵਿੱਚਕਾਰ ਤੋਂ ਮੋੜਨ ਲਈ ਕਹੋ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੇਪਰ ਨੂੰ ਤਹਿ ਅਨੁਸਾਰ ਫਾੜੋ।

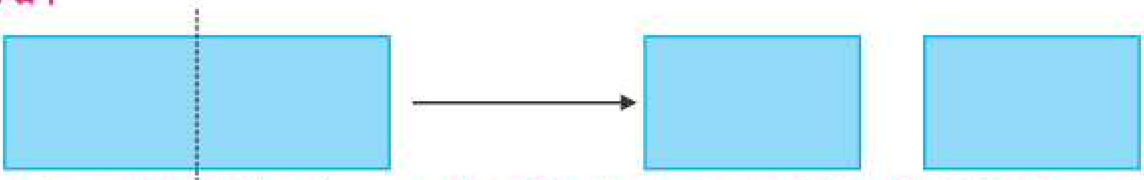

3. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਟੁੱਕੜਾ ਦੂਜੇ ਟੁੱਕੜੇ ਉੱਤੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਹੋ ਅਤੇ ਦੇਖੋ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ?

ਆਓ ਕਰੀਏ

1. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੱਧੇ ਭਾਗ ਨਾਲ ਮਿਲਾਣ ਕਰੋ।

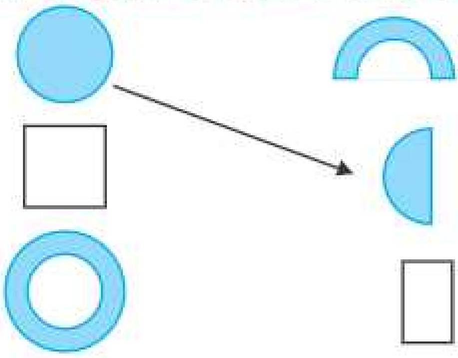

2. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਹੜੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ 2 ਬਰਾਬਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ 'ਤੇ ਠੀਕ (✓) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਉ।

3. ਹੇਠਾਂ ਦਿਖਾਈ ਰੋਟੀ ਦੇ ਸਹੀ ਅੱਧੇ ਭਾਗ ਤੇ ਠੀਕ (✓) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਉ।

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰੋ ਅਤੇ ਰੰਗ ਭਰੋ।

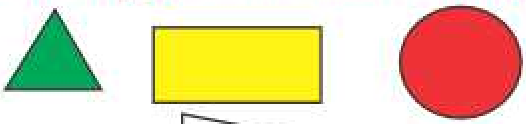

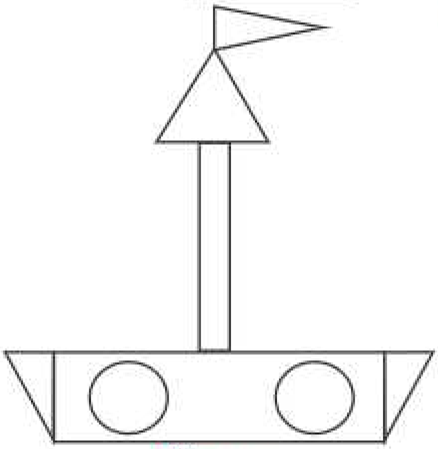

ਚਿੱਤਰ-1

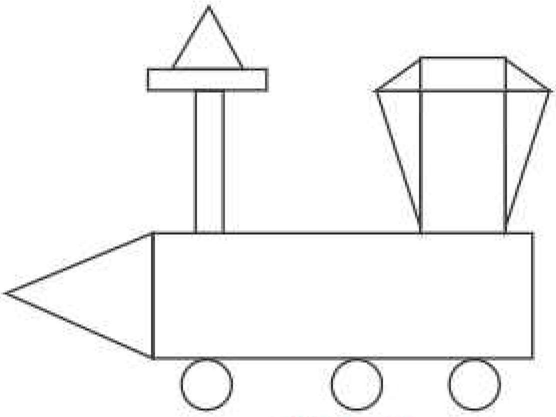

ਚਿੱਤਰ-2

	ਚਿੱਤਰ-1	ਚਿੱਤਰ-2
△		
▭		
○		

ਅਸੀਂ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ

ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ

- ਸਿਖਰ-ਤਲ, ਉੱਪਰ-ਹੇਠਾਂ, ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ, ਉੱਪਰਲਾ-ਹੇਠਲਾ, ਪਹਿਲਾ-ਬਾਅਦ
- ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਠੋਸ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ
  - ਛਾਂਟਣਾ
  - ਵਰਗੀਕਰਣ ਕਰਨਾ
  - ਰਿੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਖਿਸਕਾਉਣਾ

6 ਨਮੂਨੇ

ਉਦੇਸ਼

- ਸਥੂਲ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਮੂਨੇ ਬਣਾਉਣਾ ਸਿਖਾਉਣਾ।
- ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਬੌਧਿਕ ਵਿਕਾਸ।

ਗਤੀਵਿਧੀ

ਅਧਿਆਪਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਨਾਲ ਨਮੂਨੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਗੇ।

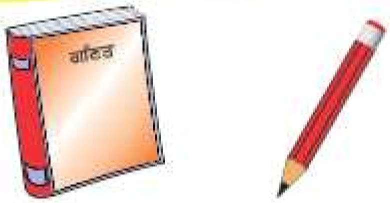

ਕਿਤਾਬ ਪੈਨਸਿਲ

ਅਧਿਆਪਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਨਮੂਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿਖਾਉਗੇ।

ਇਸੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਚਲਦੇ ਹੋਏ।

ਮੁੰਡਾ ਕੁੜੀ

ਹੁਣ ਅਧਿਆਪਕ ਬਾਕੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਮੁੰਡਾ-ਕੁੜੀ-ਮੁੰਡਾ ....ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਅਨੁਸਾਰ ਖੜੇ ਕਰਕੇ ਨਮੂਨੇ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸਮਝਾਉਣਗੇ।

ਮੁੰਡਾ ਕੁੜੀ ਮੁੰਡਾ ਕੁੜੀ ਮੁੰਡਾ ਕੁੜੀ

ਇਸ ਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਮੂਨਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਗੇ।

1. ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਲਮ 1 ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ:

ਕਾਲਮ 1 ਕਾਲਮ 2

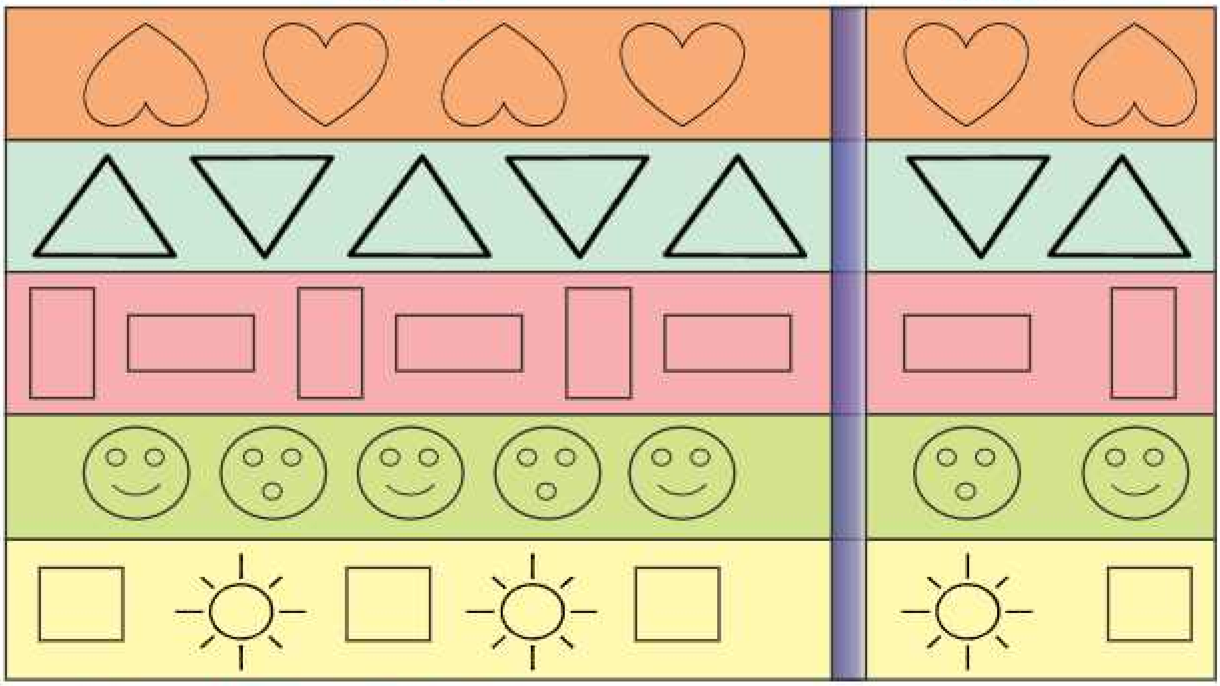

2. ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਨਮੂਨੇ ਪੂਰੇ ਕਰੋ:

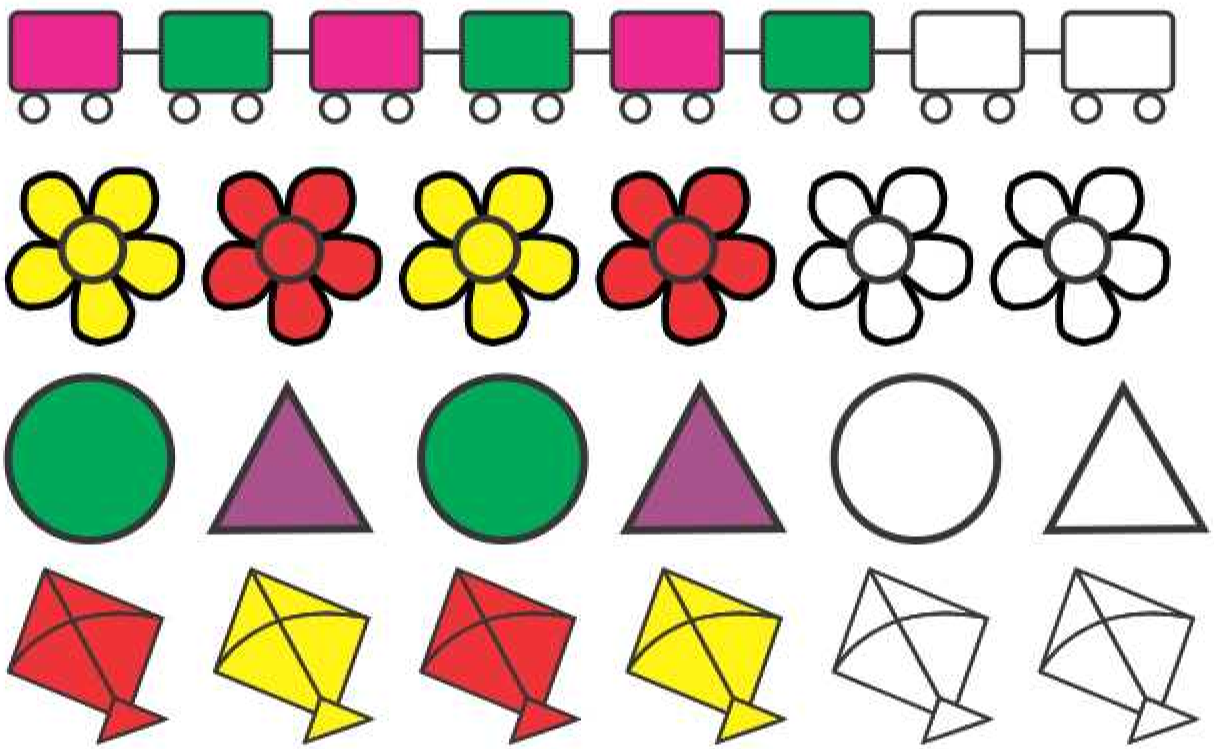

3. ਦਿੱਤੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਗੇ ਬਣਾਓ:

T ⊥ T ⊥ T		
H O H O H		
V Λ V Λ V		
A B A B A		

4. ਨਮੂਨਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖੋ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਕਰੋ।

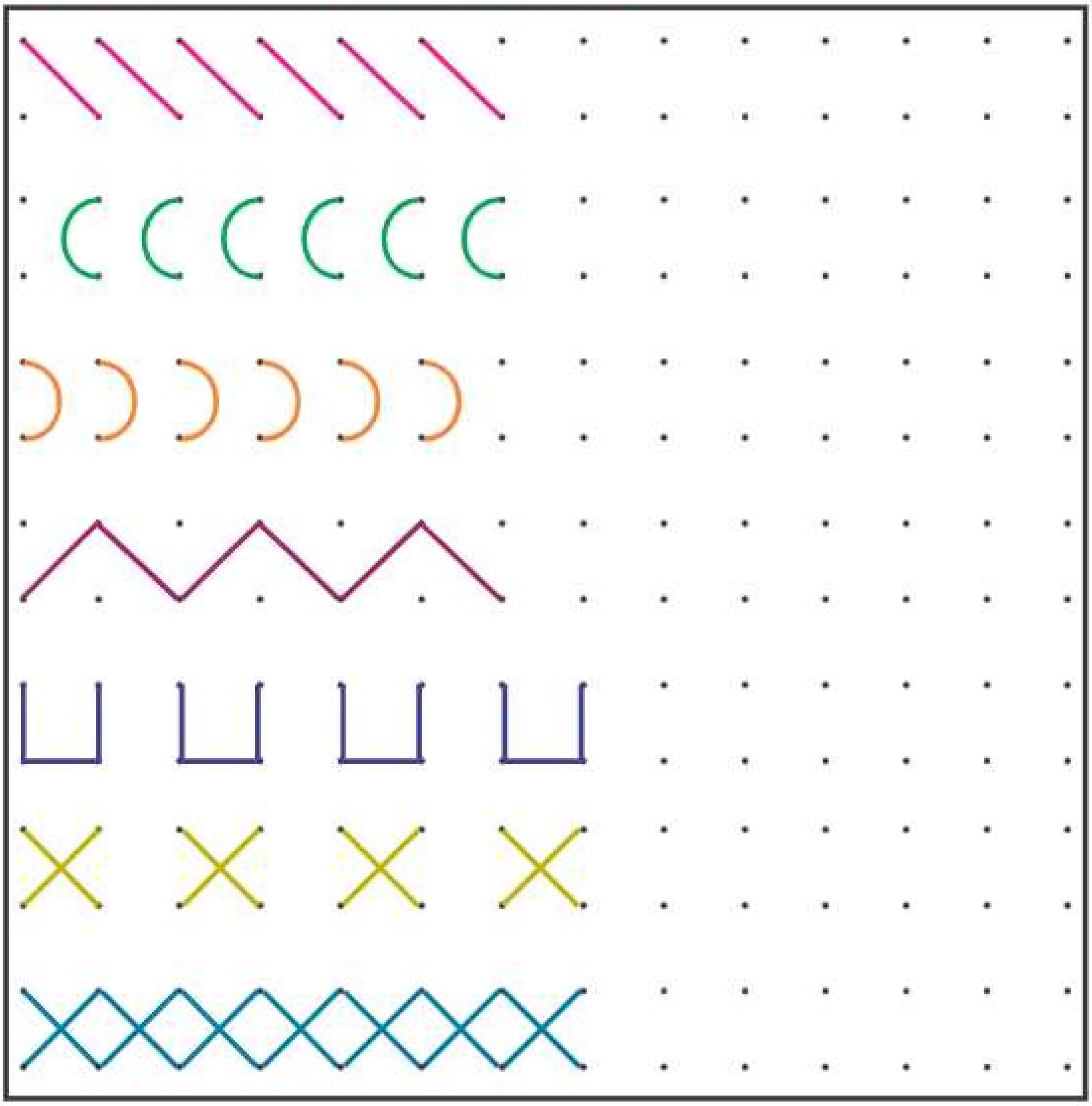

5. ਨਮੂਨੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰੋ:

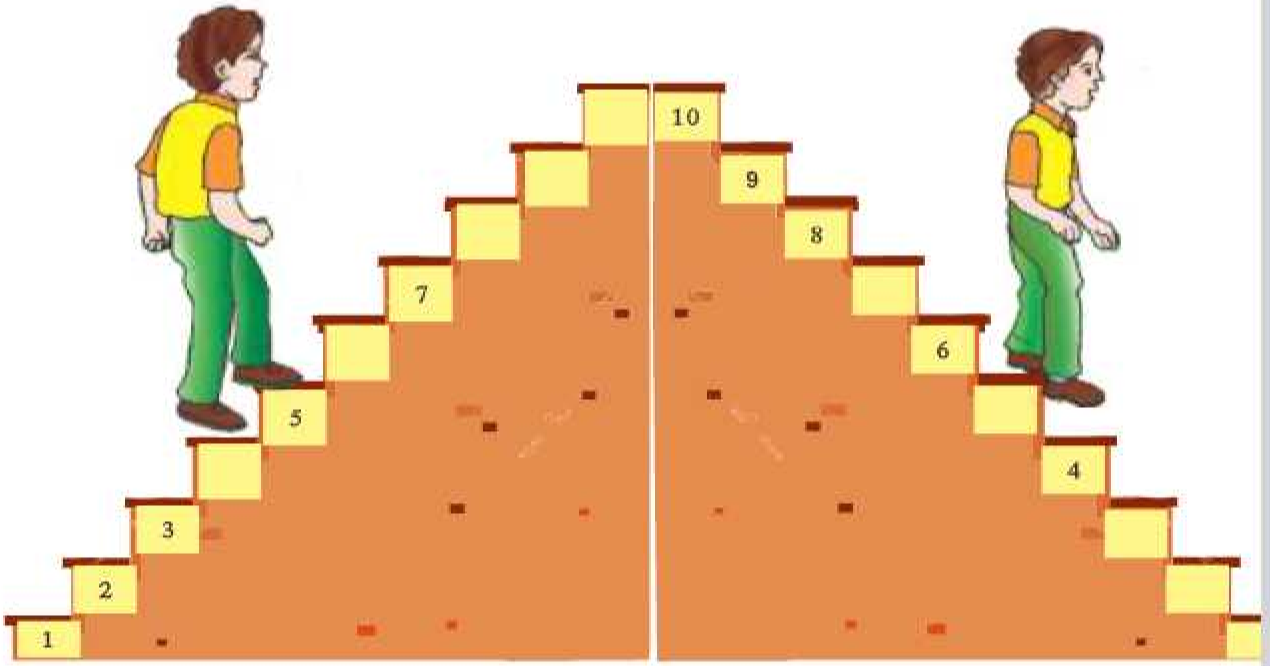

6. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖੋ ਅਤੇ ਨਮੂਨਾ ਪੂਰਾ ਕਰੋ।

(i) 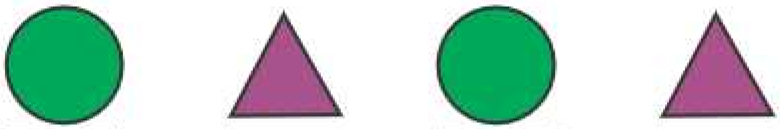 ______ ______

(ii) 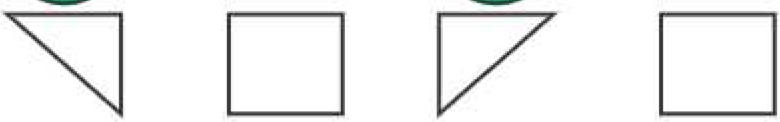 ______ ______

7. ਨਮੂਨਿਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਛੱਡੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋ :

(i) 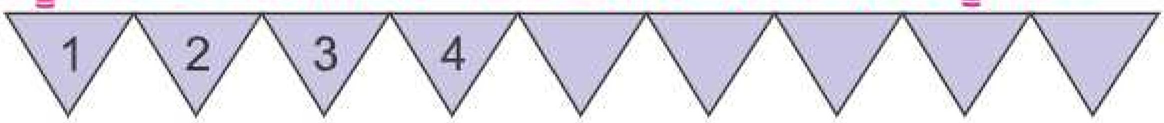

(ii)

(iii) 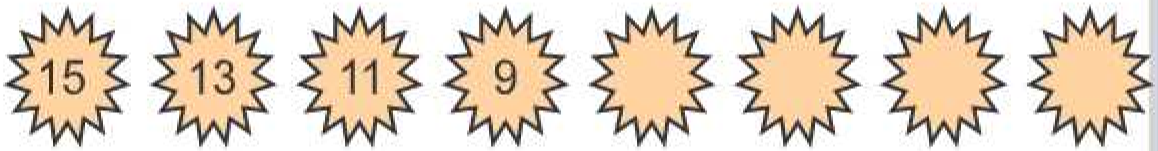

(iv)

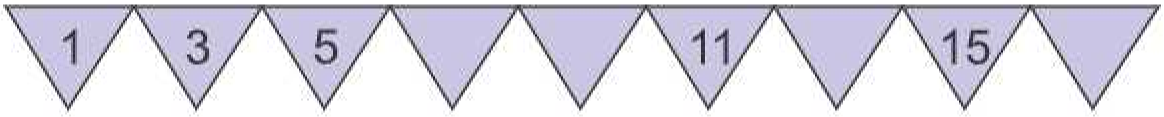

(v)

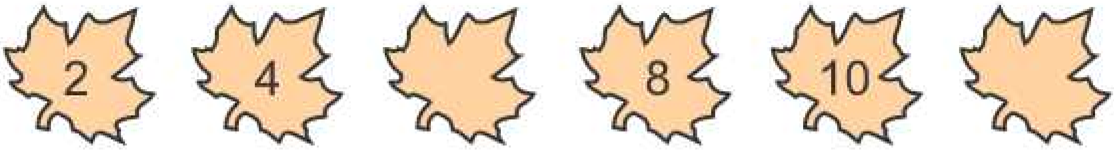

(vi)

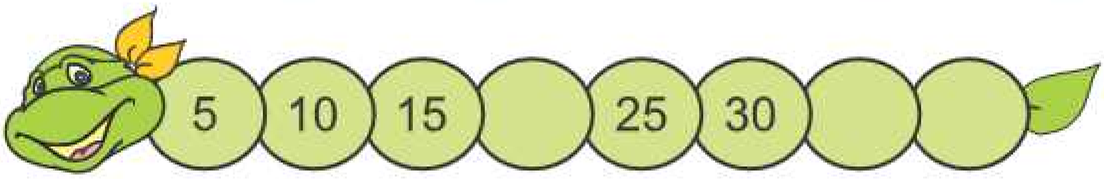

(vii)

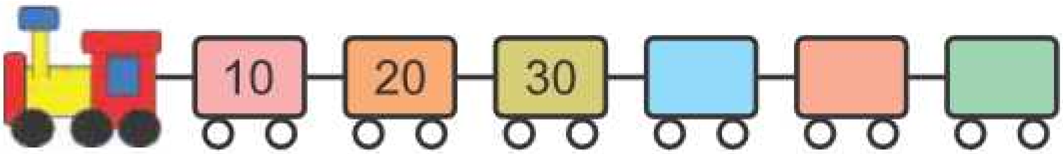

(viii)

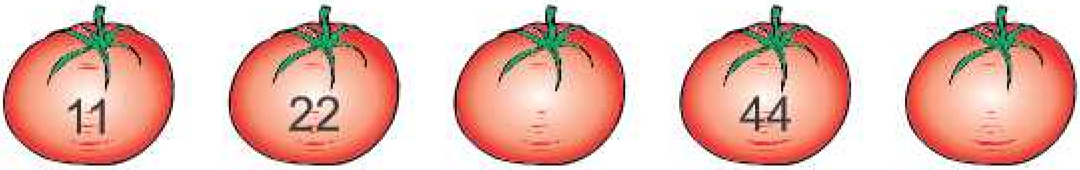

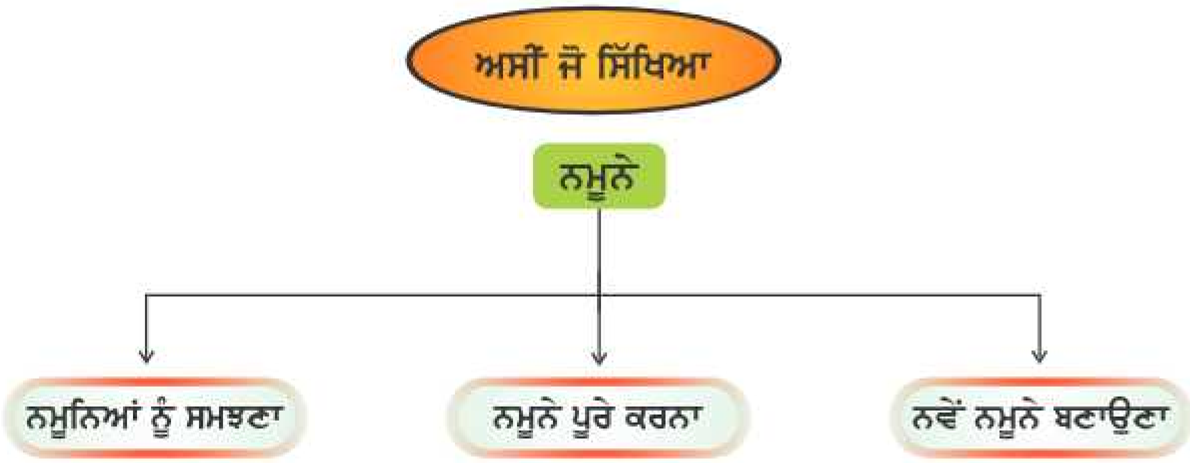

7 ਮਾਪ

ਉਦੇਸ਼

- ਪੂਰਵ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ
- ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨਾ, ਤੁਲਨਾ ਕਰਨੀ, ਸੋਚਣਾ ਅਤੇ ਤਰਕ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਉਣਾ।
- ਲੰਬਾਈ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਅਣਮਿਆਰੀ ਇਕਾਈਆਂ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ
- ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਸੋਚਣਾ
- ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵੱਧ/ਘੱਟ ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਸਮਝ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ।

ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ, ਠੀਕ-ਗਲਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਲੰਬਾ-ਛੋਟਾ

ਆਓ, ਅਸੀਂ ਲੰਬਾਈ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀ ਕਰੀਏ।

ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਓ, ਆਪਣੀਆਂ-ਆਪਣੀਆਂ ਪੈਨਸਿਲਾਂ, ਰਬੜਾਂ, ਸਕੈਚ ਪੈਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਚਾਕ ਦੇ ਟੁੱਕੜੇ ਇਸ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਇੱਕਠੇ ਕਰੋ।

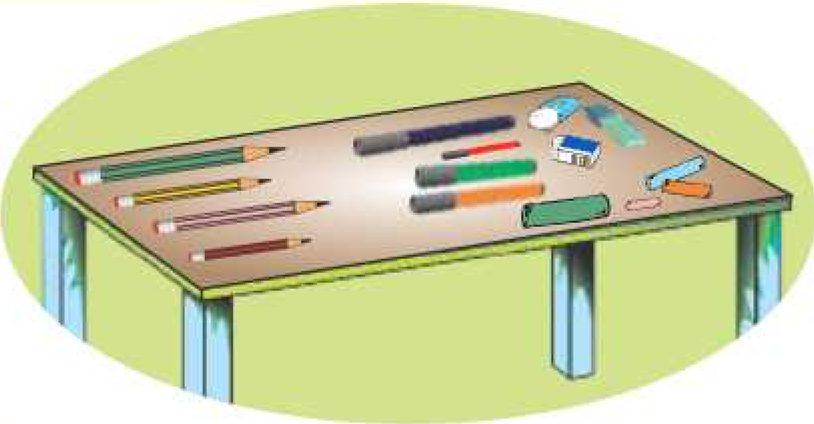

ਦੇਖੋ ਬੱਚਿਓ, ਇਹ ਪੈਨਸਿਲ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੀ ਹੈ

ਇਹ ਪੈਨਸਿਲ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਕੈਚ ਪੈੱਨ ਸਾਰੇ ਸਕੈਚ ਪੈੱਨਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਚਾਕ ਦਾ ਟੁੱਕੜਾ ਬਾਕੀ ਟੁੱਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ।

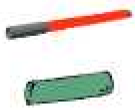

ਬੱਚਿਓ, ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇਖੋ। ਕਿਹੜੀ ਉਂਗਲ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੀ ਹੈ? ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਉਂਗਲ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਹੈ?

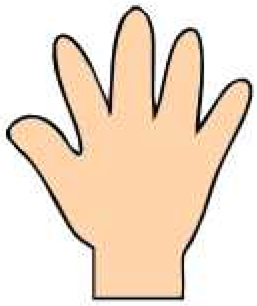

ਆਓ ਕਰੀਏ

1. ਲੰਬੇ 'ਤੇ (✓) ਅਤੇ ਛੋਟੇ 'ਤੇ (×) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ:

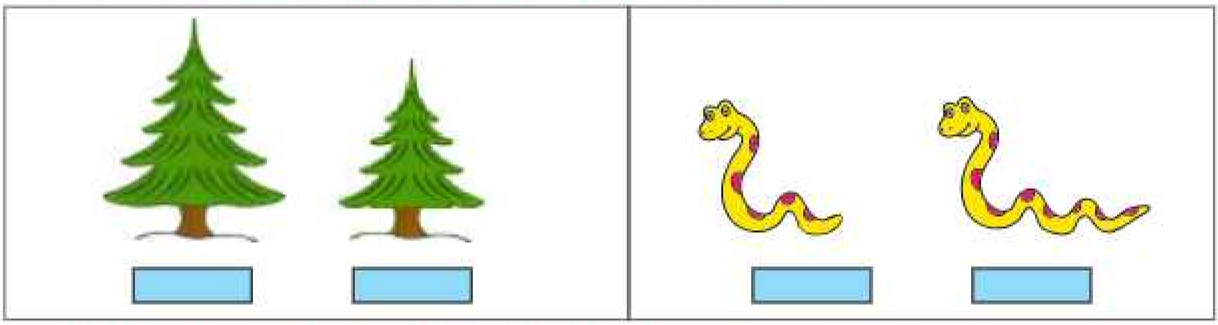

2. ਦਿੱਤੇ ਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਲੰਬਾਈ ਅਨੁਸਾਰ 1 ਤੋਂ 3 ਲਿਖੋ।

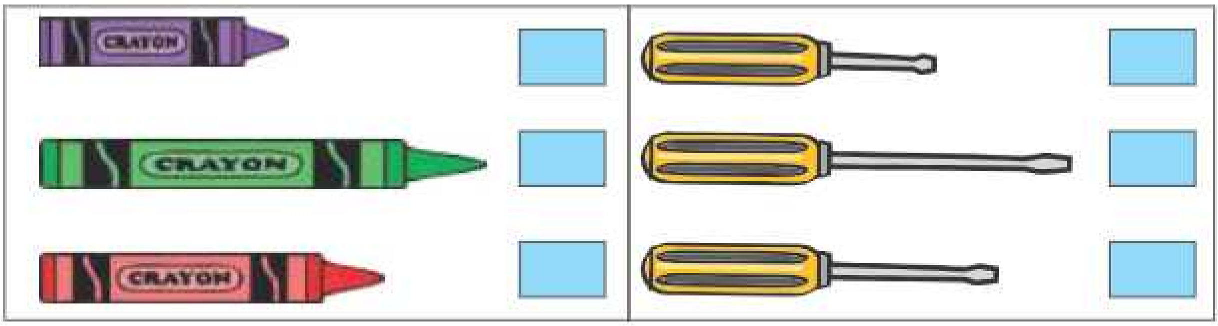

3. ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਵੱਲ ਹਰੇਕ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ 1, 2, 3, 4 ਲਿਖੋ।

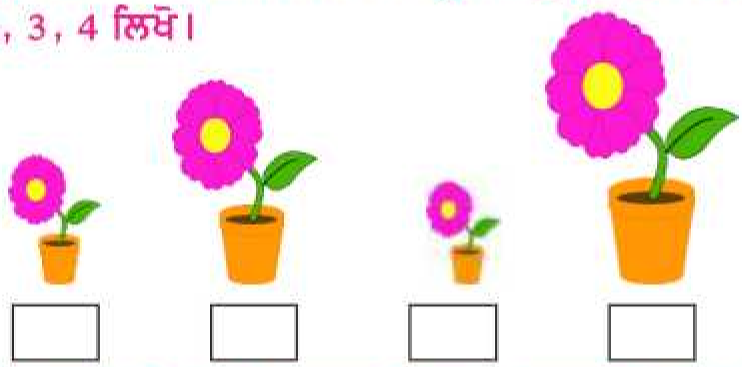

4. ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਵੱਲ ਹਰੇਕ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ 1, 2, 3, 4 ਲਿਖੋ।

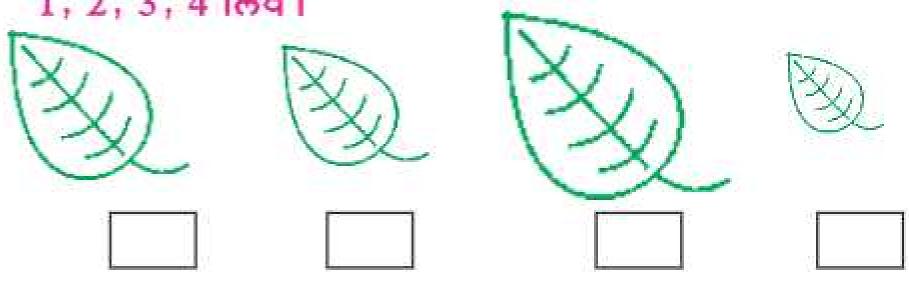

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਮੋਟਾ-ਪਤਲਾ

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਮੋਟੇ/ਪਤਲੇ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਗਤੀਵਿਧੀ ਕਰਾਂਗੇ।

ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਓ, ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰੋ। (ਗਣਿਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ)

ਦੇਖੋ! ਬੱਚਿਓ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਮੋਟੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਇਸ ਮੇਜ 'ਤੇ ਰੱਖੋ।

ਦੇਖੋ! ਬੱਚਿਓ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਪਤਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਇਸ ਮੇਜ 'ਤੇ ਰੱਖੋ।

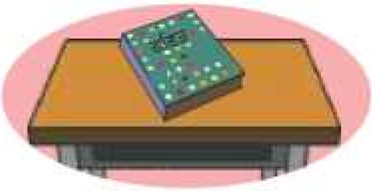

ਮੋਟੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ

ਪਤਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਵਰਕਸ਼ੀਟ

ਮੋਟੇ ਵਿੱਚ ਲਾਲ ਅਤੇ ਪਤਲੇ ਵਿੱਚ ਹਰਾ ਰੰਗ ਭਰੋ:

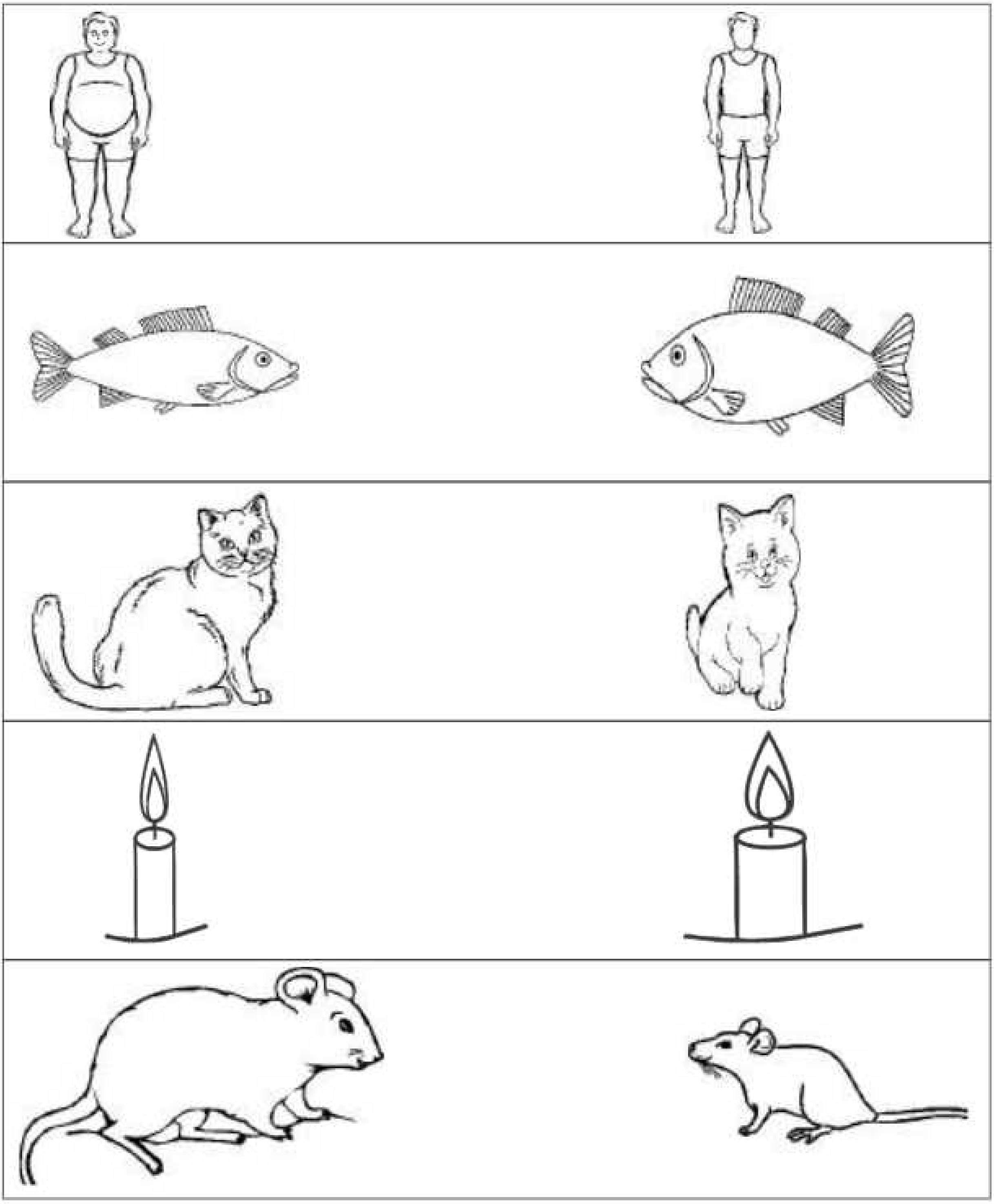

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਭਾਰੀ-ਹਲਕਾ

ਆਓ, ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਆਪਾਂ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਚੱਲੀਏ, ਦੇਖੀਏ! ਅੱਜ ਮਿਡ-ਡੇ-ਮੀਲ ਵਿੱਚ ਕੀ ਬਣਿਆ?

ਵਾਹ! ਅੱਜ ਤਾਂ ਪੇਠੇ ਦੀ ਸਬਜ਼ੀ ਬਣੇਗੀ।
ਬੱਚਿਓ ਦੇਖੋ! ਇਹ ਪੇਠਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਪਿਆਜ਼ ਹੈ। ਪੇਠਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੇਖੋ, ਚੁੱਕਣਾ ਔਖਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਭਾਰੀ ਹੈ। ਪਿਆਜ਼ ਚੁੱਕਣਾ ਸੌਖਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਹਲਕਾ ਹੈ।

ਵਰਕਸ਼ੀਟ

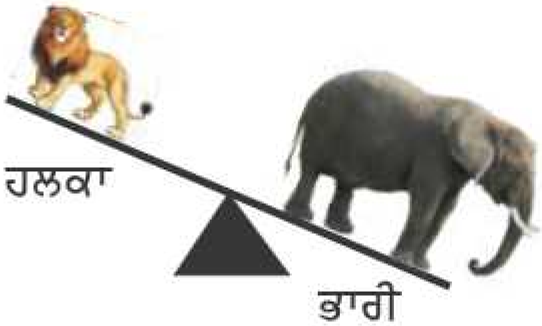

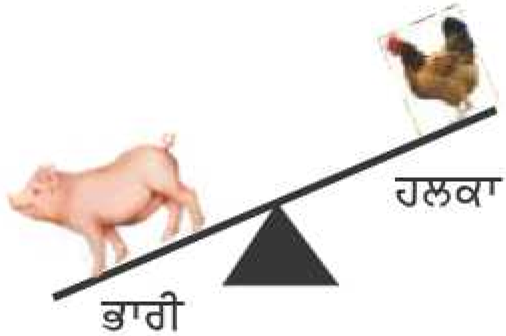

ਸਭ ਤੋਂ ਭਾਰੀ 'ਤੇ (✓) ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ:-

(i) 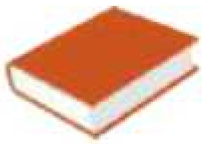

(ii) 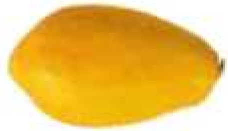

ਸਭ ਤੋਂ ਹਲਕੀ ਵਸਤੂ 'ਤੇ (✓) ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ:-

(i)

(ii) 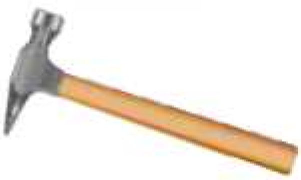

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਦੂਰ-ਨੇੜੇ

ਪੂਜਾ, ਫੁੱਲ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਤਿਤਲੀ ਕਿਹੜੀ ਹੈ?

ਅਮਨ, ਮੇਰੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲੀ ਤਿਤਲੀ ਫੁੱਲ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜੇ

ਸਭ ਤੋਂ ਦੂਰ

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਵਰਕਸ਼ੀਟ

ਬਿੱਲੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਵਾਲੇ ਚੂਹੇ 'ਤੇ (✓) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ

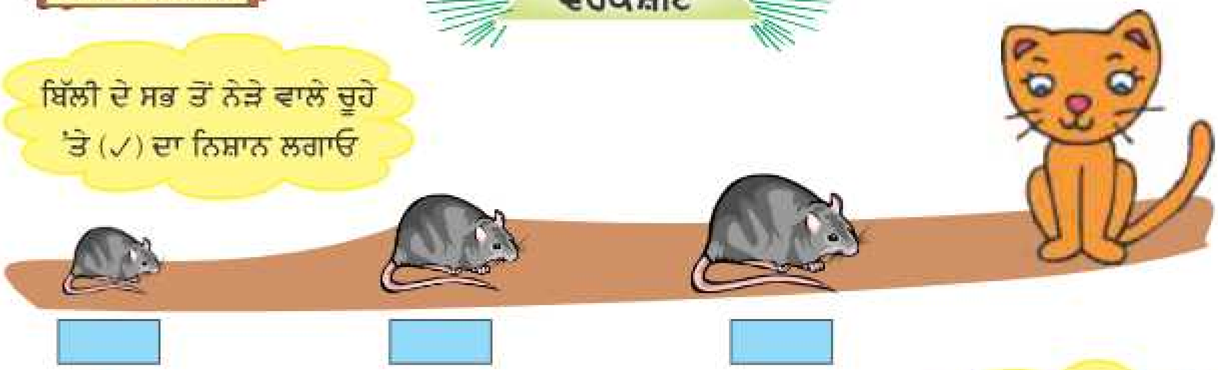

ਝੂਲੇ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਦੂਰ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ 'ਤੇ (✓) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ

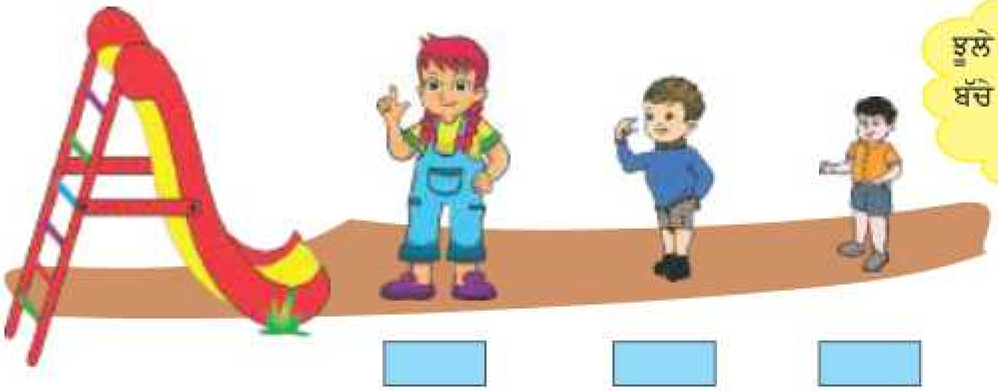

ਸੰਕੇਤ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਅਤੇ ਦੂਰ ਪਈਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਦੱਸਣਗੇ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਉਹਨਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਬੋਰਡ ਉੱਤੇ ਲਿਖਣਗੇ।

ਵਰਕਸ਼ੀਟ

1. ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਿਹੜਾ ਸਥਾਨ ਹੈ? ਮੰਦਰ ☐ ਸਕੂਲ ☐

2. ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੀ ਹੈ? ਹਸਪਤਾਲ ☐ ਪਾਰਕ ☐

3. ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੀ ਹੈ? ਪਾਰਕ ☐ ਰਾਸ਼ਨ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ☐

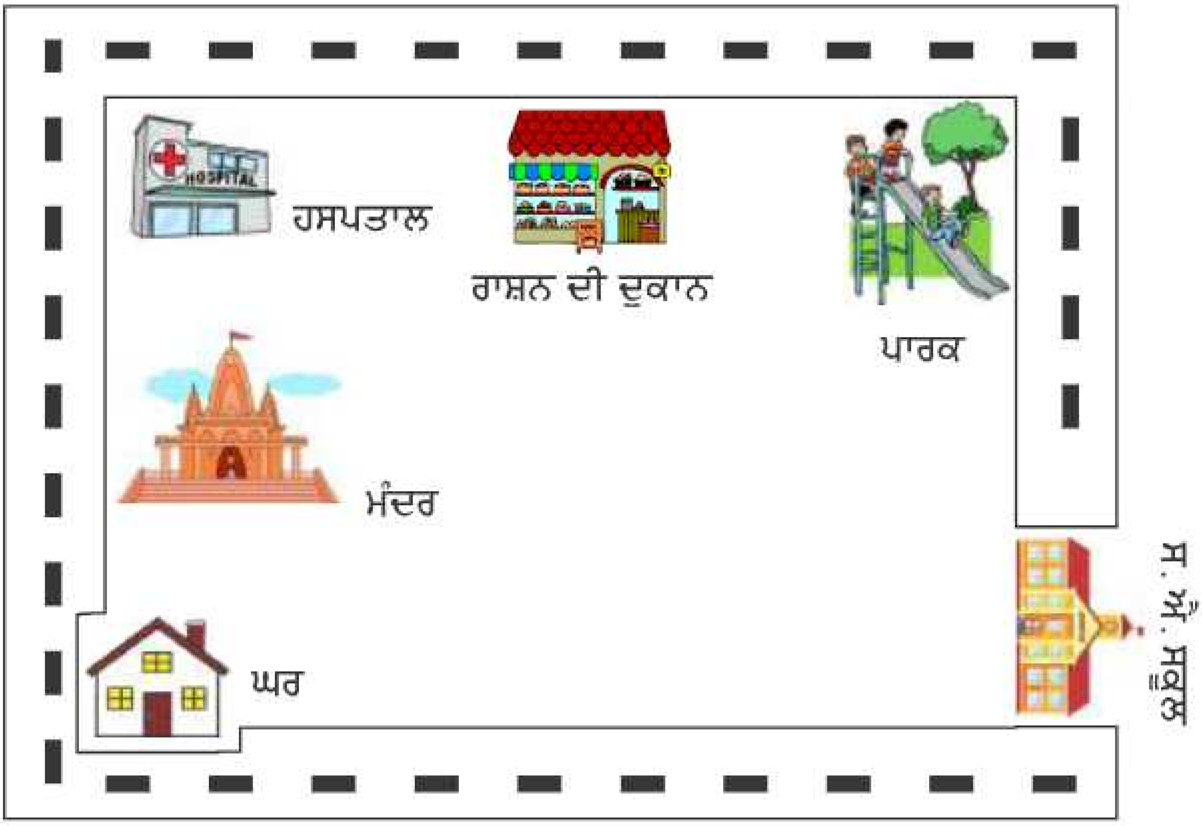

ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਤੋਂ ਸਕੂਲ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਦੋ ਰਸਤੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਨੇੜੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਰ। ਘਰ ਤੋਂ ਸਕੂਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਨੀਲਾ ਰੰਗ ਭਰੋ ਅਤੇ ਦੂਰ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਲਾਲ ਰੰਗ ਭਰੋ।

ਗਤੀਵਿਧੀ-2

ਬੱਚਿਓ ! ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਓ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਕਿੰਨੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਹੈ ? ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਆਪਣੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ ਮਾਪ ਕੇ ਦੱਸੋ?

ਅਨੁਮਾਨ..ਉਂਗਲਾਂ

ਸਹੀ ਮਾਪ..ਉਂਗਲਾਂ

ਗਤੀਵਿਧੀ-3

ਬੱਚਿਓ ! ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਫਰਸ਼ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਓ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਫਰਸ਼ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਮਾਪੋ–

ਅਨੁਮਾਨ..ਕਦਮ

ਸਹੀ ਮਾਪ..ਕਦਮ

ਸੰਕੇਤ

1. ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਧਿਆਨ ਰਹੇ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੇ ਕਦਮ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੈਰ ਦੀ ਅੱਡੀ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਪੈਰ ਦਾ ਪੰਜਾ ਛੂਹ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।
2. ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਂਹ ਨਾਲ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿਣਗੇ।

ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਓ ਅਤੇ ਵੱਧ-ਘੱਟ ਧਾਰਨ ਸਮਰੱਥਾ ਮਾਪੋ।

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਬੱਚਿਓ! ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਗਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵੱਧ ਹੈ?

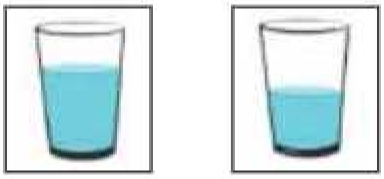

ਆਓ ਕਰੀਏ

1. ਉਸ ਬਰਤਨ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਭਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

2. ਉਸ ਬਰਤਨ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਭਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ

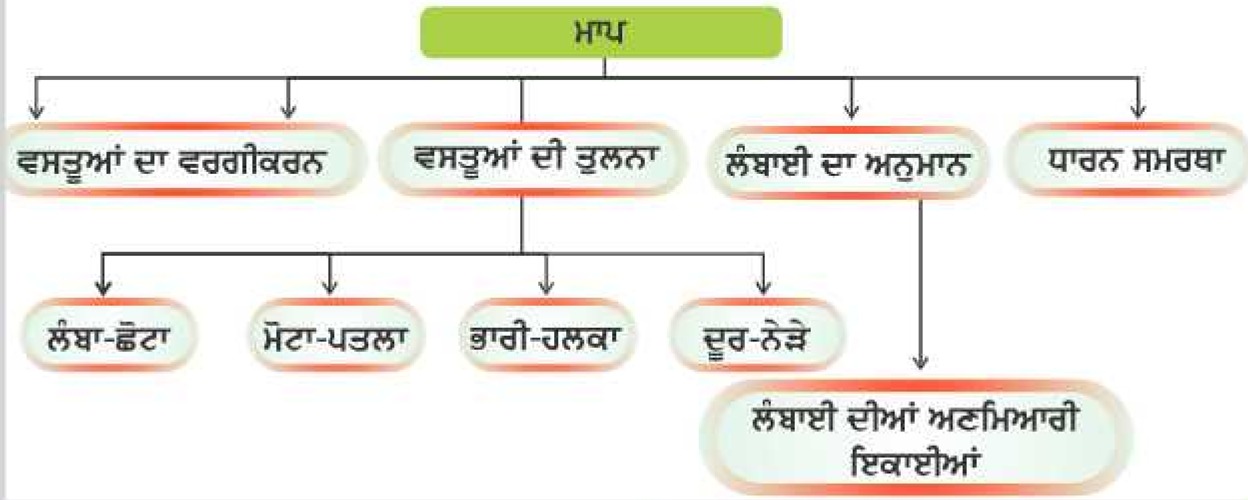

8 ਸਮਾਂ

ਉਦੇਸ਼

- ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅੰਦਰ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ।
- ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ, ਸਵੇਰ, ਦੁਪਹਿਰ, ਸ਼ਾਮ ਅਤੇ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਸਮਝ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ।
- ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਅਤੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ।

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਜਦੋਂ ਮੁੱਕਜੇ ਹਨੇਰਾ,
ਫੈਲੇ ਚਾਨਣ ਦਾ ਘੇਰਾ,
ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ,
ਪਾ ਕੇ ਵਰਦੀ ਪਿਆਰੀ,
ਕਰਨੀ ਨਾ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਦੇਰ ਬੱਚਿਓ,
ਇਹੋ ਹੁੰਦੀ ਦਿਨ 'ਚ ਸਵੇਰੇ ਬੱਚਿਓ।

ਸਵੇਰੇ ਉੱਠਣਾ

ਬੁਰਸ਼ ਕਰਨਾ

ਸਵੇਰ ਦਾ ਨਾਸ਼ਤਾ

ਸਕੂਲ ਲਈ ਤਿਆਰ

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਜ਼ਬਾਨੀ ਦੱਸੋ?

ਸੂਰਜ ਕਦੋਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ?

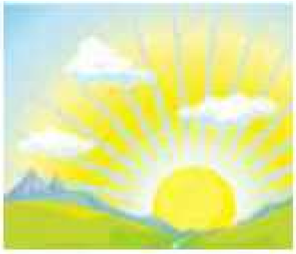

ਉੱਠਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਸੀਂ ਬਰਸ਼ ਕਦੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋ?

ਦੱਸੋ ਅਸੀਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਗਾਣ ਕਦੋਂ ਗਾਉਂਦੇ ਹੋ?

ਸੰਕੇਤ ਅਧਿਆਪਕ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੱਸੇ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਗੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠਣਾ, ਉੱਠਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੁਰਸ਼ ਕਰਨਾ, ਸਵੇਰ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਨੀ, ਨਹਾ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ, ਸਕੂਲ ਆਉਣਾ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਮੌਖਿਕ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਕਿ ਬੱਚੇ ਅੰਦਰ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਗਿਆਸਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਸਮਾਂ

ਅੱਧੀ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ,
ਬੱਚੇ ਖੇਡਦੇ ਨੇ ਸਾਰੇ,
ਸੁਣ ਘੰਟੀ ਦੀ ਗੱਲ,
ਦੌੜੇ ਕਮਰਿਆਂ ਦੇ ਵੱਲ,
ਸਰਦੀ 'ਚ ਚੰਗੀ, ਗਰਮੀ 'ਚ ਹੁੰਦੀ
ਪੂਰਾ ਕਹਿਰ ਬੱਚਿਓ,
ਇਹੋ ਹੁੰਦੀ ਦਿਨ 'ਚ ਦੁਪਹਿਰ ਬੱਚਿਓ।

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਬੱਚਿਓ, ਇਹ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦਿਨ ਦੇ ਕਿਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਹਨ?

ਤਿੱਖੀ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਇਹ ਬੱਚੇ ਰੁੱਖ ਹੇਠ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਦੋਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ?

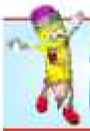

ਸੰਕੇਤ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਅਧਿਆਪਕ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੇਣ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਕਰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹੋਣ। ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਿੱਖੀ ਧੁੱਪ, ਚਮਕਦਾ ਸੂਰਜ, ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੇ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬਾਰੇ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗਾ।

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਸਮਾਂ

ਘਟੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਲੋਅ,
ਸਾਰੇ ਚਾਣਨ ਨੂੰ ਢੋਅ,
ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਜਦੋਂ ਆੜੀ,
ਸਾਰੇ ਸੰਗਤਰੇ ਦੀ ਫਾੜੀ,
ਜਦੋਂ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਹੈ ਮਿਲਦਾ ਆਰਾਮ ਬੱਚਿਓ,
ਉਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਿਆਰੀ-ਪਿਆਰੀ ਸ਼ਾਮ ਬੱਚਿਓ।

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਸਕੂਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਸੀਂ ਖੇਡਦੇ ਕਦੋਂ ਹੋ?

ਬੱਚਿਓ, ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਕਿਹੜੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹੈ?

ਸਕੂਲ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਸੀਂ ਕਦੋਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋ ?

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ

ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਖਿੜੇ ਤਾਰੇ,
ਸਾਨੂੰ ਲੱਗਦੇ ਪਿਆਰੇ,
ਦਾਦੀ ਮਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ,
ਅਸੀਂ ਸਮਝੀ ਤੇ ਜਾਣੀ,
ਕੰਮ ਮਿਥ ਲਿਆ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭਾਤ ਵਾਲਾ ਹੈ,
ਸੌਂ ਜੋ ਹੁਣ ਵੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਰਾਤ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਵਿਚ ਬਬਲੂ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ? ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਸਮਾਂ ਹੈ?

ਬਬਲੀ ਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ? ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਸਮਾਂ ਹੈ?

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਦਿਨ

ਬੱਚਿਓ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਦਿਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਫ਼ਤੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੋਮਵਾਰ	ਮੰਗਲਵਾਰ	ਬੁੱਧਵਾਰ	ਵੀਰਵਾਰ	ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ	ਐਤਵਾਰ
ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ	ਦੂਸਰਾ ਦਿਨ	ਤੀਸਰਾ ਦਿਨ	ਚੌਥਾ ਦਿਨ	ਪੰਜਵਾਂ ਦਿਨ	ਛੇਵਾਂ ਦਿਨ	ਸੱਤਵਾਂ ਦਿਨ

ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ

ਬੱਚਿਓ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਨਵਰੀ ਸਾਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹੀਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਸੰਬਰ ਸਾਲ ਦਾ ਆਖ਼ਰੀ ਮਹੀਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਲੜੀ ਨੰ:	ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਨਾਂ	ਲੜੀ ਨੰ:	ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਨਾਂ
1	ਜਨਵਰੀ	7	ਜੁਲਾਈ
2	ਫਰਵਰੀ	8	ਅਗਸਤ
3	ਮਾਰਚ	9	ਸਤੰਬਰ
4	ਅਪ੍ਰੈਲ	10	ਅਕਤੂਬਰ
5	ਮਈ	11	ਨਵੰਬਰ
6	ਜੂਨ	12	ਦਸੰਬਰ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਗਏ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ/ਬਾਅਦ/ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਦਿਨ ਲਿਖੋ :

(ੳ)

	ਵੀਰਵਾਰ

(ਅ)

ਸੋਮਵਾਰ	

(ੲ)

ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ		ਐਤਵਾਰ

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਗਏ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ/ਬਾਅਦ/ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਮਹੀਨਾ ਲਿਖੋ :

(ੳ)

	ਜੂਨ

(ਅ)

ਮਾਰਚ	

(ੲ)

ਅਕਤੂਬਰ		ਦਸੰਬਰ

ਅਸੀਂ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ

ਸਮਾਂ

- ਸਵੇਰ
- ਦੁਪਹਿਰ
- ਸ਼ਾਮ
- ਰਾਤ

9

ਅੰਕੜੇ

ਉਦੇਸ਼

- ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਕੇ (ਛਾਂਟ ਕੇ) ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨਾ।
- ਅੰਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ।
- ਵੱਧ ਅਤੇ ਘੱਟ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ।
- ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।

ਗਤੀਵਿਧੀ

ਅਧਿਆਪਕ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਸਤੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਵਸਤੂਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬੱਚਿਓ ! ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਮੂਹ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੈਨਸਿਲਾਂ, ਫਿਰ ਰਬੜਾਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸ਼ਾਪਨਰਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਾਂਗੇ।

ਅਸੀਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੈਨਸਿਲਾਂ, ਰਬੜਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਪਨਰਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੈਨਸਿਲਾਂ, ਫਿਰ ਰਬੜਾਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸ਼ਾਪਨਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਾਂਗੇ।

ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਅੰਕੜੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਬਲੈਕ ਬੋਰਡ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰਣੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਪੈਨਸਿਲਾਂ, ਰਬੜਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਪਨਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	
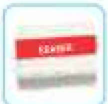 ਰਬੜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	
ਸ਼ਾਪਨਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	

ਸੰਕੇਤ ਪੈਨਸਿਲਾਂ, ਰਬੜਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਪਨਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ। ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕੁੱਝ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀਆਂ ਪੈਨਸਿਲਾਂ, ਰਬੜਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਪਨਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਚੈੱਕ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਰਫ਼ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨਗੇ।

ਗਤੀਵਿਧੀ

ਬੱਚਿਓ। ਤੁਹਾਡੇ ਬਸਤੇ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਪੈਨਸਿਲਾਂ, ਰਬੜਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਪਨਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਤੁਹਾਡੇ ਬਸਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੀ-ਕੀ ਹੈ?

ਕਾਪੀਆਂ, ਕਿਤਾਬਾਂ

ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੋਤਲ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਬਸਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਕਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਾਂਗੇ।

ਬੱਚੇ ਸਮੂਹ ਵਿਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਕਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਕਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਵੱਖਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਕਾਪੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਗਿਣਾਂਗੇ।

ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਕਾਪੀਆਂ ਗਿਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਧਿਆਪਕ ਬਲੈਕ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਸਾਰਣੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਕੜਾ (ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਕਾਪੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ) ਭਰਦਾ ਹੈ।

ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	
ਕਾਪੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	

ਹੁਣ ਦੱਸੋ :

ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਕਾਪੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿਆਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ?

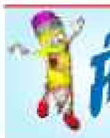

ਸੰਕੇਤ ਅਧਿਆਪਕ ਵੱਲੋਂ ਸਮੂਹ ਵਿਚੋਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਕਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

1. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਚੱਕਰ '○' ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰੀਏ :

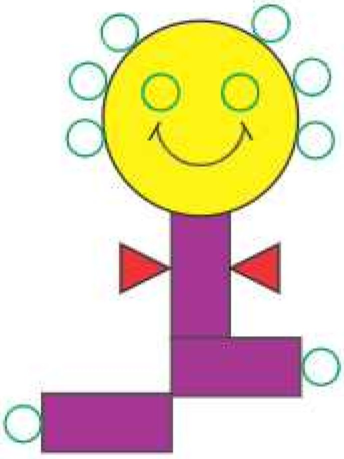

○ = 11

2. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰੀਏ :

ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ = 6 ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ = 4

ਆਓ ਕਰੀਏ

1. ਚਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗਿਣ ਕੇ ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ।

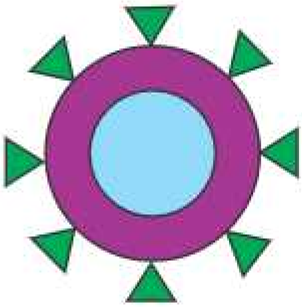

○	
△	

ਜੋ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਆਈ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਓ।

2. ਦਿਵਾਲੀ ਮੌਕੇ ਸਿਮਰਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਸਟਿੱਕਰ ਲਗਾ ਕੇ ਸਜਾਇਆ ਹੈ।

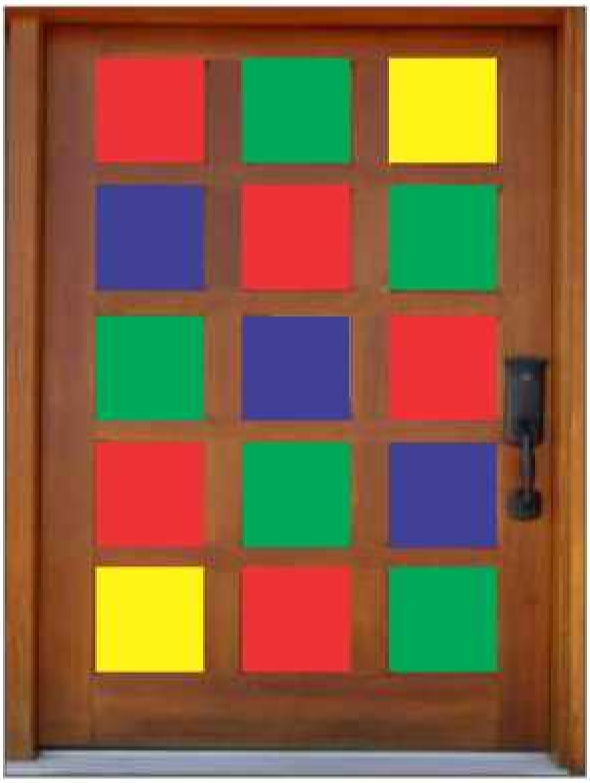

ਰੰਗ ਬਿਰੰਗੇ ਸਟਿੱਕਰਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣੋ ਅਤੇ ਸਾਰਣੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੋ:

ਸਟਿੱਕਰ	ਸੰਖਿਆ
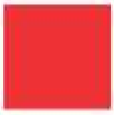	
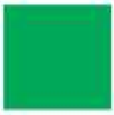	
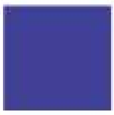	

ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਸਟਿੱਕਰ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ?

ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਸਟਿੱਕਰ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ?

3. ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਰੰਗ ਭਰੋ:

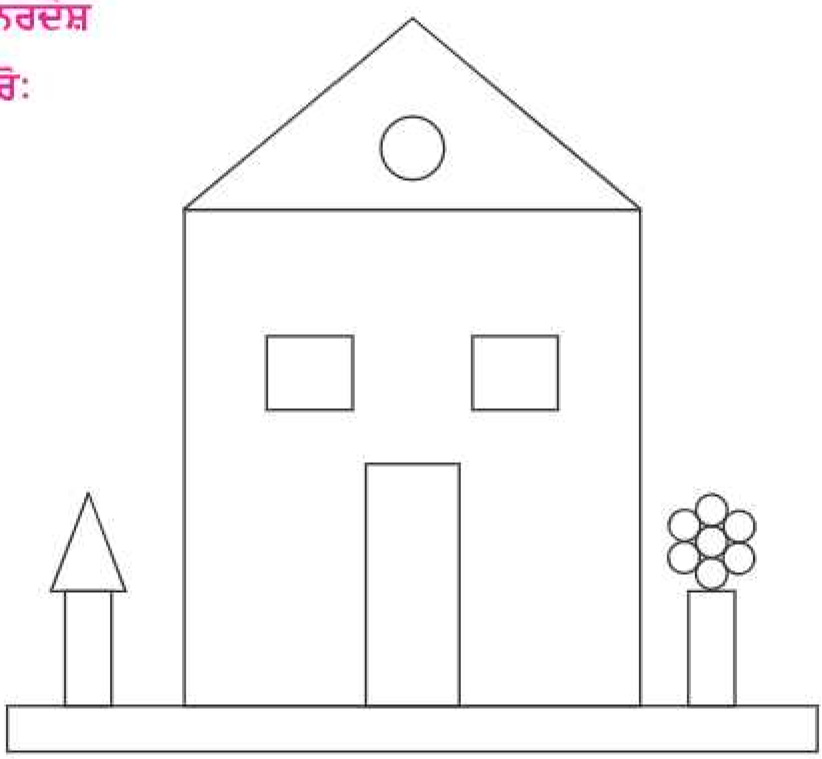

ਨਿਰਦੇਸ਼:

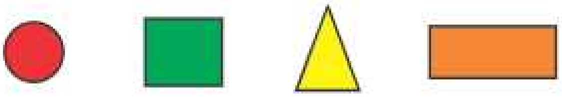

4. ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਚਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗਿਣੋ ਅਤੇ ਸਾਰਣੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੋ:

ਆਕ੍ਰਿਤੀ	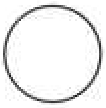	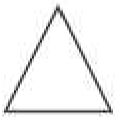	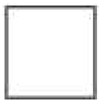	
ਸੰਖਿਆ				

ਹੁਣ ਦੱਸੋ:

(i) ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਕਿਹੜੀ ਹੈ?

(ii) ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਕਿਹੜੀ ਹੈ?

5. ਤਸਵੀਰ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਭਰੋ:

6. ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਦੀ ਖੇਡ ਦੀ ਘੰਟੀ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਵਾਪਿਸ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਏ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ।

ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ	ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ (ਲਗਾ ਮਾਤਰਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ)
ਕ ਮ ਲ	
ਜ ਸ ਕ ਰ ਨ	
ਧ ਵ ਨ	
ਹ ਰ ਮ ਨ ਜੋ ਤ	
ਹ ਰ ਲੀ ਨ	
ਸ ਤ ਵੰ ਤ	
ਨੂ ਰ	

ਹੁਣ ਦੱਸੋ

(i) ਤਿੰਨ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕਿੰਨੇ ਨਾਮ ਹਨ?

(ii) ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕਿੰਨੇ ਨਾਮ ਹਨ?

(iii) ਛੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕਿੰਨੇ ਨਾਮ ਹਨ?

(iv) ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ 'ਨ' ਅੱਖਰ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ?

ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਕਿਰਿਆ

ਉਦੇਸ਼:

(1) ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁੰਡੇ ਅਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਰਨਾ।

(2) ਵੱਧ ਅਤੇ ਘੱਟ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ।

(3) ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।

ਸਮੱਗਰੀ : ਪੈਨਸਿਲ, ਕਾਪੀ, ਬਲੈਕ ਬੋਰਡ, ਚਾਕ

ਵਿਧੀ :

(1) ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਸਮੂਹ ਵਿਚ ਬਿਠਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(2) ਜਮਾਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨਾ।

(3) ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਅਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਹੋਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

(4) ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿਚੋਂ ਮੁੰਡੇ ਉੱਠ ਕੇ ਵੱਖਰਾ ਸਮੂਹ ਬਣਾ ਕੇ ਵੱਖਰਾ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(5) ਹੁਣ ਅਧਿਆਪਕ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰਣੀ ਬਲੈਕ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਪੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰਣੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	
ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	

(6) ਸਾਰਣੀ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੁੰਡੇ ਤੋਂ ਗਿਣਤੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਚੈੱਕ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(7) ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੁੜੀ ਤੋਂ ਗਿਣਤੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਚੈੱਕ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੰਤ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਟਾ ਜਾਂ ਪਰਿਣਾਮ ਕੱਢਣਾ :

(1) ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਿੰਨੀ ਹੈ?

(2) ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਿੰਨੀ ਹੈ?

(3) ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ....ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ। (ਮੁੰਡੇ/ਕੁੜੀਆਂ)

(4) ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਕਿੰਨੇ ਬੱਚੇ ਹਨ?

(5) ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ....ਘੱਟ ਹਨ। (ਮੁੰਡੇ/ਕੁੜੀਆਂ)

ਵਰਕਸ਼ੀਟ

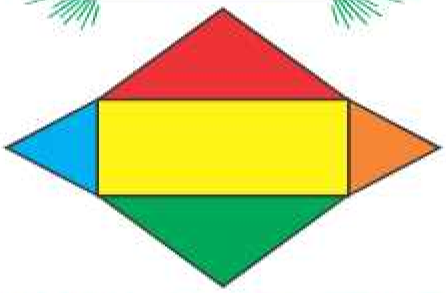

1. ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਚਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਤਿਕੋਣਾਂ (△) ਦੀ ਗਿਣਤੀ 4 ਹੈ। (✓ ਜਾਂ ×) :

2. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਚਿੱਤਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

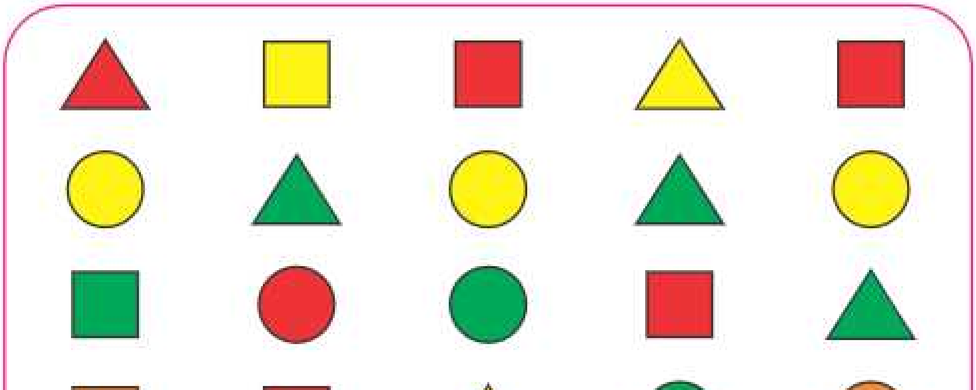

ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਅੱਗੇ (✓) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ:

ਸੰਕੇਤ ਅਧਿਆਪਕ ਕਾਰਜ ਦੀਆਂ ਪੱਟੀਆਂ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈਆ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੰਬਾਈਆਂ (ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੀ, ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ, ਬਰਾਬਰ ਆਦਿ) ਸਬੰਧਤ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਕੇ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢੇਗਾ।

(i) ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਤਿਕੋਣਾਂ (△) ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਿੰਨੀ ਹੈ ?

(a) 4 (b) 3 (c) 6 (d) 5

(ii) ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਚੱਕਰਾਂ (○) ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਿੰਨੀ ਹੈ?

(a) 5 (b) 3 (c) 7 (d) 4

(iii) ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਵਰਗਾਂ (□) ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਿੰਨੀ ਹੈ?

(a) 7 (b) 6 (c) 3 (d) 2

(iv) ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਕਿਸਦੀ ਹੈ?

(a) ○ (b) △ (c) □ (d) ਕੋਈ ਨਹੀਂ

4. ਫ਼ਲ ਦੇ ਨਾਂ BANANA ਵਿੱਚ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ .... ਹੈ।

5. 'YELLOW' ਰੰਗ ਦੇ ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ .... ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ

ਅੰਕੜੇ

- ਸਮੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਨ ਕਰਨਾ
- ਅੰਕੜੇ ਇੱਕਠੇ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨਾ → ਅੰਕੜੇ ਦਰਸਾਉਣਾ → ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ

ਸਲਾਈਡਿੰਗ ਕਾਰਡ

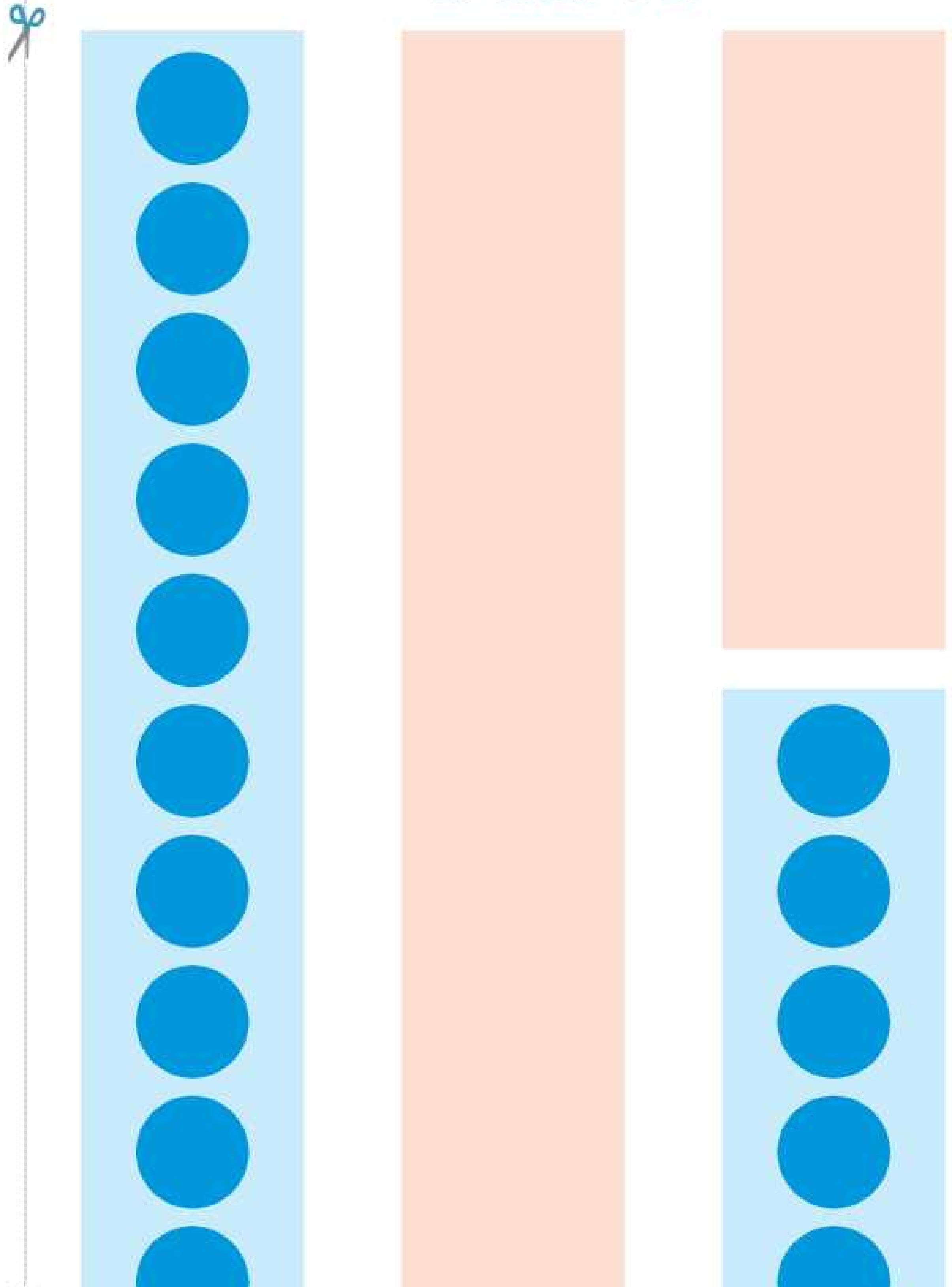

ਮਾਨ ਕਾਰਡ

1

10

6

2

20

7

3

30

8

4

40

9

5

50

80

60

100

90

70

0AD 753561
एक सौ रुपये